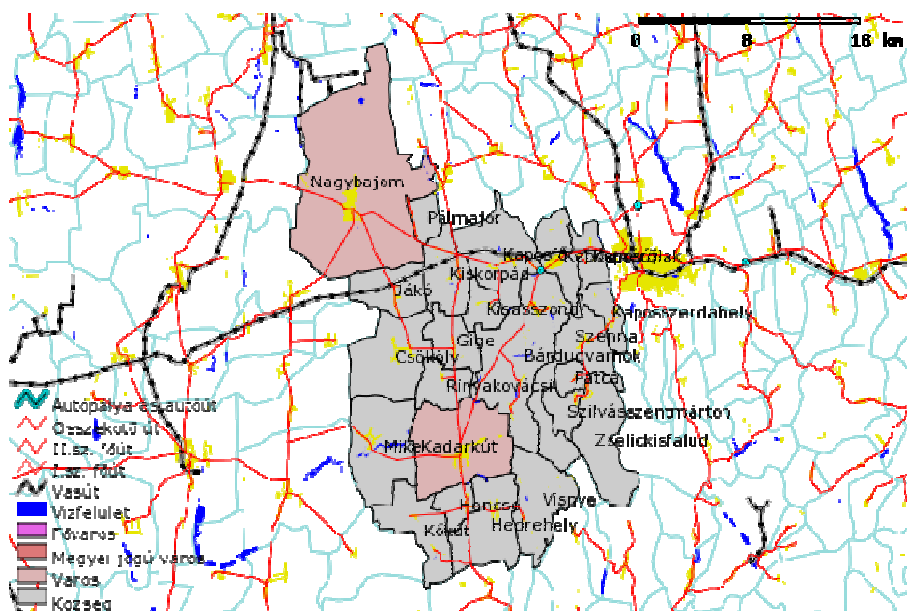

Kadarkúti kistérségi tükör Helyzetfeltárás

2012

Szerzők:
Németh Nándor - Révai Kata - Horváth László - Hogyor Veronika
Lektorálta:
Darvas Ágnes

A kistérségi tükör a Magyar Máltai Szeretetszolgálat megbízásából a Gyerekesély Program országos kiterjesztésének szakmai - módszertani megalapozása és a program kísérése a TÁMOP-5.2.1-11/1-2011-0001 projekt keretében készült el.

A Tükör a TÁMOP-5.2.3/12-es kistérségi pályázat szakmai programjának része, azt változtatás nélkül kell a pályázathoz benyújtani, az esetlegesen szükséges kiegészítő információkat külön fejezetben kell feltüntetni.

A projektek az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósulnak meg.

Tartalom

1	Vezetői összefoglaló	6
	Döntési szempontok a pályázat intézmény- és szolgáltatásfejlesztéseihez	6
2	A kistérség átfogó társadalomföldrajzi jellemzése	9
2.1	A kistérség belső egységei, térszerkezeti elemei	9
2.2	Településszerkezet	10
2.3	Fejlettségi tagoltság, falutípusok.....	12
3	A kistérség demográfiai viszonyai.....	17
3.1	Általános adatok.....	17
3.2	Népességmozgások	18
3.3	Az állandó népességen belüli korosztályos arányok	23
4	Iskolázottság	26
5	Foglalkoztatás, jövedelmek.....	28
5.1	Foglalkoztatási helyzet	29
5.2	Jövedelmi helyzet	31
5.3	Egyéb jövedelem-források.....	32
6	Munkanélküliség, segélyezési helyzetkép	34
7	Szolgáltatások a kistérség településein	37
7.1	Közoktatás	37
7.1.1	Óvoda	37
7.1.2	Általános iskolai oktatás.....	41
7.1.3	Kompetenciamérési eredmények.....	47
7.1.4	Integrációs Pedagógiai rendszer (IPR) alkalmazása a kistérségben.....	51
7.1.5	Közép- és felsőfokú oktatás	55
7.1.6	Pedagógiai Szakszolgálat.....	56
7.1.7	Tanodák.....	58
7.2	Szociális ellátórendszer	58
7.2.1	Bölcsőde.....	58
7.2.2	A szociális ellátórendszer szervezeti keretei.....	59
7.3	Közművelődés	61
8	Lakás, lakhatás, egyéb infrastrukturális ellátottság.....	62
8.1	Lakásállomány	62
8.2	Egyéb infrastruktúra	64

9	Egészségügyi helyzet és az ellátások elérése, igénybevétele	67
9.1.1	Háziorvosi, házi gyermekorvosi ellátás	67
9.1.2	Fogorvosi alapellátás.....	67
9.1.3	Fekvőbeteg-ellátás	67
9.1.4	Patikák.....	67
10	Közbiztonság és kriminalitás.....	68
11	A gyerekes családok szegénységi kockázata, helyzete	70
12	Szegregátumok, gettósodott és gettósodó települések.....	73
12.1	Kadarkút	73
12.2	Kaposmérő.....	75
12.3	Kaposfő.....	75
12.4	Nagybajom.....	76
12.5	Bárdudvarnok.....	77
12.6	Gige.....	78
12.7	Kaposújlak	78
12.8	Kaposszerdahely.....	78
12.9	Kiskorpád.....	78
12.10	Szenna	78
12.11	Pálmajor	79
13	A megnevezett fejlesztési szükségletek és igények (adatlapok és interjúk alapján).....	80
14	Helyi jó gyakorlatok	83
14.1	Somos Atya és Baglaspusztá.....	83
14.2	Csökölyi receptek	83
14.3	Fejtetvesség kezelése Kaposfőn	83
14.4	Somos Atya és a ruhaosztás	84
14.5	Kerekasztal a szennai iskolában	84
14.6	„Szerdai találkák”	84
15	Civil szervezetek.....	86
16	Jelenlegi forrástérkép	88
16.1	Nemzeti Fejlesztési Terv	88
16.1.1	Az NFT keretében benyújtott pályázatok száma	88
16.1.2	Forráselérési szándék és elnyert összegek operatív programok szerint	89
16.1.3	A 10 legnagyobb támogatott projekt	90
16.2	Új Magyarország Fejlesztési Terv	91
16.2.1	Az ÚMFT keretében benyújtott pályázatok száma.....	91

16.2.2	Forráselérési szándék és elnyert összegek operatív programok szerint	92
16.2.3	A 10 legnagyobb támogatott projekt	93
16.2.4	NFT nyertes, a gyerekesély program szempontjából releváns HEFOP pályázatok a kistérségben.....	94
16.2.5	ÚMFT nyertes, a gyerekesély program szempontjából releváns TÁMOP pályázatok a kistérségben.....	94
17	Módszertan.....	97
18	Melléklet: a Tükörhöz érkezett észrevételek.....	100
18.1	Bárdudvarnok és Kaposszerdahely jegyzőasszonyának észrevételei.....	100

1 Vezetői összefoglaló

A beadandó pályázat kötelező mellékletét jelenti egy ún. „kistérségi tükör” elkészítése, ami lényegét tekintve egy alapos helyzetfeltárás azzal céllal, hogy segítse meghatározni a leginkább segítségre, illetve fejlesztésre szoruló településeket, településrészeket, intézményeket, szolgáltatásokat, és a pályázati kiírás kínálatából segítsen kiválasztani a kistérség számára leginkább szükséges szakmai tevékenységeket és beavatkozás-típusokat.

A kistérségi tükör többféle adatforrásból táplálkozik. Egyrészt felhasználjuk a Központi Statisztikai Hivatal és néhány egyéb állami intézmény (Foglalkoztatási Hivatal, Nemzeti Adó- és Vámhivatal) a kistérségre és a kistérség egyes településeire vonatkozó társadalmi és gazdasági tartalmú, valamint intézményi adatait. Másrészt a Magyar Máltai Szeretetszolgálat kollégái a kistérség szociális, oktatási és egészségügyi intézményei körében végeztek teljes körű adatfelvételt. A kiküldött adatlapokkal részben a KSH adatait kívántuk aktualizálni (mivel a KSH legfrissebb települési adatbázisa 2010-es adatokat közöl), részben pedig olyan adatokhoz, információkhoz kívántunk hozzájutni, amelyek központi adatbázisokból nem elérhetők, azokat csak az adott intézmény tartja nyilván, ám a pályázat megírásához nélkülözhetetlenek.

Az alábbiakban a kistérségi tükör eredményeiből közlünk egy szűk válogatást kifejezetten azzal a céllal, hogy érzékeltesük, a készülő helyzetfeltárás miként is tudja majd a pályázat megírását és szakmai tartalmának kialakítását segíteni.

Döntési szempontok a pályázat intézmény- és szolgáltatásfejlesztéseihez

Mint ahogy fent már bemutattuk, a TÁMOP-5.2.3-as pályázati kiírás alapvető célja a szegénység, és azon belül különösen a gyermekszegénység csökkentése, valamint a szegénység újratermelődésének, generációk közötti átörökítésének megelőzése. A kiírás szellemisége a leszakadó csoportok, a kirekesztett közösségek felzárkózását tartja szem előtt, és esélyt kíván adni a szegény, hátrányos helyzetű családoknak. Éppen ezért a pályázathoz tartozó intézmény- és szolgáltatásfejlesztéseknek nem általában kell a közoktatás, a szociális ellátás, a képességfejlesztés, a közösségfejlesztés, vagy épp az egészségügy céljait szolgálni és nem ágazati érdekek mentén kell kapacitásokat fejleszteni, hanem a szolgáltatásokat el nem érő, szegénységben élő, sokszor földrajzilag is kirekesztett, szegregált közösségek ellátását kell megoldani, hozzáférését kell javítani, és társadalmi, közösségi integrációjukat kell segíteni.

Az intézmény- és szolgáltatásfejlesztési javaslatok döntési szempontjaiként éppen ezért az alábbi tényezőket javasoljuk figyelembe venni:

- A kiírás által támogatott intézményi fejlesztésekkel¹ és a szolgáltatások elérhetőségének javításával azokat a településeket vagy településen belüli (szegregált) lakóközösségeket kell megcélozni, ahol a kistérségen belül leginkább **sűrűsödik a szegénység** és legsúlyosabbak a társadalmi problémák.

---

¹ Közösségi szolgáltatóház, biztos kezdet gyerekházak, baba-mama klub, hiányzó szakmai kapacitások, illetve szakemberek pótlása, közösségfejlesztő programok stb.

- A fejlesztéseknél javasoljuk figyelembe venni a **meglévő intézményi kapcsolatokat** és intézményi kereteket, például mely településről hova járnak a gyerekek óvodába és iskolába és milyen a napirendjük: mikor tartózkodnak a szülőfalujukban és mikor az óvoda, iskola településén, hogy azon a ponton (földrajzi helyen) tudjunk beavatkozni a hátrányok mérséklése érdekében, ahol az a leghatékonyabb.
- A fejlesztéseknél javasoljuk figyelembe venni a **meglévő szolgáltatások** mennyiségét és intenzitását is, hogy a kirekesztett közösségek számára azokban a szolgáltatásokban tudjunk kapacitást fejleszteni, amelyekben leginkább hiányt szenvednek, illetve amelyek a felzárkózásukat a leginkább tudják segíteni.
- A fejlesztéseknél mindenképpen javasolt figyelembe venni a **demográfiai folyamatokat**: a gyermekek, és azon belül a hátrányos helyzetű gyermekek létszáma befolyásolja a kialakítandó intézményi kereteket egyrészt működtetési-módszertani, másrészt fenntarthatósági szempontból.
- A pályázat nemcsak a gyermekek, de családjaik felzárkózási esélyeinek növelését is előírja, így az intézményi fejlesztéseknek és a szolgáltatások bővítésének lehetőség szerint a hátrányos helyzetű **családok** egészét támogatniuk kell. Éppen ezért javasolt komplex fejlesztésekben gondolkodni, amelyek aktív szociális munka segítségével a közösségfejlesztésen, társadalmi integráción és képzéseken át egészen az értékteremtő munkáig és a szociális gazdaság kialakításáig húzódo ívet alkotnak.

A fenti szempontok értelmében a kistérségi tükör kiemelt feladata az, hogy tisztázza, a kistérségen belül mely településeken számíthatunk a szegénység tömeges megjelenésére, vagy mely településeket fenyegeti leginkább az a veszély, hogy lakosaik markáns csoportjainak életszínvonala folyamatosan romlani fog, s így a társadalmi – gazdasági – lakókörnyezeti problémák összetett és egyre jelentősebb megjelenésére kell számítani. Ezeket a helyeken ugyanis célszerű szociális vagy egyéb intézményeket és szolgáltatásokat fejleszteni egyrészt a már meglévő szegénység s a gyermekek ezzel együtt járó esélyegyenlőségi problémáinak kezelése, másrészt a kedvezőtlen társadalmi folyamatok lassítása, megállítása érdekében.

A kistérségi tükörben bemutatott felmérési és elemzési eredmények egy erősen tagolt, a társadalmi-gazdasági helyzetképet és folyamatokat tekintve sokszínű kistérség képét tárják elénk.

Kirajzolódik egyrészt egy országos viszonylatban is kedvező mutatókkal rendelkező településkör Kaposvár agglomerációjában, ami a 61-es út mentén viszonylag nagy távolságra elnyúlik a megyeszékhelytől. E települések életét – változó mértékben ugyan, de – alapvetően a Kaposvárhoz való viszony határozza meg: a szuburbanizációs folyamatok révén igen sok a kaposvári kiköltöző, ezzel is összefüggésben lakosaik meghatározó hányada jár be Kaposvárra dolgozni, sokan Kaposváron járatják óvodába és iskolába a gyerekeiket, és a megyeszékhelyen veszik igénybe a legtöbb szolgáltatást. Vonzó települések ezek, amit a vándorlási különbözet pozitív értékei (több a beköltöző, mint az elköltöző) is világosan jeleznek. A korábban jelentős népességvesztésen átesett, előregedő kistelepülések, mint Szilvásvaszentmárton és Patca is lényegében ehhez a világhoz tartoznak a teljes zselici résszel együtt, és a tapasztalatok azt mutatják, hogy ma már Bárdudvarnok is sokkal inkább a Kaposvár környéki fejlett szuburbán zóna része, mintsem hogy magas szegénységi kockázatokat kitéve település lenne. Nem meglehetősen természetesen arról, hogy a 16 településrész egyes pusztáin még ma is tanyasi jellegű az élet, és hogy Lipótfá, Bánya, Zsippó, Kaposszentbenedek funkcióváltása következtében épp Bárdudvarnok a kistérség egyik olyan települése, ahol igen jelentősek a falun belüli egyenlőtlenségek. A szuburbán jellegű ugyanakkor kiválóan jelzi, hogy az elmúlt két évtizedben Bárdudvarnok természetes fogyását a beköltözések száma ellensúlyozta. A 61-es út környékén lévő falvak közül talán Kisasszond besorolása vethet fel még kérdéseket, hogy vajon inkább a

fejlettebb zónához tartozik, vagy komolyan kell számolni esetében is szegénységi kockázatokkal. Kisasszondon az elmúlt két évtized beköltözései nagyjából ellensúlyozták a természetes fogyásból eredő népességvesztést, míg gazdasági-munkaerőpiaci értelemben Kisasszond olyan falu, ahol ma már sokkal inkább a kedvezőtlen folyamatok dominálnak, amit jól jelez a munkanélküliségi ráta 2009-2010. évi hirtelen megugrása. Szegregátumok vagy szegregálódó lakóközetek ugyanakkor a legfejlettebb, legmagasabb átlagos színvonalat felmutató falvakban is helyenként megtalálhatók. Kimondott szegregátum a Kaposmérő külterületén található Baglaspusztá, mintegy 100 főnyi roma lakossággal, és hasonló méretű, szintén romák által lakott szegregátum a Kaposfőn található Vadászdomb.

A Kadarkút közelében, a mellékutak mentén, Kaposvártól viszonylag távol lévő falvak adják a kistérség másik településcsoportját. Ezekben a falvakban már inkább a kedvezőtlen folyamatok dominálnak: kevés munkalehetőség, ebből eredően relatíve magas munkanélküliség, fogyó népesség, számos család elszegényedése. Visnyét és Mikét is ideszámítva csupa kis lélekszámú település tartozik e körbe; egyedül Csököly lakosság száma haladja meg az ezer főt, 600-700 fős falu is csak Mike és Kőkút van köztük. E települések nehéz helyzete már nemcsak a munkanélküliség magas szintjében érhető utol, hanem például abban is, hogy e falvak még meglévő általános iskoláiban a legmagasabb a hátrányos helyzetű gyermekek aránya, ami visszatükröződik például a kompetencia-mérések eredményeiben, ugyanakkor az intézményi szintű szegregálódás jelei is megmutatkoznak ezekben az iskolákban, óvodákban a tekintetben, hogy a tehetősebb családok lehetőség szerint már nem ide járatják a gyerekeiket. Külön ki kell emelnünk Pálmajort, ahol a kistérségben egyedülálló módon nemhogy majd' minden gyerek hátrányos helyzetű (mert Csököly és Rinyakovácsi esetében is ez a helyzet), hanem szinte mindegyikük halmozottan hátrányos helyzetű is egyben, ami arra utal, hogy mára lényegében a teljes település szegregátummá vált. (Azok közül a falvak közül, ahol még viszonylag sok a gyerek, Kőkúton és Gigén tapasztalható még az, hogy a 18 év alattiak több mint fele halmozottan hátrányos helyzetű.) A pályázati kiírás logikája szerint leginkább ezeken a településeken – kiemelten is az imént említett településeken – lehet szükség átfogó társadalmi beavatkozásra, ami megnyilvánulhat új intézmények létrehozásában, de az alacsony lélekszámok okán e települések többsége esetében inkább a szolgáltatásokhoz való hozzáférés javításában, a meglévő intézmények megerősítésében, átfogó közösségfejlesztési aktivitásban, helyi gazdaságfejlesztési kezdeményezések elindításában, és ezen belül a szociális gazdaság lehetőség szerinti kiépítésében érdemes gondolkodnunk.

A kistérség sajátos település-összetételét tükrözi, hogy a két város, Kadarkút és Nagybjom relatív fejlettségi mutatói nem térnek el lényegesen a falvak átlagos mutatóitól. E tekintetben például a munkanélküliségi ráta alakulására tudunk hivatkozni, ami az utóbbi években mindkét városban némiképp magasabb, mint a kistérségi átlag. A demográfiai folyamatok emellett különbséget engednek sejteni a két város társadalmi összetételét, s így térségen belüli imázsát, presztízsét illetően. Míg ugyanis Kadarkúton a jelentős természetes fogyást hosszú távon nagyjából pótolni tudják a beköltözések, addig Nagybjom esetében a lakosság természetes szaporodása lényegében egyensúlyban van, ugyanakkor inkább az elvándorlás dominál. A gyerekek között mindkét városban nagyjából ugyanannyi a hátrányos helyzetűek aránya (45, ill. 55%), a halmozottan hátrányos helyzetűek arányát tekintve azonban már lényeges különbség figyelhető meg (Kadarkúton 16, Nagybjomban 33%). Mivel azonban mindkét város vonzáskörzetében is viszonylag sok hátrányos helyzetű család, s így hátrányos helyzetű gyermek él, a városi általános iskolák tanulóinak összetétele e tekintetben lényegében megegyezik.

2 A kistérség átfogó társadalomföldrajzi jellemzése

2.1 A kistérség belső egységei, térszerkezeti elemei

A Kadarkúti kistérség az ország egyik olyan kistérsége, amelyik – hasonlóan pl. a Pacsai, a Hévízi, a Záhonyi kistérséghez – mindössze néhány éve jött létre: 2007-ben jelentette be Kadarkút vezetésével az akkor a Kaposvári kistérséghez tartozó 23 település (2/1. ábra) az onnét való kiválási, s egyben önálló kistérség-alakítási szándékát. Az új kistérség Kadarkút székhellyel jött létre Kadarkúti-Nagybajomi Többcélú Kistérségi Társulás néven, amely 2008. január 1-jével önálló költségvetési intézményként saját hivatalát is létrehozta.

2/1. ábra: A Kadarkúti-Nagybajomi kistérség települései²

A Kadarkúti³ kistérség Somogy megyében, Kaposvártól nyugat-délnyugati irányban helyezkedik el. Domborzati viszonyai, s ezzel összefüggésben úthálózati kapcsolatrendszere, elérhetőségi viszonyai alapján három részre tagolható.

² Forrás: <http://www.kadarkutikisterseg.hu/>

³ A kistérségi tükörben az egyszerűség kedvéért a kistérségnek ezt a rövid nevét használjuk.

A kistérség északi peremén halad át a 61-es számú másodrendű főút (Kaposvár-Nagykanizsa tengely), amely sorra fűzi fel a kistérség falvait Kaposújlaktól Kaposmérőn, Kaposfőn és Kiskorpádon át a kistérség nagyobbik városáig, a Kaposvártól mintegy 25 km-re lévő Nagybjomig. A 61-es út lényegében ki is jelöli a kistérség északi határát; a főútból észak felé kivezető mellékutak mentén fekvő falvak – egyrészt Juta, másrészt Somogysárd, s közöttük elhelyezkedő Hetes, Mezőcsokonya, Újvárfalva – még mind-mind a Kaposvári kistérséghez tartoznak, egyetlen kivétellel: a Nagybjom tőszomszédságában fekvő, 1993-ig közigazgatásilag oda is tartozó, zsáktelepülés Pálmajor a Kadarkúti kistérség része. Kaposfőtől délre ugyanehhez a településkörhöz tartozik még Kisasszond, és tulajdonképpen Bárdudvarnok is, bár ennek a településnek már élő kapcsolata van Kadarkúttal és néhány elég jól használható dűlőúton keresztül Kaposszerdahellyel.

A 61-es út déli kiágazásai két főbb tengely mentén jelölik ki a kistérség második nagy földrajzi egységét. Ez a két tengely a kistérség székhelyén, Kadarkúton fut össze: az egyik Kaposfő határától indul el Bárdudvarnokon keresztül, a másik pedig Nagybjomtól húzódik Jákón, Csökölyön és Gigén át Kadarkútig. Ennek az útnak a leágazásában található (Csökölytől délre) a zsáktelepülés Rinyakovácsi. Kadarkútnak dél és nyugat felé is élő és intenzív kapcsolatai vannak. Déli irányban ez a mellékút az egyik lehetséges választás, ha Barcsot akarjuk megközelíteni, nyugati irányban pedig nem messze van Kadarkúttól a szomszédos kistérségi központ, Nagyatád. Ez utóbbi irányban a Kadarkúti kistérség nyugati határát Mike jelöli ki, amelynek ily módon a saját kistérségén belül kizárólag Kadarkúttal van közúti kapcsolata. A Kadarkúttól dél felé, Ladon át Barcs és Szigetvár irányába vezető mellékút a kistérség települései közül Hencsén halad át közvetlenül, míg hencsei útelágazással érhető el nyugat felé Kőkút, kelet felé pedig Hedrehely és Visnye.

A kistérség harmadik földrajzi egysége a Zselici Tájvédelmi Körzet területe, ahol öt település található. Ezeknek a kistérség többi településével nincs rendezett közúti kapcsolata, az év minden napján kizárólag Kaposvár felől, Kaposváron keresztül érhetőek el, de mint ahogy már írtuk, Kaposszerdahelyről át lehet autózni Bárdudvarnokra, de csak szőlőhegyeken át, dűlőutakon, amelyek nagy hó esetén (évente átlagosan mintegy két héten keresztül) járhatatlanok. Így ez az öt falu egy eléggé zárt világot alkot, sokkal intenzívebb kaposvári, semmint akár kadarkúti vagy egyéb kapcsolatokkal.

2.2 Településszerkezet

A kistérség településeinek külső megjelenése alapvetően a Somogyban megszokott faluképhez igazodik, bár az eltérő domborzati viszonyok helyenként jelentős változatosságot csempésznek a vidék arculatába. Kaposvárt a 61-es út mentén elhagyva az érzékelhetően jelentős kaposvári szuburbán folyamatok következtében még nem ez a látvány fogad bennünket. A Központi Statisztikai Hivatal nyilvántartja az ország agglomerációit: meddig terjed ki a budapesti agglomeráció, hol vannak vidéki agglomerációk, melyek az agglomerálódó térségek, és hol találhatóak ún. nagyvárosi településegységek⁴. A hivatalos

⁴ Ezek a kategóriák az elméleti agglomerálódási folyamat tulajdonképpeni lépcsőfokai: azt jelzik, hogy egy-egy agglomerálódó térség a tényleges agglomeráció kialakulásának mely szintjén áll. Egy elméleti agglomeráció ugyanis az érintett települések olyan fokú összeszervezettségét, térbeli összeolvadását és együttélését jelenti, hogy lényegében akár egy nagy településnek is tekinthetők, amit történetesen közigazgatási határok szabdalnak részekre. Ez az állapot azonban hosszú átalakulási folyamat eredményeként jön létre, amelynek időről-időre azonosíthatók különféle fázisai. Mint ahogy a KSH nomenklatúrájából látszik, a hazai nagyvárosok többsége a saját környezetével még nem agglomerációt, hanem településegységet alkot, vagyis az agglomerálódási folyamat viszonylag kezdeti szakaszában vannak.

statisztikai számjelrendszer Budapesten kívül ma a győri, a pécsi és a miskolci nagyvárosi zónákat tartja kialakult agglomerációknak, nyilvántartja a balatoni, az egri, a szombathelyi és a zalaegerszegi agglomerálódó térségeket, és rajtuk kívül még az országban 13 nagyvárosi településeggyüttest, köztük a kaposvárit. A kaposvári nagyvárosi településeggyüttes a városhoz közeli, mellékutak mentén fekvő falvak közül magában foglalja Zselickislakot, Zselicszentpált, Sántost, Orcit, Jutát és Kaposzardahelyt, illetve a 61-es út mentén fekvő falvakat egyrészt Taszártól Batén és Mosdóson át Nagyberkiig, másrészt Kaposújlaktól Kaposmérőn át Kaposfőig. Mint a felsorolásból látható, a Kadarkúti kistérségből négy település⁵ is ehhez a zónához tartozik: esetükben erős szuburbanizációs hatásokra (főként a kaposvári középosztály kiköltözésére), így modernizált, vagy legalábbis megújított településképre, illetve valamilyen szintű funkcióváltásra számíthatunk. E nagyvárosi településeggyüttesen kívül még a kistérség két városa, Kadarkút és Nagybjom töri meg a falusias településképet, illetve ki kell emelnünk Bárudvarnok sajátos településszerkezetét: Nagybjom közel 11ezer hektáros területe után ez a második legnagyobb területű település a kistérségben (4856 hektár), és ennek a több km²-es területnek a teljes egészén szóródik szét Bárudvarnok 16 önálló településrésze⁶. A két legtávolabbi lakott hely között 15 km a távolság. Bárudvarnoknak is van településközpontja, a lakosság túlnyomó többsége itt él és ennek következtében itt található a köztisztviselők és a különféle szolgáltatások is, így a különböző pusztákon vagy egyéb távoli településrészekén élőknek nagy távolságokat kell megtenniük, ha pl. óvodába vagy iskolába akarják vinni a gyerekeiket⁷. A Bárudvarnok e tagolt településszerkezetét kialakító domborzati viszonyok ugyanakkor csodálatosan szép kultúrtájat rejtenek: az ide látogatót elsősorban a bányai részen lenyűgözi „a szelíd dombok és lankás völgyek váltakozása”⁸, a természetes és mestergésez tavak felbukkanása egy-egy völgyben. A pazar természeti környezet ma már jelentős turizmust indukál – Bányán üdülőfalva is épült –, és ideköltözésre csábít számos tehetősebb családot. Ugyanakkor más településrészek (pl. Olajhegy, Szendihegy) környezeti adottságai már nem rejtenek magukban különösebb turisztikai potenciált, ott megszokott falusi élet zajlik, mezőgazdasági környezetben. Bárudvarnokot ennek a kettősségnek a megléte jellemzi társadalmi értelemben is: Bányán hivalkodó gazdagságot, míg más pusztákon tisztos, vagy épp nagyon is szembeszökő szegénységet találunk.

A kistérség településszerkezeti értelemben mindemellett viszonylag kevésbé tagolt, köszönhetően elsősorban annak, hogy nincs nagyvárosi központja. A kistérség falvainak többsége – a Zselicre különösen, de Somogy megyére általában is jellemző módon – 500 fő alatti kistelepülés (2/2. ábra). A legkisebb a 2010-ben mindössze 56 állandó lakossal rendelkező Patca; ilyen apró, 100 fő alatti falu nincs több a kistérségben, így Patca lélekszáma még ezen a vidéken is egyedülállóan alacsonynak számít, hozzátevé, hogy Rinyakovácsi és Kisasszond lakosság száma sem éri el a 200 főt. Az 500 fő alatti falvak mellett a kistérség másik leggyakoribb településcsoportja az 500-1000 fős falvaké, ahol Kőkút a maga 600, valamint Kiskorpád a maga 900 lakosával képviseli a két szélsőértéket. A zselici részről a kaposvárhoz legközelebb eső kaposzardahely lélekszáma már valamivel meghaladja az 1000 főt: 1990-ben még csak 905 állandó lakosa volt a településnek, lakosság száma 1998-ban lépte át a lélektaninak számító ezer fős határt, és azóta is lassan, de biztosan növekszik az itt élők száma. Az ebbe a kategóriába tartozó többi nagyobb település állandó lakosainak száma ugyanakkor igen kis ingadozások mellett stagnál: Csököly két évtizede 1140-1160 főnyi lakossággal rendelkezik, Bárudvarnokon +/- 20 fő eltéréssel 1200-an élnek már 20 éve, Kaposfő lélekszáma pedig 1700 fő körül ingadozik. A kétezer főt mindössze a két város, valamint

⁵ Kaposzardahely, Kaposújlak, Kaposmérő, Kaposfő

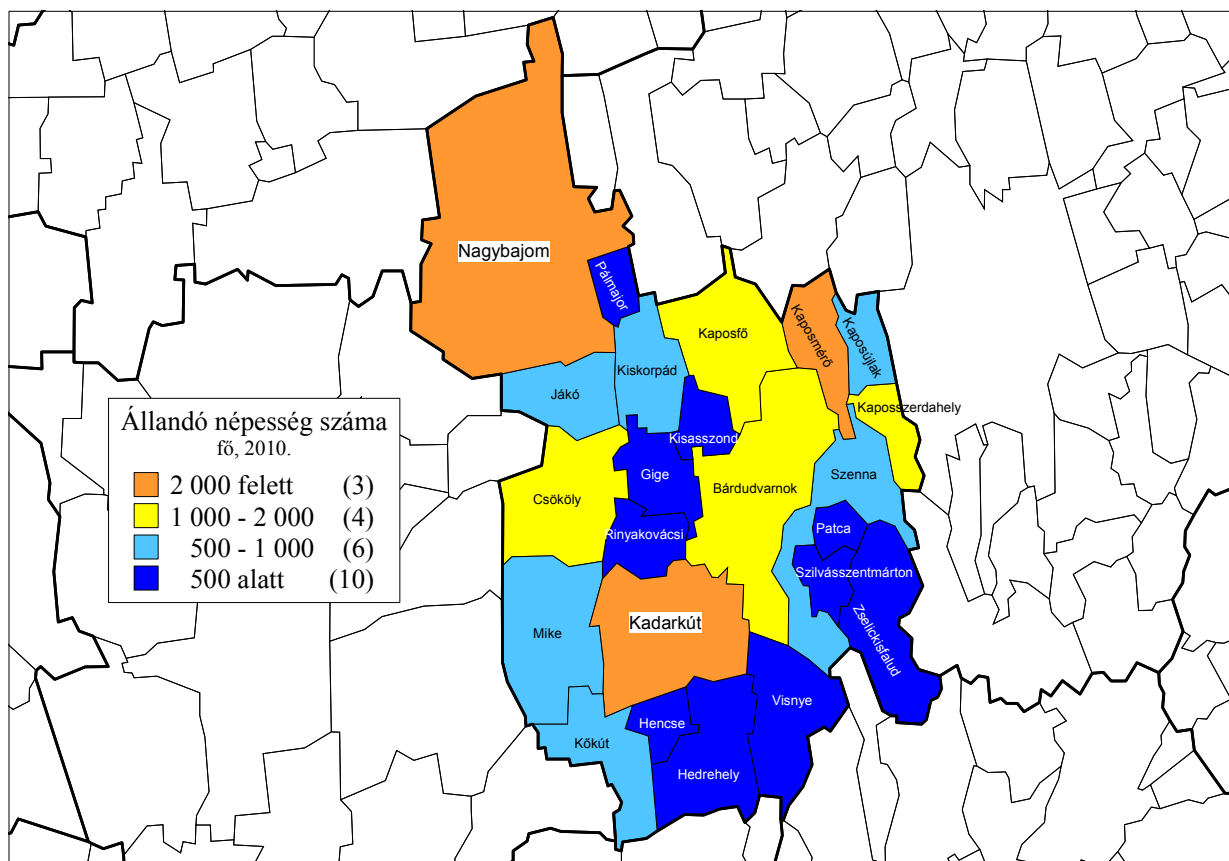
⁶ Bárd, Bárdibükk, Csermány, Bánya, Dada, Kaposdada, Kaposzentbenedek, Lipótfá, Kopszhegy, Mihálypuszta, Nagypuszta, Olajhegy, Öregzsippó, Szendihegy, Szendipuszta, Újzsippó. Forrás: www.bardudvarnok.hu

⁷ Ebben segít a település falubusza, amely havi ezer km-t megy csak a falun belül.

⁸ <http://www.bardudvarnok.hu/?mode=10&name=Elhelyezked%E9s>

Kaposmérő lakosságszáma haladja meg. Kadarkút csak mintegy 100 fővel nagyobb Kaposmérőnél (mindkettő 2500-2600 lakossal bír), míg a kistérség legnagyobb települése Nagybjajom, 3300 fő körüli állandó népességgel.

2/2. ábra: A Kadarkúti-Nagybjajomi kistérség településszerkezete

2.3 Fejlettségi tagoltság, falutípusok

A kistérségi tükör elsődleges feladata az, hogy tisztázza, a kistérségen belül mely településeken számíthatunk a szegénység tömeges megjelenésére, vagy mely településeket fenyegeti leginkább az a veszély, hogy lakosaik markáns csoportjainak életszínvonala folyamatosan romlani fog, s így a társadalmi – gazdasági – lakókörnyezeti problémák összetett és egyre jelentősebb megjelenésére kell számítani. Ezen a helyeken ugyanis célszerű szociális vagy egyéb intézményeket és szolgáltatásokat fejleszteni egyrészt a már meglévő szegénység s a gyermekek ezzel együtt járó esélyegyenlőségi problémáinak kezelése, másrészt a kedvezőtlen társadalmi folyamatok lassítása, megállítása érdekében.

Hogy ezekre a kérdésekre társadalomföldrajzi szempontból rávilágítsunk, röviden idézzük egy tudományos igényű országos faluvizsgálat⁹ eredményeit. A hivatkozott mű Beluszky Pál munkája, aki kollégájával, Sikos T. Tamással már a nyolcvanas években készített az egész országot átfogó ún. falutipológiát, és akkori vizsgálataikat néhány évvel ezelőtt, az ezredfordulóra vonatkoztatva is megismételték. A kutatás összetett

⁹ Beluszky Pál – Sikos T. Tamás (2007): Változó falvaink. (Magyarország falutípusai az ezredfordulón.) Magyarország az ezredfordulón sorozat. Sorozatszerkesztő: Glatz Ferenc. MTA Társadalomkutató Központ. Budapest.

matematikai-statisztikai eljárásokra és az ország teljes községi állományát leíró, bemutató nagy települési adatbázis vizsgálatára épült. A figyelembe vett adatok jellemezték többek között a települések demográfiai folyamatait (pl. természetes szaporodás, korstruktúra, vándorlások), munkaerőpiaci helyzetét (munkanélküliség, ingázás, vállalkozások jelenléte), a lakosság iskolázottsági szintjét, utaltak az életszínvonalra (jövedelmi viszonyok, személygépkocsik száma) és az intézményekkel, szolgáltatásokkal való ellátottságra is.

2/1. táblázat: A Kadarkút-Nagybajomi Kistérség falutípusai¹⁰

Kaposfő Kaposmérő Kiskorpád Szenna	Jó munkaerőpiaci helyzetű, stagnáló népességű, magas kiingázó aránnyal rendelkező községek
Jákó Kaposújlak Kaposzterdahely Kisasszond Zselickisfalud	Jó munkaerőpiaci helyzetű, stabil társadalmú kistalvok lakó és idegenforgalmi szerepkörrel
Patca Szilvásszentmárton	Gyorsan fogyó népességű, kedvezőtlen demográfiai struktúrájú, hátrányos helyzetű ingázó aprófalvak
Bárdudvarnok Mike Visnye	Fogyó népességű, hátrányos helyzetű, számottevő agrár-szerepkörrel rendelkező kistalvok
Csököly	Rossz munkaerőpiaci helyzetű, közepes méretű, stagnáló népességű falvak, sok kiingázóval
Gige Hedrehely Hencse Kőkút Pálmajor Rinyakovácsi	Igen rossz munkaerőpiaci helyzetű, szegény, de növekvő népességű, kedvező demográfiai mutatókkal rendelkező kistalvok

Az eredmények egy erősen tagolt, a társadalmi-gazdasági helyzetképet és folyamatokat tekintve sokszínű kistérség képét tárják elénk (2/1. táblázat).¹¹ Hangsúlyozzuk, hogy a településekre vonatkozó megállapítások egy átlagos képet írnak le, és csak annyit mondanak el a falvokról, hogy országos összevetésben, Magyarország minden községét egybevéve, és mintegy kívülről, külső szemlélőként rátekintve ezekre a településekre, melyek azok a legfőbb vonások, amelyek leginkább összekötik őket más falvakkal, illetve leginkább megkülönböztetik őket más falvaktól. Szó sincs arról, hogy például Bárdudvarnok, Mike és Visnye három egyforma falu lenne, és teljesen azonosak lennének a problémáik és a jövőbeli lehetőségeik, de ha csoportokat akarunk képezni a településekből, akkor a legfőbb településformáló folyamatok az ezredforduló környékén és a kétezres évek első évtizedének közepén több tekintetben is összekötötték őket és sok szempontból nagyon hasonlóan hatottak rájuk. Mindemellett épp ezen a ponton látjuk az idézett vizsgálat legjelentősebb torzítását, ami mögött egyrészt a faktoranalízis,

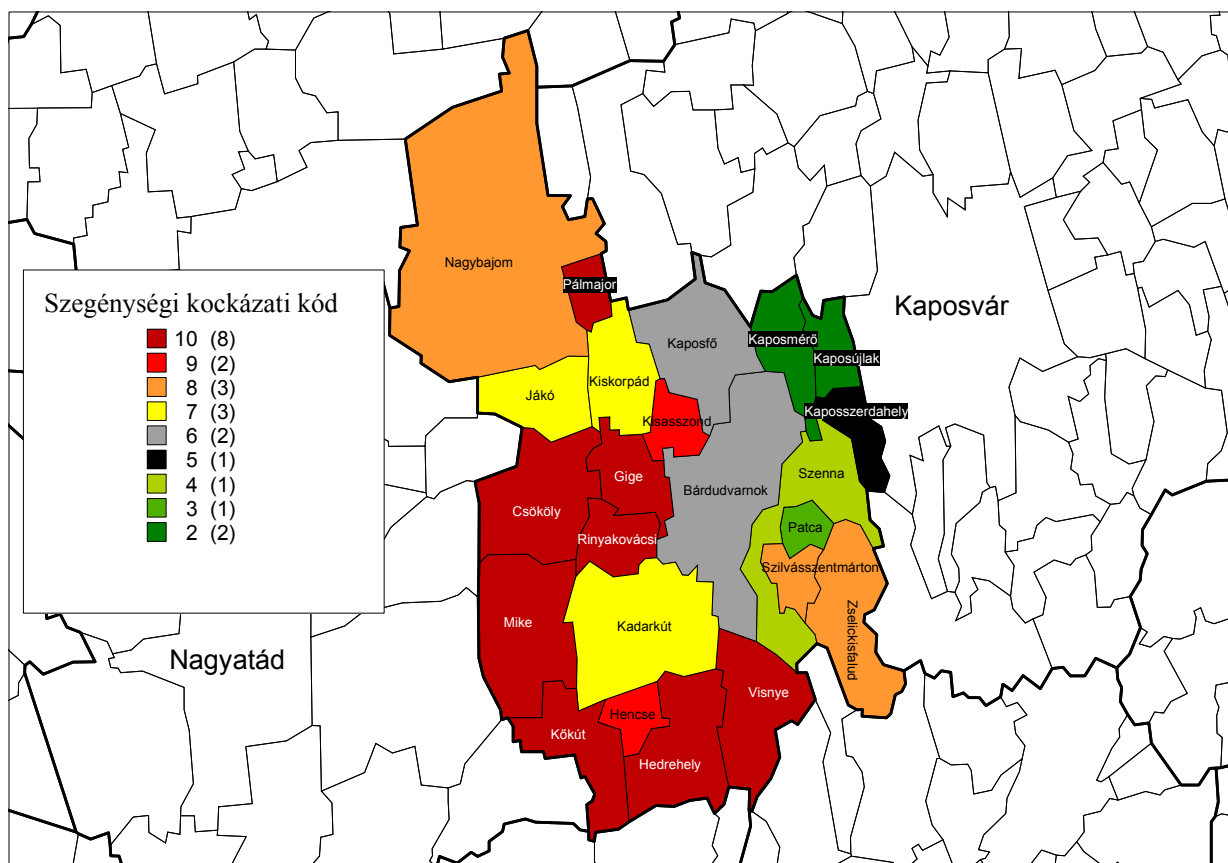
¹⁰ Forrás: Beluszky-Sikos T. (2007) alapján saját kigyűjtés és szerkesztés

¹¹ Kadarkút a kutatás adatbázisának összeállítása idején még községi státuszban volt, szerepel is a kutatásban, ami Csököllyel együtt a „rossz munkaerőpiaci helyzetű, közepes méretű, stagnáló népességű falvak, sok kiingázóval” településcsoportba sorolta be, de ezt ma már olyannyira nem tartjuk mérvadó jellemzésnek, hogy – tekintettel az időközben megszerzett városi címre is – Kadarkutat nem látjuk indokoltnak szerepeltetni ebben a táblázatban. Nagybajom, mivel a kutatás idején már város volt, nem szerepelt a vizsgálatokban.

mint módszer néhány matematikai tulajdonsága, majd a klaszteranalízis mindenáron erőltetett csoportképző jellemvonása áll, ami ebben az esetben Bárdudvarnokot egy olyan kategóriába sorolta, ami már a vizsgálat idejében sem lehetett teljesen indokolt, ma pedig az alkalmazott megállapítások legalábbis vita tárgyát képezhetik. Éppen ilyen okokból a kialakult tipológiát talán nem érdemes részleteiben vizsgálni, átfogó megállapítások azonban tehetők. Egyrészt – és ez az erősebb megállapítás – úgy tűnik, a Kaposvárhoz és a 61-es úthoz közelebbi települések általában jobb helyzetben vannak, mint a kistérség többi része, másrészt – és ez a mellékes megállapításunk – felfedezhető egy településméret szerinti tagoltság is a kistérségen belül.

Lényegében ezt támasztják alá a részben szintén a 2001. évi népszámlálás adataira, részben 2005-2006. körüli társadalmi és gazdasági jelzőszámokra alapozott, az MTA Regionális Kutatások Központja, Térségfejlesztési Kutatások Osztálya által kialakított és az MTA GYEP által kiszámolt szegénységi kockázati indexek is (2/3. ábra). Ez a településtipológia is országos összevetést tartalmaz, vagyis Magyarország minden települését kategóriákba sorolja, így az országon belüli relatív egyenlőtlenségekre világít rá. Az alkalmazott módszertan a településeket 10 kategóriába sorolta be, ahol az 1-es a legkedvezőbb helyzetben lévő, a 10-es pedig a legkedvezőtlenebb, vagyis a legkomolyabb hátrányokkal küzdő települések csoportját jelöli.

2/3. ábra: Szegénységi kockázati indexek a Kadarkút-Nagybajomi kistérségben

A kistérségen belül az 1-es kategórián kívül minden egyéb településcsoport képviselteti magát, ami az LHH-kistérségek körében extrém mértékűen számító belső tagoltságra, kistérségen belüli egyenlőtlenségekre utal. Csak hogy pontosan értsük a helyzetet, a 2/2. táblázatban összefoglaltuk, hogy a Máltai Szeretetszolgálat mentorálása mellett TÁMOP 5.2.3-as pályázatot tervező 8 kistérség belső tagoltsága a szegénységi index tekintetében miként alakul.

2/2. táblázat: Szegénységi kockázati kód szerinti településmegoszlás a Máltai Szeretetszolgálat által mentorált kistérségekben

	Települések száma az egyes szegénységi kockázati kód kategóriákban (darab)									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Abaúj-Hegyközi	0	0	0	0	0	1	2	9	5	7
Barcsi	0	0	0	0	1	0	5	9	9	5
Bodrogközi	0	0	0	0	0	0	1	3	6	7
Encsi	0	0	0	0	0	1	2	8	7	17
Fehérgyarmati	0	0	0	0	1	0	3	5	6	34
Kadarkúti	0	2	1	1	1	2	3	3	2	8
Sellyei	0	0	0	0	0	2	1	3	5	24
Vásárosnaményi	0	0	0	0	0	0	3	4	7	13

Az összevetés szerint a többi kistérségben az 5-ös kategória a legelső, ahová tartozik település, az is két város, maga Barcs és Fehérgyarmat. Az 5-ös és a 6-os kategóriák körülbelül az országos átlagot írják le abból a szempontból, hogy az adott településen milyen eséllyel jelenhet meg a tömeges szegénység, és milyen súlyúak lehetnek a társadalmi, s vele együtt a gazdasági problémák. Van két olyan kistérség is, a Bodrogközi és a Vásárosnaményi, ahol még ez az átlagos érték sem fordul elő, a 7-es az első olyan kategória, ahová települést tudott besorolni az index (2/2. táblázat). Ehhez képest állítjuk azt, hogy a Kadarkúti kistérségben – az LHH-kistérségekben megszokotthoz képest – extrém széles skálán szóródnak az egyenlőtlenségek, hiszen itt már a 2-es kategóriához is tartozik két település (Kaposújlak és Kaposmérő), vagyis látnunk kell, hogy ebben a kistérségben olyan szintű települési fejlettség is megtalálható, ami a többi, gyerekesély programmal érintett kistérségben távolról sem tapasztalható.

2/3. táblázat: A szegénységi kockázati kód településmérettel összefüggő megoszlása

Településkategóriák	> 500 fő	500 – 1000 fő	1000 – 2000 fő	2000 fő <
1				
2		Kaposújlak		Kaposmérő
3	Patca			
4		Szena		
5			Kaposszerdahely	
6			Bárdudvarnok, Kaposfő	
7		Jákó, Kiskorpád		Kadarkút
8	Szilvásszentmárton, Zselickisfalud			Nagybajom
9	Hencse, Kisasszond			
10	Pálmajor, Gige, Rinyakovácsi, Hedrehely, Visnye	Kőkút, Mike	Csököly	

A 10-es csoportba sorolt, vagyis a leginkább hátrányos helyzetűnek ítélt, társadalmi problémákkal és kockázatokkal leginkább terhelt települések Kadarkút „karéjában” találhatóak, a közigazgatási határok tekintetében összefüggő településkört alkotva Gigétől Visnyéig. A nagyobb, 1000 fő feletti falvak közül

egyedül Csököly került ebbe a csoportba, a többi falu 1000, sőt leginkább 500 fő alatti (2/3. táblázat). A kisebb lélekszámú, Kaposvártól és a 61-es úttól távolabb fekvő falvak mindegyike a magasabb szegénységi kockázattal jellemezhető kategóriákba került, ugyanakkor e tekintetben a fekvés, a földrajzi helyzet jelentőségét hangsúlyozza a településmérettel szemben az, hogy ugyanez mondható el a kistérség két városáról is: Nagybajom szegénységi kockázati kódja 8-as (!), Kadarkúté pedig 7-es. A Kaposvárhoz való közelség ugyanakkor településmérettől függetlenül magasabb fejlettségi szinttel, pontosabban lényegesen alacsonyabb szegénységi kockázatokkal párosul. Ami természetesen nem jelenti azt, hogy ezekben a településekben nem jelenhetne meg kézzelfoghatóan a szegénység, ne lenne például szegregátum; mint ahogy van is, amint azt a további fejezetekben bemutatjuk. De az alacsonyabb szegénységi kockázati kóddal rendelkező településeken valószínűleg sokkal kevésbé van szükség átfogó, a teljes települést érintő szociális munkára, a szociális szolgáltatások gyökeres átrendezésére, ugyanakkor aktív közösségfejlesztésre itt is szükség lehet, és speciális problémákat kezelő szociális munkának is lehet helye (pl. szegregátumok „kezelése” vagy veszélyeztetett ifjúsági csoportok megléte esetén).

3 A kistérség demográfiai viszonyai

3.1 Általános adatok

A Kadarkúti kistérségben 2010. végén Somogy megye lakosságának 6,28 százaléka, összesen 20.666 fő lakott. Városi területeken (Kadarkúton és Nagybajomban) a kistérség lakosságának 28,96 százaléka (5.985 fő) él; mint ahogy a 2. fejezetben bemutattuk, a legnagyobb lélekszámú település 3.336 fővel Nagybajom, míg a legkisebb Patca, amelynek mindössze 56 állandó lakosa van (2010).

A kistérségre az aprófalvas szerkezet jellemző (lásd 3/1. táblázat), a települések 43,47 százaléka 500 lélekszám alatti, 26,08 százaléka ezer fő alatti község. Az 1.000 fő alatti települések a kistérség több mint kétharmadát alkotják, ahol összesen 7.049 fő lakik, ez a teljes kistérségi lakosságnak mindössze 34,1 százaléka.

A terület és a lakosságszám alapján vizsgálva a népsűrűség 38,84fő/km. A települések átlagos területe 23,13 km², az átlagos lakosságszám 898,5 fő.

3/1. táblázat. A Kadarkúti kistérség településeinek állandó lakossága 2010-ben¹²

	Állandó népesség száma (fő)		
	1990	2000	2010
Nagybajom	3807	3426	3336
Kadarkút	2840	2812	2649
Kaposmérő	2485	2576	2526
Kaposfő	1745	1782	1697
Bárdudvarnok	1207	1185	1206
Csököly	1160	1140	1141
Kaposszerdahely	905	1015	1062
Kiskorpád	927	955	900
Szena	691	720	735
Kaposújlak	693	661	727
Mike	757	738	694
Jákó	745	737	670
Kókút	585	564	607
Hedrehely	609	554	468
Gige	321	374	396
Pálmajor		329	372
Hencse	472	412	355
Zselickisfalud	329	304	277
Visnye	257	242	253
Szilvásszentmárton	195	238	209
Kisasszond	180	164	184
Rinyakovácsi	186	192	146
Patca	64	69	56
Kadarkúti kistérség	21160	21189	20666

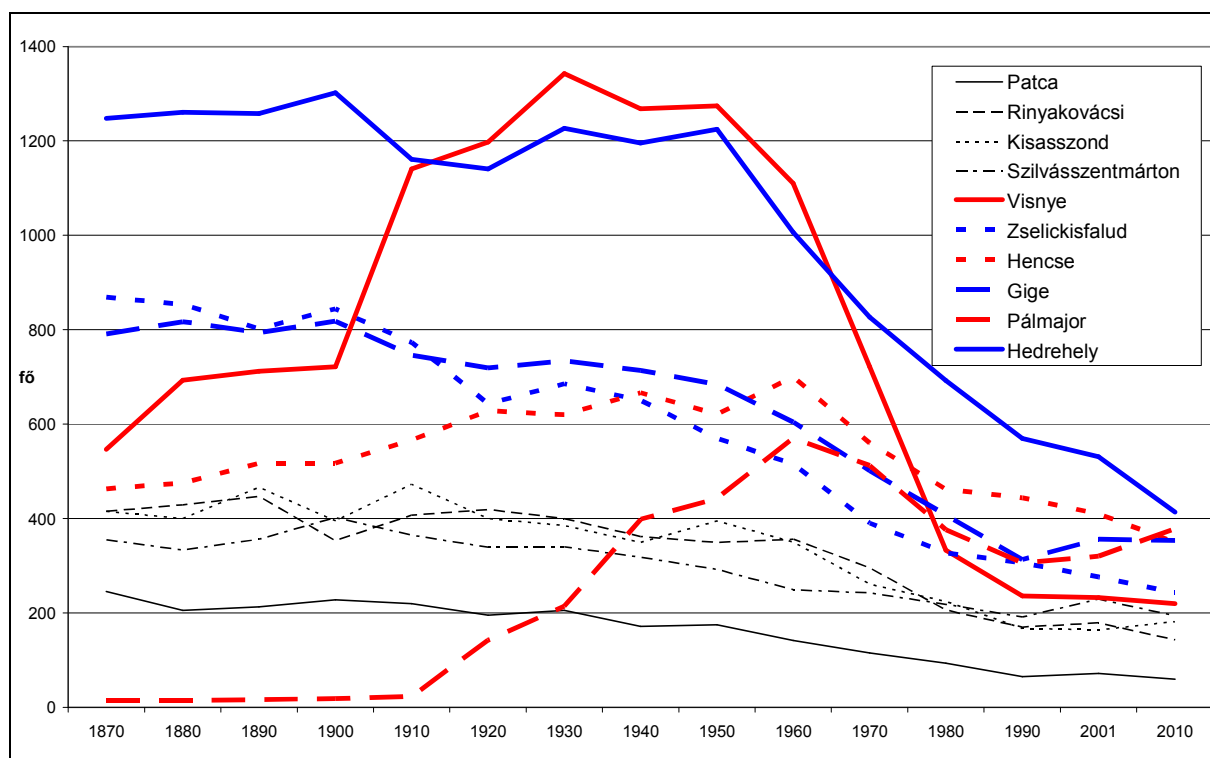
¹² Forrás: KSH T-STAR adatbázis

3.2 Népeségmozgások

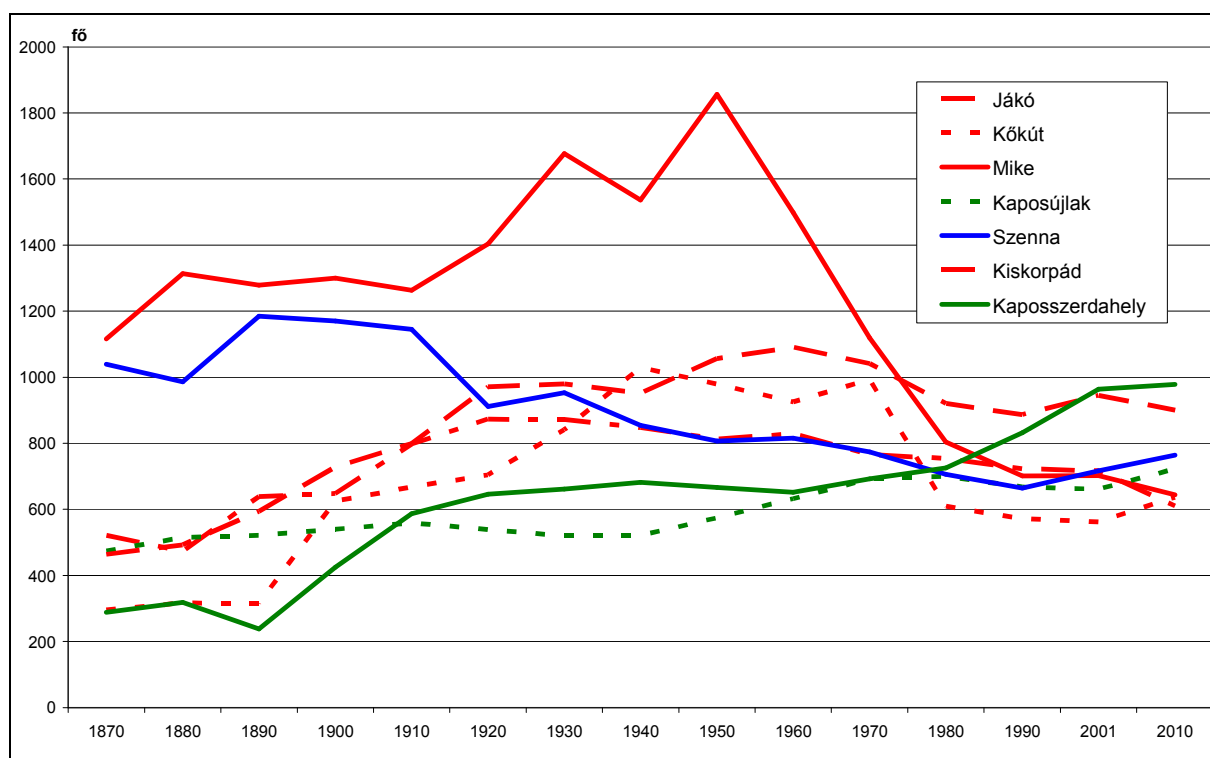
A települések demográfiai helyzetét két fő folyamat határozza meg: a természetes szaporodás és a vándorlási egyenleg. A kistérség össz-lakosság száma a '90-es években és a 2000-es évek elején nem sokat változott, stabilan 21200 fő körül mozgott. 2005-2006. óta figyelhető meg egy trend-szerűnek látszó csökkenés, így ma már a Kadarkúti kistérségben állandó lakcímmel rendelkező létszáma alig éri el a 20600 főt. Ennek oka az, hogy ma már a beköltözések nem tudják ellensúlyozni a természetes fogyásból eredő veszteséget. A Kadarkúti kistérségben a halálozások száma évtizedek óta meghaladja a születéseket, vagyis természetes fogyás jellemző. Ez a '70-es években még alig 100 főnyi veszteséget jelentett, azóta viszont évtizedenként mintegy 800-1000 emberrel több hal meg itt, mint amennyi születik. A '70-es években a fő probléma még nem a természetes fogyás volt, hanem az igen komoly vándorlási veszteség: csak az elköltözések okán bő 2000 fővel csökkent a kistérség lélekszáma 1970-1979. között. Ez a folyamat nem érintette egyformán a kistérség településeit, hanem különböző népesedési típusokat jelöltek ki a népeségmozgások tulajdonképpen a '70-es évek folyamatainak köszönhetően.

Ha 1870-től, az első népszámlálás időpontjától vizsgáljuk a települések népességszámának alakulását, azt találjuk, hogy legtöbbjük egészen a XX. század második feléig nagyjából egyensúlyban volt, sem jelentős növekedés, sem jelentős népességvesztés nem következett be egy-egy évtized alatt, pontosabban két népszámlálási időpont között. Természetesen van néhány kivétel. Az egyik ilyen Visnye, amelyik az 1870-es adatok szerint egy alig 500 fős falu volt (mégis két és félszer akkora, mint ma), ám lélekszáma folyamatosan gyarapodott, és az 1930-as népszámlálás már 1343 főt talált itt. Lakosság száma ezen a szinten stabilizálódott néhány évtizedre, majd az '50-es évektől megindult a tömeges elvándorlás, és a '60-'70-es években évtizedenként gyakorlatilag megfeleződött a település lélekszáma (3/1. ábra). Visnye ezzel a kistérségen belül egy népességnövekedési típust jelölt ki, amelyhez az aprófalvak közül más súlypontokkal és kissé más időbeli szakaszokkal Hencse és Pálmajor is tartozik (a 3/1-es ábrán piros színnel kiemelve e települések). Egy másik típust alkotnak a 3/1-es ábrán kék színnel kiemelt aprófalvak. Ezeknek a lélekszáma a XIX. század végén – XX. század elején már maximumon volt és bőven meghaladta az 500 főt, majd egy folyamatos népességcsökkenés regisztrálható esetükben. Ez a folyamatosság Gigénél és Zselickisfaludnál nagyon szépen látszik (3/1. ábra), Hedrehely esetében ugyanakkor rendkívüli mértékben felgyorsult az '50-es évektől. Csak a XX. század második felét tekintve Hedrehely ugyanolyan mértékű népességvesztést szenvedett el, mint Visnye, amely mögött nyilvánvalóan ugyanazon okok is álltak: a városi ipar elszívó hatása, a téjesítés, és általában a falvakat sújtó településpolitika. Mely utóbbi Hedrehelyt az 1971. évi Országos Településhálózat-fejlesztési Konceptió nyomán részleges alsófokú központtá tette, de ez már nem volt elég az elnéptelenedés megállításához. A 3/1. ábrán egy harmadik településtípus is szerepel: azoké a falvaké (Patca, Rinyakovácsi, Kisasszond, Szilvásszentmárton), amelyek mindig is aprófalvak voltak, lélekszámuk soha nem érte el az 500 főt, és ebből az állapotból indulva szenvedtek el relatíve jelentős népességvesztést; a trend-szerű erodáció egyébként esetükben is a '60-as évek környékén indult.

3/1. ábra: A ma 500 fő alatti falvak hosszú távú népességnövekedési trendje, 1870-2010.

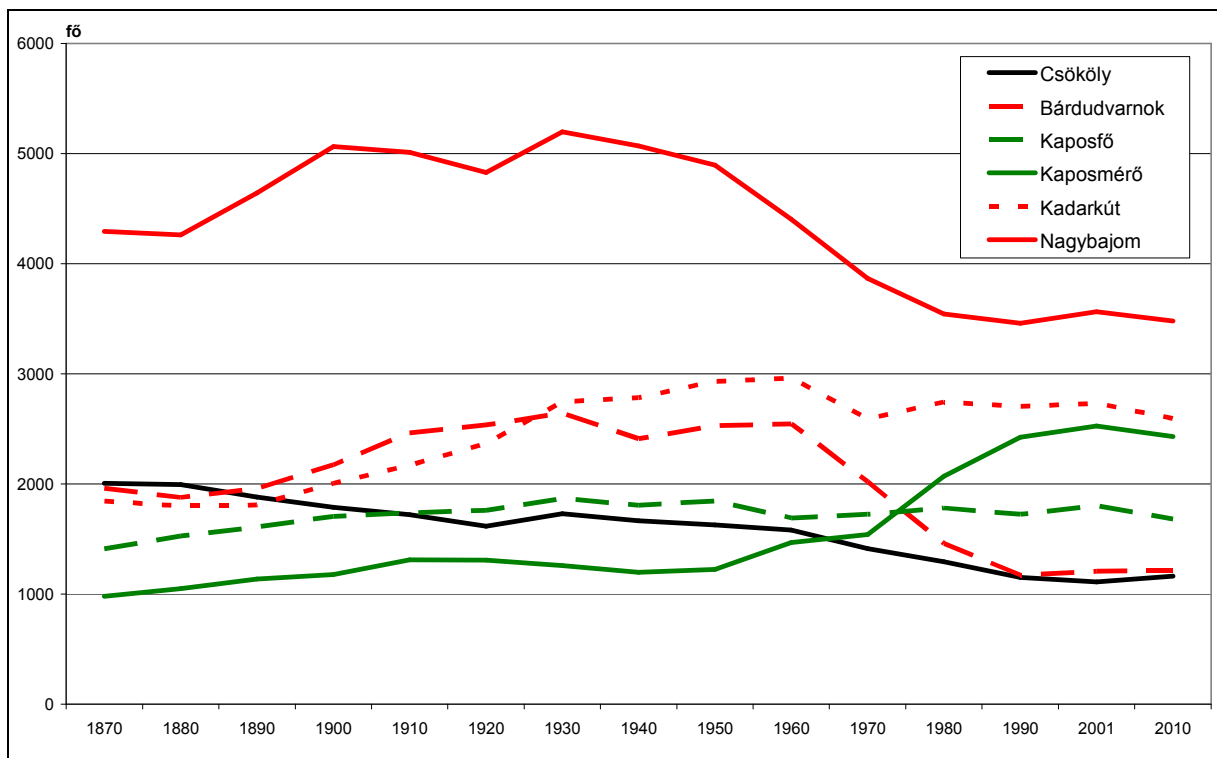
3/2. ábra: A ma 500-1000 fő közötti falvak hosszú távú népességnövekedési trendje, 1870-2010.

A ma 500-1000 fő közötti falvak népességváltozási trendje viszonylag kiegyenlített, de néhány kiugró eset, és egy külön típus ebben a csoportban is regisztrálható. Egyrészt Mike Visnye-típusú pályát írt le: a II. Világháború idejéig folyamatos népességnövekedés jellemezte, az 1949. évi népszámlálás idején érte el népesedési maximumát, meghaladva az 1800 lelket, majd drasztikus népességvesztés

következett be, és mára a hatvan évvel ezelőttinek egyharmadára (!) esett vissza az itt élők száma (3/2. ábra). Kisebb amplitúdóval, de hasonló utat járt be Kőkút, és a demográfiai trendek lényegét tekintve ebbe a típusba tartozik Jákó és Kiskorpád is (3/2. ábra). Ebben a településkategóriában Szenna már a Hedrehely-típust követi: XIX. század végi – XX. század eleji népességmaximum után folyamatos csökkenés, azzal az eltéréssel, hogy Szenna lélekszáma mára stabilizálódott. Ebben a településcsoportban a Patca-típusú pályát nem találjuk meg, ellenben megjelenik egy, az aprófalvaknál nem jelentkező növekedési pálya: Kaposszerdahely és Kaposújlak lélekszáma folyamatosan gyarapszik. E kettő közül Kaposszerdahely esete az igazán érdekes, mivel Kaposújlak mindig is 500 fő körüli falu volt, tehát nem érte nagy átalakulás. Kaposszerdahely azonban bő száz éve még csak egy néhány száz fős falucska volt, onnét nőtte ki magát mára ezer fős településsé. Ez a növekedési trend nyilván nem írható teljes egészében a szuburbanizáció számlájára, hanem szisztematikus, funkcióváltásban is megjelenő, szerves településfejlődést sejtethetünk mögötte.

3/3. ábra: A ma 1000 fő feletti települések hosszú távú népességnövekedési trendje, 1870-2010.

A kistérség legnagyobb települései között is a Visnye-típusú pálya a legjellemzőbb. Különösen igaz ez Nagybjomra és Bárdudvarnokra, ahol a folyamatos növekedés után drasztikus népességvesztés volt tapasztalható az '50-'70-es évek tájékán (3/3. ábra). Lényegében Kadarkút is ebbe a típusba tartozik, de esetében a visszaesés koránt sem volt ennyire látványos, és népességszáma a '70-es évek óta változatlan, vagyis itt sokkal korábban állt meg a népességvesztés, mint a többi településnél. Kaposfőre a Kaposújlakhoz hasonló pálya jellemző, vagyis lassú, de folyamatos a népességnövekedés, míg Kaposmérőre ugyanez volt igaz a '70-es évekig, amikor is megindult egy gyors növekedés, részben már a szuburbanizáció, részben az erdőszéli roma lakosság beköltözésének hatására. És végül Csököly: a 140 éves trend lassú, de folyamatos népességvesztést mutat, 2000 fős faluból vált 1000 főssé, de nem 10-20 év alatt, mint sok más falu a kistérségben, hanem száz év alatt.

3/2. táblázat: A Kadarkút-Nagybajomi Kistérség főbb demográfiai folyamatai¹³

	Lakónépesség száma az év közepén (fő)		Természetes szaporodás, ill. fogyás (-)					Vándorlási különbözet (fő)				
	1990	2000	2010	1970-1979	1980-1989	1990-2001	2002-2010	1970-1979	1980-1989	1990-2001	2002-2010	
Nagybajom	3748	3393	3479	81	4	-9	-5	-403	-89	114	-132	
Kadarkút	2705	2735	2592	50	-59	-130	-225	103	19	160	18	
Kaposmérő	2434	2554	2430	24	-54	-72	-95	506	408	175	-50	
Kaposfő	1721	1748	1681	32	-66	-46	-76	26	9	125	-47	
Bárdudvarnok	1184	1174	1213	-57	-66	-91	-59	-504	-220	125	45	
Csőköly	1131	1124	1161	-28	-23	7	21	-93	-118	-46	-8	
Kaposszerdahely	856	1011	978	43	31	25	0	-10	76	107	2	
Kiskorpád	869	893	901	-10	-57	-15	-43	-111	24	73	-11	
Szenna	664	689	765	-12	-27	-34	-35	-56	-15	87	40	
Kaposújlak	663	644	723	16	-45	-39	-29	-8	13	32	73	
Mike	701	690	644	45	-33	-13	18	-360	-70	14	-123	
Kőkút	570	559	637	-281	-493	-472	-276	-103	456	462	327	
Jákó	734	747	611	38	-16	-10	-35	-50	-15	4	-73	
Hedrehely	567	550	414	-11	-27	-2	-19	-124	-95	-37	-118	
Pálmajor	280	280	379	10	1	12	55	-146	-71	2	-13	
Gige	311	354	354	-10	17	14	27	-84	-111	29	-28	
Hencse	446	418	350	4	7	-8	-23	-102	-25	-27	-29	
Zselickisfalud	306	283	243	-8	-14	-5	-19	-55	-7	-25	-14	
Visnye	251	265	220	-27	-1	4	-7	-361	-96	-8	-17	
Szilvásszentmárton	193	226	194	-10	-17	2	1	-14	-10	36	-39	
Kisasszond	165	145	182	-9	-22	-18	-7	-28	-35	15	5	
Rinyakovácsi	166	177	143	-6	-24	-8	9	-83	-12	17	-59	
Patca	64	50	60	-7	-17	-9	-7	-15	-11	16	-13	

¹³ Forrás: KSH T-STAR adatbázis. A településeket 2010. évi lakosságuk csökkenő sorrendjében tüntettük föl. Kék színnel a pozitív értékeket emeltük ki. Megjegyzés: a közötti adatok a KSH hivatalos statisztikái, amelyeket helyi önkormányzatok esetenként vitathatnak, de nem áll módunkban a hivatalosan kiadottól eltérő adatokat közölni.

Ha a fent áttekintett népesedési trendek mozgatórugóit vizsgáljuk az elmúlt évtizedekre vonatkozóan, három sajátosságot fedezhetünk fel. Először is a '70-es években még a települések közel felében a születések száma meghaladta a halálozásokét, vagyis természetes szaporodás volt jellemző, ugyanakkor alig találunk olyan települést, amelyik ne szenvedett volna (akár jelentős) veszteségeket a ki- és beköltözések egyensúlytalansága miatt (3/2. táblázat). A kisebb falvak túlnyomó többségében természetes fogyás volt, de a nagyobb települések társadalmi összetétele ekkor még nem erodálódott le annyira, hogy ne lett volna meg a szükséges mértékű gyermekvállalás. (Az ún. Ratkó-gyerekek a '70-es években születtek, 1974-1976. táján van egy kisebb országos népesedési megugrás.) Ugyanebben az évtizedben a kistérség településein is elkezdett érvényesülni a városok elszívó hatása. Az '50-'60-as években nyilván Kaposvár volt a költözők elsődleges célpontja, de a '70-es években jelentős tömegek "álltak meg" a Kaposvárhoz közeli falvakban, nem elszakadva a falusi életformától, de elérhető távolságban tudva Kaposvárt. Ekkor, és a '80-as évekre áttérjedve zajlik le Kaposmérőn a legnagyobb mértékű beköltözési hullám, de jelentős költözési célpont lett Kaposfő is, és mikrotérségi központként Kadarkút (3/2. táblázat). Ugyanakkor például Bárdudvarnok épp ekkoriban szenvedte el a legnagyobb mértékű népességvesztését a tömeges kiköltözések révén. A második jelentős népesedési jellemvonása ezeknek az évtizedeknek épp a vándorlási nyereségek tömegessé válása: a '90-es években a kistérség településeinek túlnyomó többségén a beköltözések száma meghaladta az elköltözéseket. Ennek a folyamatnak a legfontosabb mozgatórugója nyilvánvalóan a szuburbanizáció, a módosabb középosztály kiköltözése a Kaposvárhoz közeli falvakba, de ugyanígy megjelenhetett, és helyenként tömegessé is válhatott a szegénységi, szociális alapú migráció is: a piaccgazdái átmenet kapcsán városi állásaikat elvesztő családok (vissza)költöztek a falvakba az olcsóbb megélhetés reményében. Ez a folyamat a '90-es években le is zajlott, a 2000-es években már ismét alig találunk olyan települést, ahol vándorlási nyereséget tudnánk regisztrálni. A harmadik jelentős népesedési trend pedig a természetes szaporodás időbeli eltűnése: mindössze négy olyan falu van a kistérségben, ahol hosszú távon is meghaladják a születések a halálozások számát. Külön típust képvisel Kaposszerdahely: a 3/2-es ábra már jelezte ennek a falunak a sajátos helyzetét, amit csak megerősíthetünk azzal a ténnyel, hogy a kistérségben itt jár egyedül együtt a természetes szaporodás a vándorlási nyereséggel, még ha mindkét tényező a 2000-es évek átlagában már sokkal inkább mutat stagnálást, mintsem gyarapodást¹⁴. A másik három, trend-szerű természetes szaporodást mutató faluban, Csökölyön, Gigén és Pálmajorban azonban az elköltözések dominálnak. Csökölyön és Gigén a születések nem tudják ellensúlyozni az elköltözéseket, Pálmajorban viszont igen: Pálmajor a kistérség legfiatalosabb korösszetételű települése (3/3. táblázat). Ezek a trendek valószínűleg összefüggnek a romák megjelenésével ezeken a településeken.

---

¹⁴ 3/2. táblázat: Kaposszerdahelyen épp egyensúlyban voltak a születések és a halálozások 2002-2010. között, és a vándorlási nyereség is mindössze 2 fő ebben az időszakban.

3.3 Az állandó népességen belüli korosztályos arányok

3/3. táblázat. Az állandó lakosságon belüli települési korosztályos arányok, 2010., valamint a roma lakosság becsült lélekszáma¹⁵

	Az állandó lakosságon belüli korosztályos arányok (%)			Öregségi index ¹⁶ , 2010.	Roma lakosság becsült lélekszáma, 2012.
	gyermekkorúak (0-14 évesek) aránya	aktív korúak (15-59 évesek) aránya	időskorúak (60-X évesek) aránya		
Pálmajor	38,44	56,18	5,38	12	380
Rinyakovácsi	19,16	71,23	9,59	40	53
Gige	27,02	58,08	14,90	46	200
Szilvásszentmárton	17,70	68,42	13,88	58	N.A.
Csököly	22,44	61,08	16,48	59	360
Visnye	22,54	60,07	17,39	59	N.A.
Mike	22,05	62,11	15,85	60	N.A.
Kaposújlak	15,26	69,31	15,44	78	N.A.
Hedrehely	16,46	66,24	17,31	80	180
Nagybajom	17,21	65,11	17,69	80	658
Zselickisfalud	17,34	65,34	17,33	83	N.A.
Kisasszond	17,94	62,50	19,57	84	N.A.
Szena	16,33	65,85	17,82	87	N.A.
Jákó	16,12	64,48	19,40	96	89
Kadarkút	15,03	64,78	20,20	102	N.A.
Kiskorpád	15,34	63,66	21,00	107	93
Bárdudvarnok	14,26	66,17	19,57	109	58
Kaposszerdahely	15,00	64,52	20,50	110	160
Kaposmérő	13,89	65,63	20,47	118	125
Hencse	11,27	69,86	18,87	134	N.A.
Kaposfő	12,54	64,29	23,16	140	N.A.
Kőkút	15,32	56,51	28,17	147	N.A.
Patca	10,72	58,93	30,36	243	N.A.
Kadarkúti Kistérség	16,57	64,48	18,96		
Somogy megye	13,92	62,55	23,52		
Dél-Dunántúli régió	13,86	63,15	22,99		
Magyarország	14,45	63,09	22,47		

Az egyes korosztályok állandó lakosságon belüli arányát megvizsgálva megállapíthatjuk, hogy a **gyermekkorúak aránya a megyei, a régiós és az országos átlagnál is magasabb a kistérségben** (3/3. táblázat). A 0-14 éves korosztály kistérségi aránya 16,57 százalék. A kistérségi átlagnál magasabb a

¹⁵ Forrás: KSH T-STAR adatbázis, illetve a Máltai Szertetszolgálat saját adatgyűjtése (jegyzői adatlapok)

¹⁶ A 60 év feletti állandó lakosok 100 fő 0-17 éves fiatalosra jutó száma. A KSH T-STAR adatai alapján saját számítás.

gyermekkorúak aránya a következő településeken: Csököly, Gige, Kisasszond, Mike, Nagybajom, Pálmajor, Rinyakovácsi, Szilvásszentmárton, Visnye és Zselickisfalud. **A kistérségi átlagnál legalább 20 százalékkal (legalább 19,88%) magasabb a 0-14 évesek aránya Csökölyön, Gigen, Mikén, Pálmajorban és Visnyén, igen közel van ehhez az arányhoz Rinyakovácsiban (19,16%). Kiugróan magas a gyermekek aránya Pálmajorban, 38,44 százalék!**

1/4. táblázat: A 18 év alattiak száma a kistérségben, 2010.¹⁷

	Évközepe lakónépesség száma	0-2 évesek	3-5 évesek	6-13 évesek	14-17 évesek	18 év alattiak összesen	0-5 évesek
Nagybajom	3479	104	108	319	203	734	212
Kaposmérő	2430	64	79	184	112	439	143
Kadarkút	2592	67	75	214	166	522	142
Csököly	1161	50	42	142	84	318	92
Kaposfő	1681	35	34	120	91	280	69
Kaposszerdahely	978	28	33	90	58	209	61
Bárdudvarnok	1213	28	29	99	61	217	57
Mike	644	25	27	92	38	182	52
Pálmajor	379	27	23	85	26	161	50
Kaposújlak	723	26	18	56	35	135	44
Kiskorpád	901	20	23	87	47	177	43
Szena	765	26	17	69	39	151	43
Jákó	611	20	17	62	37	136	37
Hedrehely	414	15	20	37	29	101	35
Gige	354	12	21	66	29	128	33
Kőkút	637	13	19	55	29	116	32
Hencse	350	9	7	23	11	50	16
Kisasszond	182	8	8	15	12	43	16
Zselickisfalud	243	8	8	27	15	58	16
Visnye	220	7	7	38	23	75	14
Szilvásszentmárton	194	7	6	17	20	50	13
Rinyakovácsi	143	5	5	17	8	35	10
Patca	60	1	0	3	3	7	1
Kadarkúti kistérség	20346	605	626	1917	1176	4324	1231

A kistérségben az **aktív korúak (15-59 évesek) aránya szintén magasabb a megyei, a régiós és az országos átlagnál** (3/3. táblázat). A kistérségi átlagnál kisebb az aktív korúak aránya tíz településen, egyben pedig azzal megegyezik. **Különösen alacsony arányú aktív korúakkal rendelkező települések: Gige, Kőkút, Pálmajor és Patca.** Tizenkét településen az átlagnál magasabb az arány, közülük is **kiemelkedik Hencse, Kaposújlak, Rinyakovácsi és Szilvásszentmárton.**

A legalább 60 évesek aránya (18,96%) a kistérségben alacsonyabb a megyei, régiós és az országos átlagnál (3/3. táblázat). Mindezek ellenére a kistérség települései között óriási különbségek vannak, még olyan előregedett település is van (Patca), amelynek lakosságában az idősek aránya 30 százalékkal magasabb, mint az országos átlag, ennél további két településen is magasabb a 60 éven felüliek aránya, Kaposfőn és Kőkúton. **Rinyakovácsiban és Pálmajorban az idősek aránya rendkívül**

¹⁷ Forrás: KSH T-STAR

alacsony, előbbi esetben 9,59%, míg utóbbiban még ennél is kisebb, mindössze 5,38%! Ennek oka lehet a telepi körülmények között élő emberek magasabb egészségügyi kockázata, s így magasabb halandósága, a falu társadalmi összetételének megváltozása, valamint a magas születési arányok.

A korosztályos és népesedési arányok mellett a gyerekesély program tervezése szempontjából természetesen az is kiemelten fontos tényező, hogy az egyes településeken hány gyermek él, és közülük hányan vannak az 5 év alattiak (3/4. táblázat). A 9-es és 10-es szegénységi kockázati kóddal rendelkező falvak közül nagyon kevés a gyerek Visnyén, Rinyakovácsiban, Hencsén és Kisasszondon; ezek a falvakban például biztos kezdet gyermekház csak nagyon alacsony részvétellel lenne üzemeltethető. A szintén magas (10-es) szegénységi kockázati kóddal jellemzett falvak közül csak egy fokkal van több gyermek (30-40 0-5 éves, 100-130 18 év alatti) Hedrehelyen, Gigén és Kőkúton; itt maga a gyerekszám már indokolhat akár intézményfejlesztési beavatkozásokat is, a hátrányos helyzet megjelenési gyakoriságától is függően. A 10-es kockázati kódú csoportban a gyerekszám még egy léptékkal való emelkedését látjuk Pálmajorban és Mikén (50 0-5 éves, 160-180 18 év alatti), míg Csökölyben ehhez képest kétszer ennyien vannak a gyermekek, vagyis a legszegényebb falvak közül messze itt él a legtöbb gyermek. A létszámok stabilitását a 3/5. táblázatban tüntettük fel.

3/5. táblázat: A 0-5 évesek mindenkori száma a kistérségben, 1990-2010. Utolsó oszlopban a 2010. évi érték szerepel 1990. arányában¹⁸

	1990	1995	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2010/1990. (%)
Kisasszond	10	9	11	19	17	14	20	16	16	160,0
Gige	28	40	46	55	50	50	44	34	33	117,9
Pálmajor		44	52	71	61	54	52	47	50	113,6
Kaposújlak	42	41	29	33	38	45	43	46	44	104,8
Mike	51	55	75	70	59	55	52	47	52	102,0
Kőkút	33	49	32	43	42	43	39	40	32	97,0
Csököly	98	115	111	109	104	92	88	90	92	93,9
Kaposmérő	184	186	139	113	139	135	142	147	143	77,7
Kaposszerdahely	83	82	62	57	65	64	56	61	61	73,5
Szena	60	55	46	48	51	43	38	42	43	71,7
Kiskorpád	66	75	59	67	56	48	44	40	43	65,2
Szilvásszentmárton	20	26	21	9	11	11	13	15	13	65,0
Kadarkút	220	213	211	155	146	138	134	138	142	64,5
Bárdudvarnok	89	88	72	73	72	61	55	62	57	64,0
Zselickisfalud	25	24	25	20	15	16	19	17	16	64,0
Nagybajom	335	306	243	232	240	227	212	217	212	63,3
Rinyakovácsi	16	22	19	19	21	23	16	11	10	62,5
Jákó	60	60	49	52	52	47	45	35	37	61,7
Kaposfő	116	151	124	91	78	75	77	65	69	59,5
Hedrehely	61	56	38	32	34	30	33	32	35	57,4
Visnye	26	25	22	19	17	17	18	18	14	53,8
Hencse	38	34	26	16	15	22	20	21	16	42,1
Patca	4	6	3	3	3	4	2	2	1	25,0
Kadarkúti kistérség	1665	1762	1515	1406	1386	1314	1262	1243	1231	73,9

¹⁸ Forrás: KSH T-STAR. Sötétebb késsel a 10-es, világosabb késsel a 9-es szegénységi kockázati kóddal rendelkező településeket jelöltük meg.

4 Iskolázottság

A kistérségre vonatkozó iskolázottsági adatokkal a 2001-es népszámlálásból rendelkezünk, ezekből megállapítható, hogy a lakosság többsége alacsony iskolai végzettséggel rendelkezik (4/1. táblázat).

Sokat mondó tény, hogy a kistérségi lakosság 10 évnél idősebb tagjainak 1,55%-a egy osztályt sem végzett az általános iskolában. Ez az arány másfélszer magasabb, mint a megyei arány (1,02%), még ennél is rosszabb az összehasonlítás a régiós átlaggal (0,89%), az országos átlagnak (0,7%) pedig több mint kétszerese. **A lakoságnak kiugróan magas aránya nem rendelkezik egy osztállyal sem Kőkúton (7%), Rinyakovácsiban (6,1%), Gigén (5,3%), Pálmajorban (3,3%), Zselickisfaludon (2,9%), Hencsén és Kisasszondon (2,8-2,8%).**

4/1. táblázat. A kistérség településeinek iskolázottsági mutatói, 2001.¹⁹

	0 osztállyal rendelkezők aránya (10-X)	Legalább 8 általánossal rendelkezők aránya (15-X)	Legalább érettségivel rendelkezők aránya (18-X)	Főiskolai, egyetemi végzettséggel (oklevéllel) rendelkezők aránya (25- X)
Bárdudvarnok	0,4	86,1	24,4	7,1
Csököly	2	79	12,1	3,4
Gige	5,3	80,2	8,9	1,5
Hedrehely	2	79,1	7,1	1,5
Hencse	2,8	80,7	11,8	1,9
Jákó	0,8	84,3	19,9	3,0
Kadarkút	0,8	85,6	21,3	5,8
Kaposfő	1,2	87,7	25,6	6,1
Kaposmérő	0,7	89,7	30,9	7,6
Kaposújlak	1,2	90	29,4	11,1
Kaposszerdahely	0,2	89,2	25,7	6,2
Kisasszond	2,8	77,2	12,9	0,9
Kiskorpád	0,4	82,1	18,1	2,8
Kőkút	7	60	6,1	0,7
Mike	1,5	80,8	11,8	3,4
Nagybajom	1,7	82	21,7	5,7
Pálmajor	3,3	57,4	2,7	0,6
Patca	1,6	78	25,5	6,0
Rinyakovácsi	6,1	69,9	1,6	-
Szena	3	83	25	9,0
Szilvásszentmárton	0	86,6	11,1	-
Visnye	1	77,3	16,8	6,8
Zselickisfalud	2,9	84,2	20,7	5,8
Kadarkúti kistérség	1,55	83,55	21,06	4,21
Somogy megye	1,02	86,42	30,54	9,3
Dél-Dunántúl régió	0,89	87,38	32,04	9,93
Magyarország	0,7	88,82	38,19	12,64

¹⁹ Forrás: Erőforrástérkép, MTA KTI

A legkisebb, a kistérségi átlag felénél is kisebb a teljes mértékben iskolázatlan emberek aránya Bárdudvarnokon, Kaposmérőn, Kaposszerdahelyen, Kiskorpádon és Szilvásszentmártonban; Jákón és Kadarkúton arányuk (0,8-0,8%) a kistérséginek a fele.

A kistérség 15 évnél idősebb lakosságának 83,55 százaléka végezte el legalább az általános iskola 8 osztályát; ez az adat alacsonyabb, mint a megyei (86,42%), a régiós (87,38%) vagy az országos (88,82%) átlag. **Az egyébként is alacsonynak számító, a legalább 8 általános iskolai végzettséggel rendelkezők arányát mutató kistérségi átlagnál 10 százalékkal alacsonyabb mutatókkal rendelkeznek a következő települések: Kőkút, Pálmajor, Rinyakovácsi.** A kistérség további, átlag alatti aránnyal rendelkező települései: Csököly, Gige, Hedrehely, Hencse, Kisasszond, Kiskorpád, Mike, Nagybajom, Patca, Szenna, Visnye. A legalább 8 osztállyal rendelkező lakosság arányát tekintve a kistérség átlagánál magasabb mutatókkal a következő települések rendelkeznek: Bárdudvarnok, Jákó, Kadarkút, Kaposfő, Kaposmérő, Kaposújlak, Kaposszerdahely, Szilvásszentmárton, Zselickisfalud.

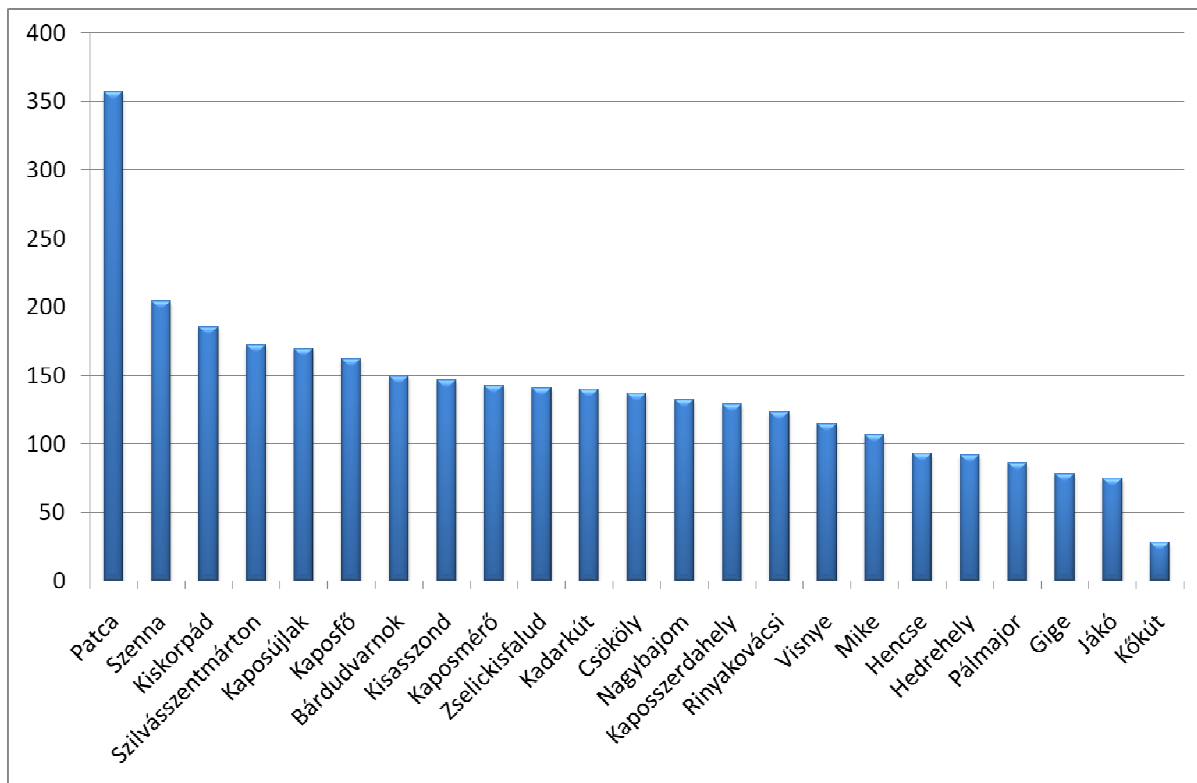
Hasonló a helyzet a megyei, régiós és országos összehasonlítást tekintve a 18 évesnél idősebbek körében **a legalább érettségizettek arányát vizsgálva. Míg a Kadarkúti kistérségben ez 21,06%, addig Somogy megyében ennek közel másfélszerese (30,54%), a Dél-Dunántúli régióban pedig még magasabb, 32,04%.** A kistérségben a legalább érettségivel rendelkezők aránya csak kicsivel több, mint az országos átlag (38,19%) fele. Még ettől az igen alacsony iskolázottsági szintet mutató kistérségi átlagtól is legalább 10 százalékponttal maradnak el a következő települések lakosai: Csököly, Gige, Hedrehely, Hencse, Kisasszond, Kiskorpád, Kőkút, Mike, Pálmajor, Rinyakovácsi, Szilvásszentmárton és Visnye. Ezek közül a települések közül **az érettségizettek aránya a megadott korcsoportban még a 10 százalékot sem éri el Gigén, Hedrehelyen, Kőkúton, Pálmajorban és Rinyakovácsiban,** vagyis csupa 10-es szegénységi kockázati kóddal rendelkező településen. Közülük Kőkút, Pálmajor és Rinyakovácsi az általános iskolai végzettség tekintetében is a legalacsonyabb értékeket hozta, vagyis összességében ezekben a falvakban a leggyengébb a lakosság iskolázottsága. **A kistérségi átlagot meghaladó érettségizett lakossággal rendelkező települések a következők: Bárdudvarnok, Kadarkút, Kaposfő, Kaposmérő, Kaposújlak, Kaposszerdahely, Nagybajom, Patca,** vagyis leginkább a városok, valamint a kaposvári szuburbán zóna települései.

A 25 évesnél idősebb, felsőfokú végzettséggel rendelkezők kistérségi aránya kevesebb, mint a megyei átlag fele és az országos átlag harmada. Ennél a rendkívül alacsony aránynak a felénél is kisebb a diplomások aránya **Gigén, Hedrehelyen, Hencsén, Kisasszondon, Kőkúton és Pálmajorban. Felsőfokú végzettségűek nincsenek Rinyakovácsiban és Szilvásszentmártonban.** Az országos arányt egyik kistérségi településen sem éri el a diplomások, azt leginkább Kaposújlak közelíti meg (11,1%), de ez még mindig 1,5 százalékponttal alacsonyabb, mint az országos átlag (12,64%).

5 Foglalkoztatás, jövedelmek

A Kadarkút-Nagybajomi kistérség alapvetően vidéki jellegű térség, ahol a mezőgazdaság mindig fontos szerepet töltött be a helybeliek életében. Bár meg kell említeni, hogy nem jelentett jó megélhetést, hiszen a térség agráradottságai nem a legkedvezőbbek. A szocializmus időszakában nagy ipari fejlesztések nem valósultak meg. A szomszédos, prosperáló Kaposvár háttérterületének tekintették ezt a vidéket – a beruházások szinte kivétel nélkül csak a nagyvárost érintették –, így inkább az ingázás volt jellemző, mintsem a településen belüli munkavállalás. A rendszerváltást követően a térség gazdasági körülményei tovább romlottak, mára gazdasági értelemben egy leszakadó régió belső perifériájaként tekinthetünk a kistérségre.²⁰

5/1. ábra: 1000 lakosra jutó regisztrált vállalkozások száma 2010-ben

Adatforrás: KSH T-STAR adatbázis

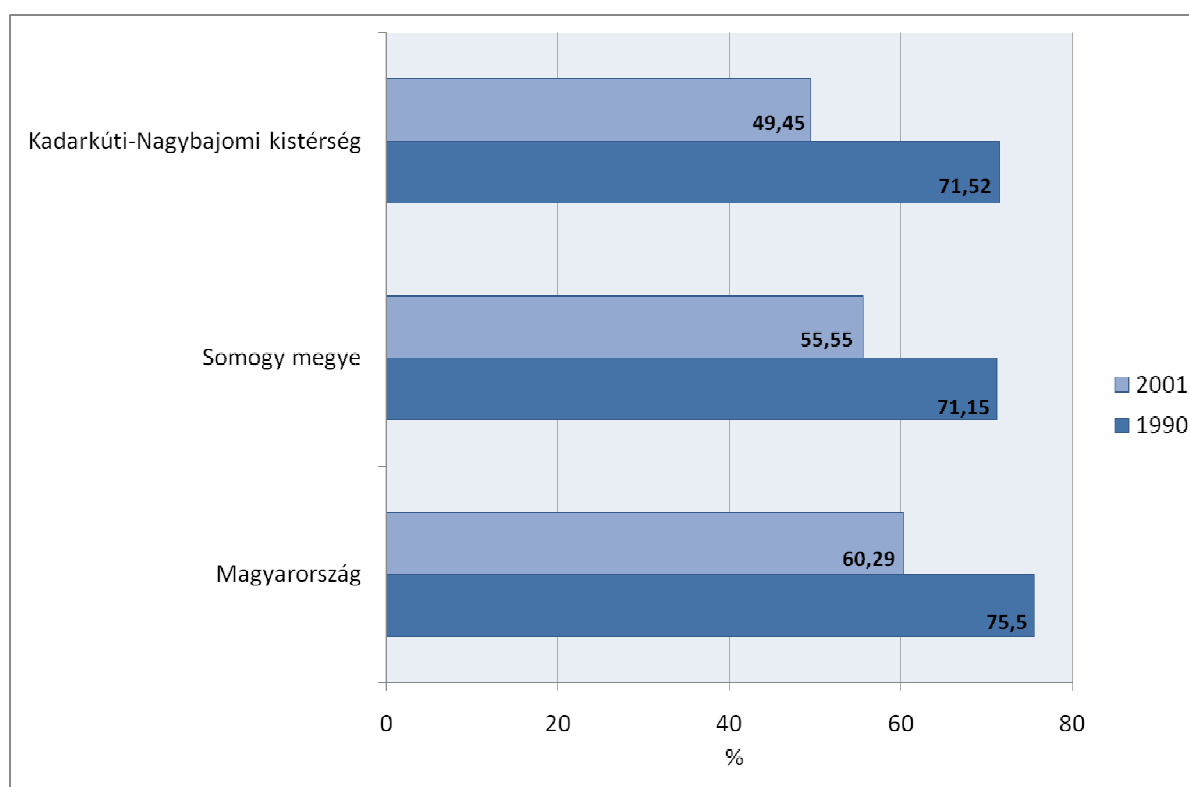
A térség gazdasági aktivitása korántsem homogén: belső egyenlőtlenségeit a szomszédos megyeközpont, Kaposvár közelsége erősen torzítja. A tőle távolabbra eső településekre már nem képes pozitív hatást gyakorolni, ami az 5/1. ábra adataiból is kitűnik. Az ezer lakosra jutó regisztrált vállalkozások aránya a térség keleti, északkeleti részén fekvő települések esetében – Patca, Szenna, Szilvásszentmárton, Kaposújlak, Kaposfő, Bárdudvarnok – több mint 150 vállalkozás jut 1000 főre. Ez az érték jóval 100 alatt marad a Kaposvártól távolabb eső – Hencse, Hedrehely, Pálmajor, Gige, Jákó, Kőkút – falvak tekintetében.

²⁰Kapos ITK Kht.: Kadarkúti kistérség Tervdokumentum. Kadarkút, 2009

5.1 Foglalkoztatási helyzet

A térség foglalkoztatási helyzete kedvezőtlen mind az országos, mind a releváns megyei adatok tekintetében. A kistérségben az aktív korúak kevesebb, mint a fele (49,45%) volt foglalkoztatott 2001-ben (5/2. ábra). Ez az adat a tíz évvel korábbi kimutatás tükrében válik igazán aggasztóvá, hiszen ez idő alatt több mint 22%-ponttal csökkent a foglalkoztatottak aránya.

5/2. ábra: A kistérség foglalkoztatási rátája megyei és országos viszonylatban

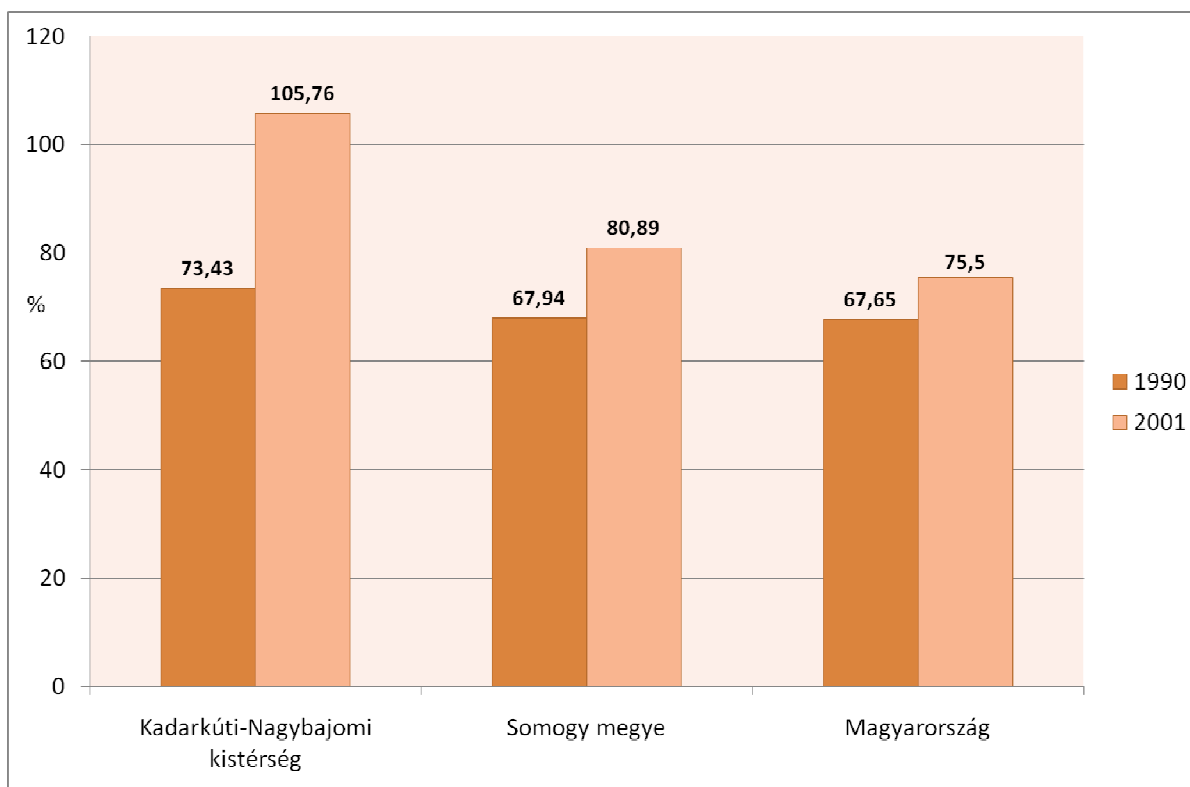

Adatforrás: MTA-KTI Erőforrástérkép

A foglalkoztatottak arányának csökkenésével természetesen az eltartottak száma növekvő tendenciát mutat. Ez az országos és megyei adatokból is tisztán látszik, ám intenzitásában a tárgyalt kistérség értékei rosszabbak. Míg 1990-ben 100 foglalkoztatottra átlagosan 73 fő jutott, ez az arányszám 2001-re majd' 106 főre növekedett (5/3. ábra).

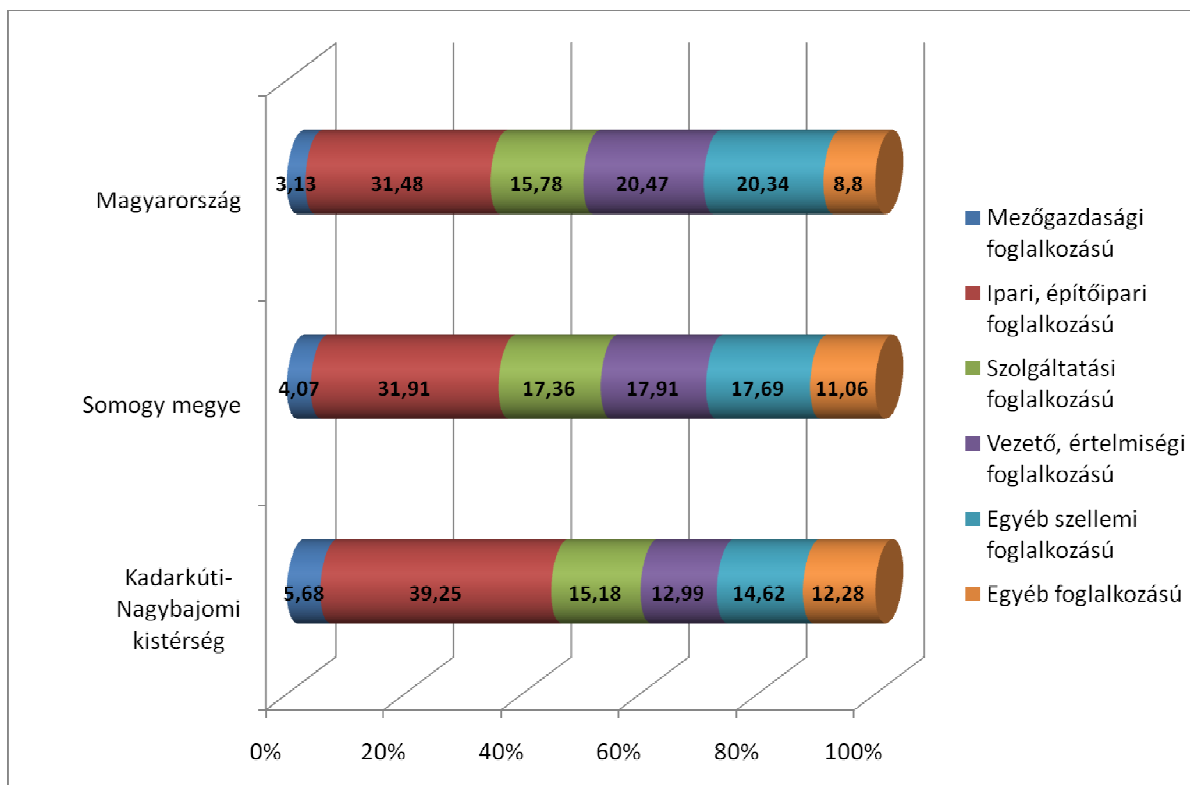
A térség foglalkoztatási helyzetét az egyes nemzetgazdasági ágakban dolgozók aránya is árnyalja. A 2001-es népszámlálás adataiból kitűnik (5/4. ábra), hogy országosan – sorrendben – az ipari és építőipari-, vezető értelmiségi-, és egyéb szellemi foglalkozású személyek aránya döntő a munkavállalók között. Ez a sorrend a megyei kimutatásokban is fellelhető, azonban a Kadarkúti kistérség adatai ettől eltérők. A legnagyobb számú munkaerőt ebben az esetben is az ipar foglalkoztatja, ám a szolgáltató szférában dolgozók és az egyéb szellemi foglalkozásúak követik a rangsort. Szembeötlő a szekunder szektorban foglalkoztatottak magas aránya, mely érték 40% körül mozog a térségben. Megyei és országos átlagos összehasonlításban a mezőgazdasági foglalkozású dolgozók aránya is magasabb: 5,68%.

5/3. ábra: 100 foglalkoztatottra jutó eltartott

Adatforrás: MTA-KTI Erőforrástérkép

5/4. ábra: Foglalkoztatottak ágazati megoszlása 2001-ben

Adatforrás: MTA-KTI Erőforrástérkép

A térség közfoglalkoztatási adatai sem tükröznek egységes képet. Az 5/1. táblázat értékei nyilván a népesebb települések esetében magasabbak: Nagybajom és Kadarkút városok 193, illetve 122 embernek biztosítottak munkát a közfoglalkoztatás keretében. Ha az előző év (2010) aktív korú népességéhez viszonyítjuk ezeket az értékeket, azt láthatjuk, hogy például Rinyakovácsi esetében az aktív korúak több mint 25%-a dolgozott közmunkában. De hasonlóan magas arányokat figyelhetünk meg Gige (19,6%), Pálmajor (17,8%), Csököly (15,7%) és Kőkút (13%) települések vonatkozásában is.

5/2. táblázat: Közfoglalkoztatásban részt vett személyek száma 2011-ben

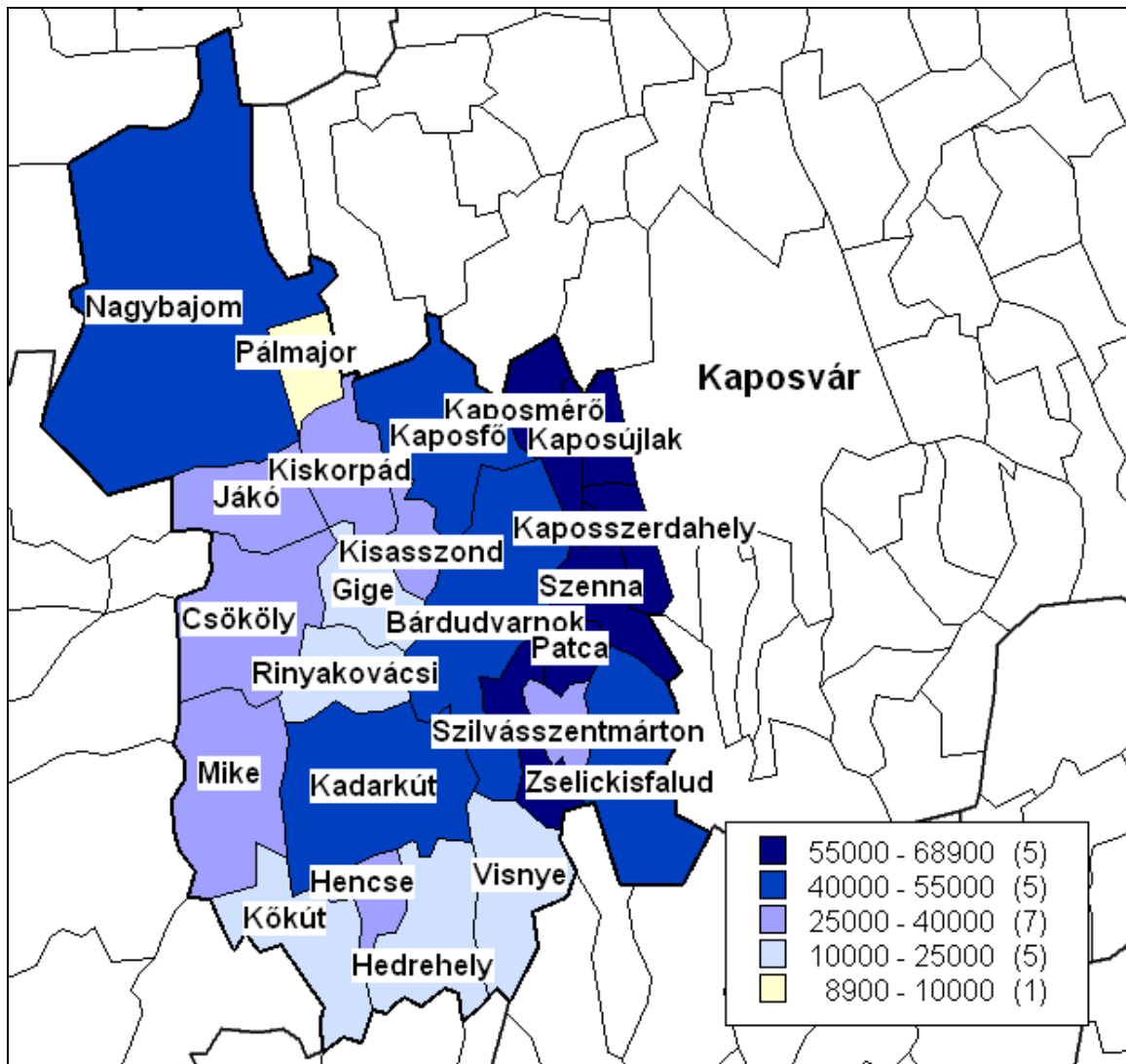
Bárdudvarnok	59	Kiskorpád	35
Csököly	100	Kőkút	42
Gige	41	Mike	30
Hedrehely	37	Nagybajom	193
Hencse	21	Pálmajor	34
Jákó	42	Patca	2
Kadarkút	122	Rinyakovácsi	25
Kaposfő	13	Szena	20
Kaposmérő	25	Szilvásszentmárton	18
Kaposújlak	6	Visnye	-
Kaposszerdahely	25	Zselickisfalud	17
Kisasszond	4		

Adatforrás: jegyzői adatlapok

5.2 Jövedelmi helyzet

A térség jövedelmi helyzetét tekintve ugyancsak kitűnik, hogy egy leghátrányosabb helyzetű kistérség adatait vizsgáljuk. Az egy főre jutó havi személyi jövedelemadó-alap összege (2009) a térségben 42 098 Ft, ami több mint 24 ezer forinttal kevesebb az országos átlagértéknél.

A kistérség belső egyenlőtlenségei a jövedelmi helyzet tekintetében is tisztán látszódnak (5/5. ábra). Míg a Kaposvárhoz közeli települések – Kaposmérő, Kaposújlak, Kaposszerdahely, Sena – adatai alig maradnak el az országos átlagtól (az alig 50 fős Patca esetében pedig az országos átlagot meghaladók a jövedelmek), addig a térség déli (Kőkút, Hedrehely, Visnye) és nyugati felén (Gige, Rinyakovácsi, Csököly, Mike) igazán szűkös jövedelemből – minden lakost beleértve átlagosan 10-20 ezer forintból – kell gazdálkodniuk a helybelieknek. **A helyzet különösen aggasztó Pálmajor községben,** ahol a 2009 évi adatok 8 921 forint egy főre eső havi személyi jövedelemadó-alap összeget jeleznek. Ez kirívóan alacsony jövedelem, **Pálmajor az ország egyik legszegényebb települése e mutató tükrében.**

5/5. ábra: Egy főre jutó személyi jövedelemadó-alap havi összege 2009-ben (Ft)²¹

5.3 Egyéb jövedelem-források

- Pálmajor: Három gazdálkodással kapcsolatos program fut a településen, 25 fő dolgozik ezekben 8 órában.

1) Mákot vetettek egy hektáron, szerződésük van a felvásárlásról a vetőmagot adó céggel.

2) Méhészet – asztalos műhellyel. A méhészetet 20 méhcsaláddal indították, melyet 30-ra szaporítottak. Az asztalosműhelyben zajlik a szaporításhoz szükséges eszközök gyártása, illetőleg később a falu szépítéséhez szükséges virágládák, szemétyűjtők elkészítése is.

3) Közel egy hektár területen termelnek konyhakerti zöldségfélét, melyek az óvoda konyhájára kerülnek frissen, illetve fagyasztva, savanyítva.

²¹ Adatforrás: KSH T-STAR adatbázis

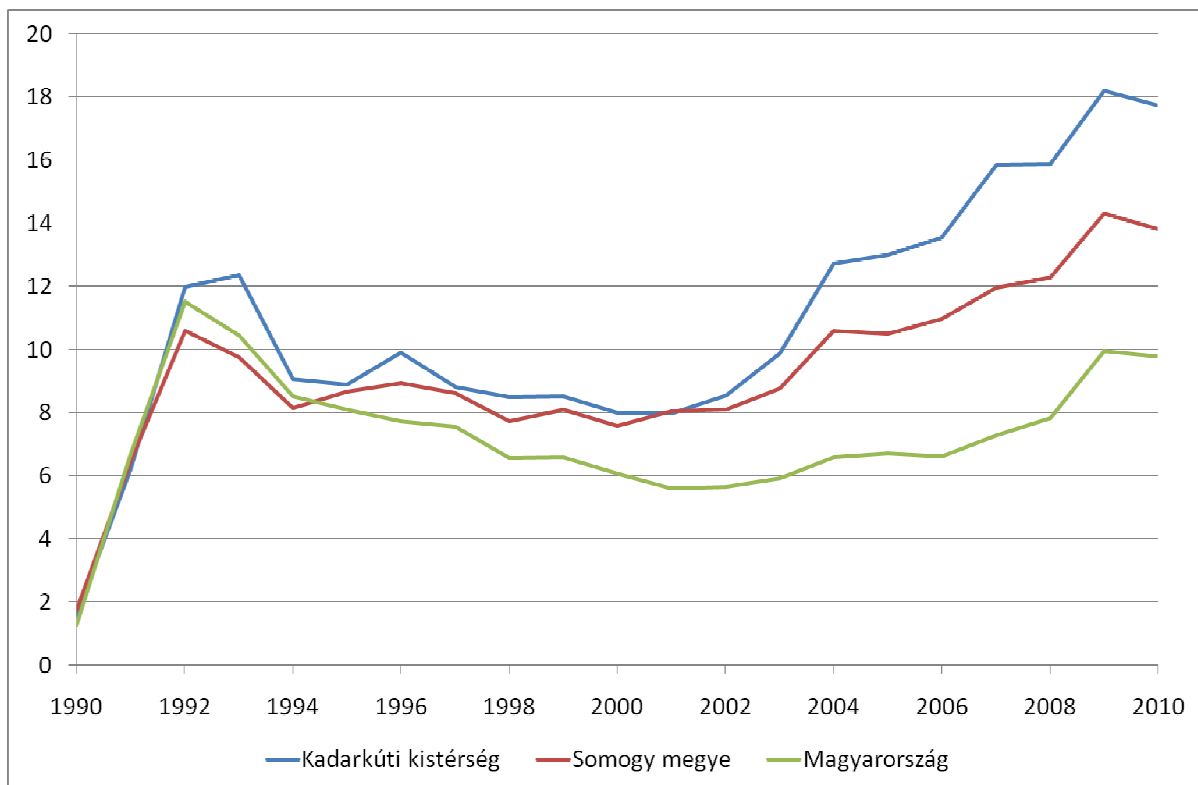
A program felügyeletéről a polgármester gondoskodik, reggel ő indítja útnak a munkásokat, a munkafolyamatokat ő szervezi, amellett, hogy ő írja pályázatokat is.

- Csököly: 90-100 őstermelő foglalkozik epertermesztéssel, nyáron alkalmi munkát is az eperföldeken lehet találni. Jákóból is sokan járnak át ilyenkor dolgozni, többnyire feketén.
- Hedrehely: Egy- két család van, akik őstermelők, illetve két Kft. van, amelyik foglalkoztat körülbelül 10 embert. Alkalmi munkák az évszakoknak megfelelően vannak.
- Kaposfő: Egyrészt az önkormányzat közmunkaprogramja van, mint lehetőség, ezen kívül sok vállalkozás, és kisebb cégek is találhatóak itt. (A foglalkoztatás körülbelül így néz ki: mezőgazdasági foglalkoztatott: 30 fő, szolgáltatás jellegű munka: 30 fő, oktatási intézményben való munka 26 fő, Nivovas Kft.:60 fő- ezt szeretnék 100 fölé emelni). Alkalmi munkák, napszám van, évszaknak megfelelően, mivel ezen a területen a mezőgazdaságnak nagy szerepe van.
- Kisasszond: Az önkormányzat a legnagyobb foglalkoztató, a polgármester külön vállalkozó is. Emellett 5-6 őstermelő van, illetve alkalmi munkákra is van lehetőség.
- Kadarkút: Önkormányzat és intézményei, és az általuk biztosított munkalehetőségek a legfontosabbak. Vannak építési vállalkozók (körülbelül 15-20 fő), kereskedelemmel foglalkozók (körülbelül 10-12 fő). Alkalmi munkák az erdőgazdálkodás és mezőgazdaság területén vannak, illetve a közmunka van.
- Visnye: A legnagyobb foglalkoztató az önkormányzat, 26 embert alkalmaz. Emellett van 3 vállalkozó, akik összesen 3 embert foglalkoztatnak.
- Hencse: A településen található a EUROPEAN LAKES GOLF & COUNTRY CLUB: itt alkalmi munkára van lehetőség (kertészkedés), emellett időszakos erdei munkára van lehetőség.
- Jákó: A településen nagyon csekély a munkahelyek száma. A lakosság dolgozó része Kaposvárra ingázik vasúton. Mezőgazdasági vállalkozó: "Gazda" Szövetkezet működik. Közmunkában 10 fő kap lehetőséget az önkormányzattól. Alkalmi munkára van lehetőség, mezőgazdaság, fakitermelés területén.
- Kaposmérő: A fő foglalkoztatók: önkormányzat, Balatincz-IIIés Kft, Kaposflex Kft, kenyérgyár, MÁV, emellett 100 egyéni vállalkozó van Kaposmérőn.
- Kaposzterdahely: Önkormányzat a legnagyobb foglalkoztató. Ipar nincs a településen. 2 vállalkozó vesz fel munkásokat. Kaposvárra sokan járnak dolgozni. A mezőgazdaságban van lehetőség alkalmi munkára, az említett 2 vállalkozónál leginkább. A körfoglalkoztatásba elsősorban a cigány/roma lakosságot vonja be az önkormányzat. A településen megépül egy 1000 m²-es mikrotérségi szolgáltatóközpont, orvosi rendelővel.
- Szilvásszentmárton: Önkormányzat a legnagyobb foglalkoztató. 2-3 vállalkozónál van lehetőség állandó és alkalmi munkára (fakitermelés, mezőgazdaság).
- Nagybjom: A ruhagyárban 440 fő, az önkormányzatnál 135, pékségben 45, agrár rt-ben 50 fő dolgozik. 174 egyéni vállalkozó van a kisvárosban.

6 Munkanélküliség, segélyezési helyzetkép

A piacgazdaságra való áttérés folyamatában, 1990-et követően az egész országban kialakult a tömeges munkanélküliség (6/1. ábra), hirtelen magas szintre ugrott az ország munkanélküliségi rátája, amit egy hullámzó, stabilizációs pálya követett. Az ország átlagos munkanélküliségi szintje az 1992-es mélypont adatait 2010-ig már nem érte el. Ám ez Somogy megyére és a Kadarkúti kistérség re nem igaz, mivel mindkét terület egység esetén túllépte a 1992-es munkanélküliségi mutatókat a 2010-ben regisztrált érték. Főleg a kistérség adatsorai jeleznek mély foglalkoztatási problémákat. 1992-ben még csak 2%-pontos, 2010-re viszont már 8%-pontos különbség mutatkozott az országos és a térségi munkanélküliségi ráta között. A Kadarkút-Nagybajomi kistérségben 2010-ben majd' 18%-os volt az aktív korúak munkanélküliségi aránya.

6/1. ábra: A kistérség munkanélküliségi rátája²² (%) megyei és országos összevetésben

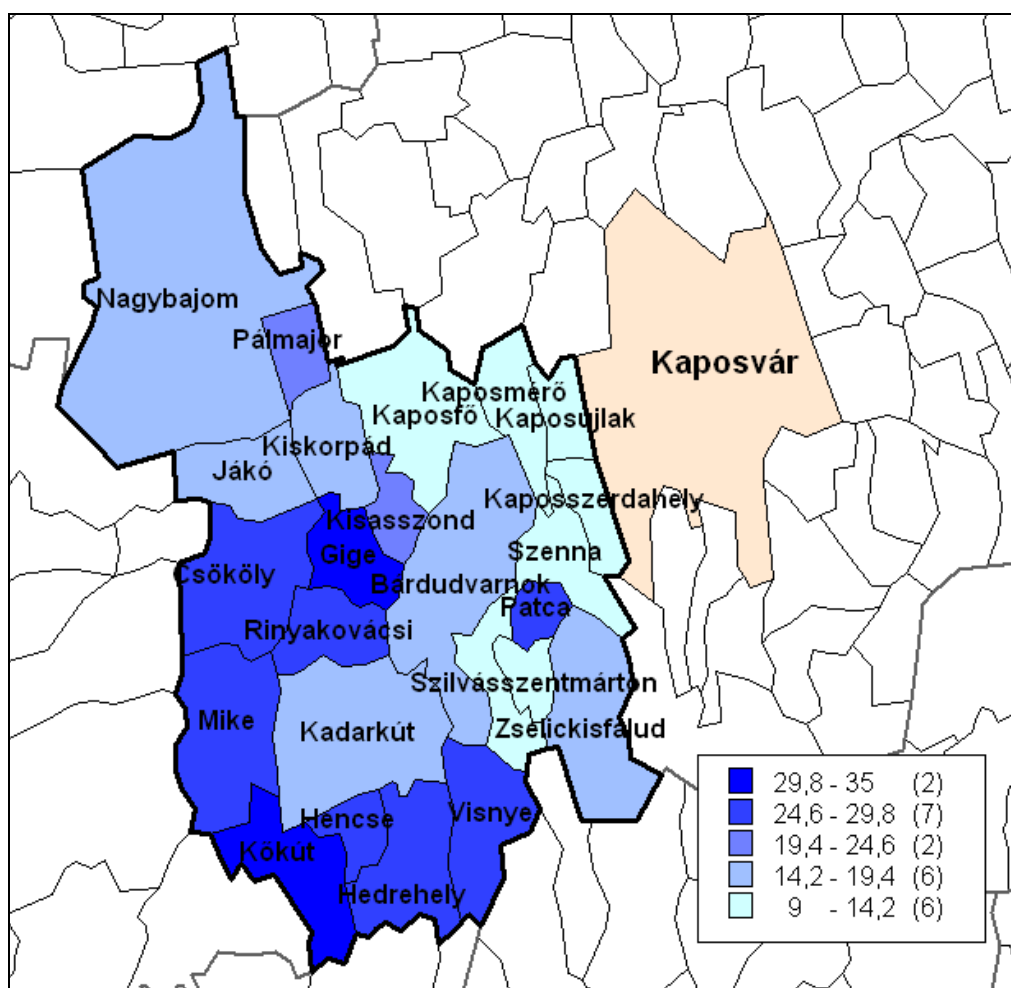

A gazdasági aktivitáshoz és a jövedelmi helyzethez hasonlóan a munkanélküliség tekintetében is erős belső egyenlőtlenségek mutatkoznak. Szintén erős Kaposvár gazdasági potenciáljának torzító hatása: a vele szomszédos települések alacsony, míg a tőle messzebb fekvő községek magas munkanélküliségi rátával bírnak. A Kapos menti falvak mutatói a megyei átlagértékek alatt helyezkednek el. **Különösen rossz helyzetben vannak Gige és Kőkút települések**, munkanélküliségi rátájuk meghaladja a 30%-ot. Elgondolkodtató az a tény is, hogy a két városi rangú település esetében is viszonylag magas, 19% körüli munkanélküliség tapasztalható. A térképi ábrázolásból (6/2.

²² Adatforrás: MTA-KTI Erőforrástérkép

ábra) kitűnik, hogy Kadarkút nem tud pozitív hatást kifejteni a környező településekre, gazdasági vonzereje nem számottevő.

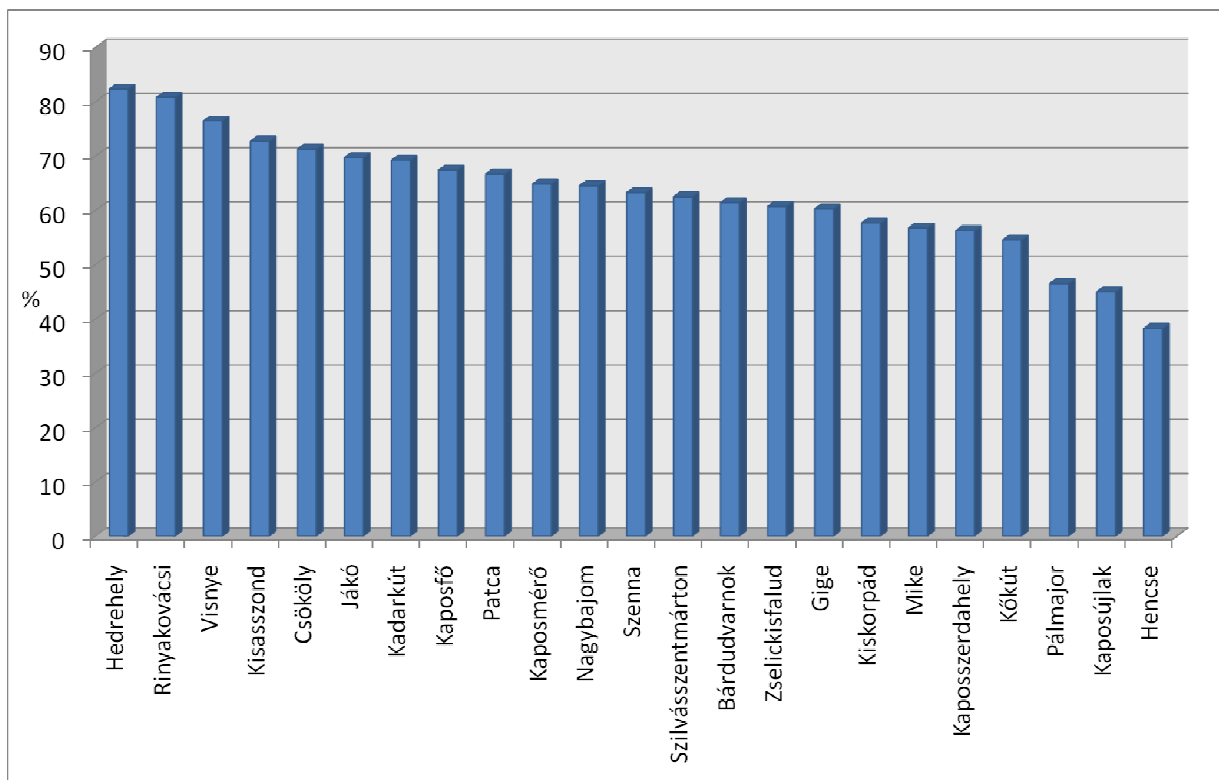
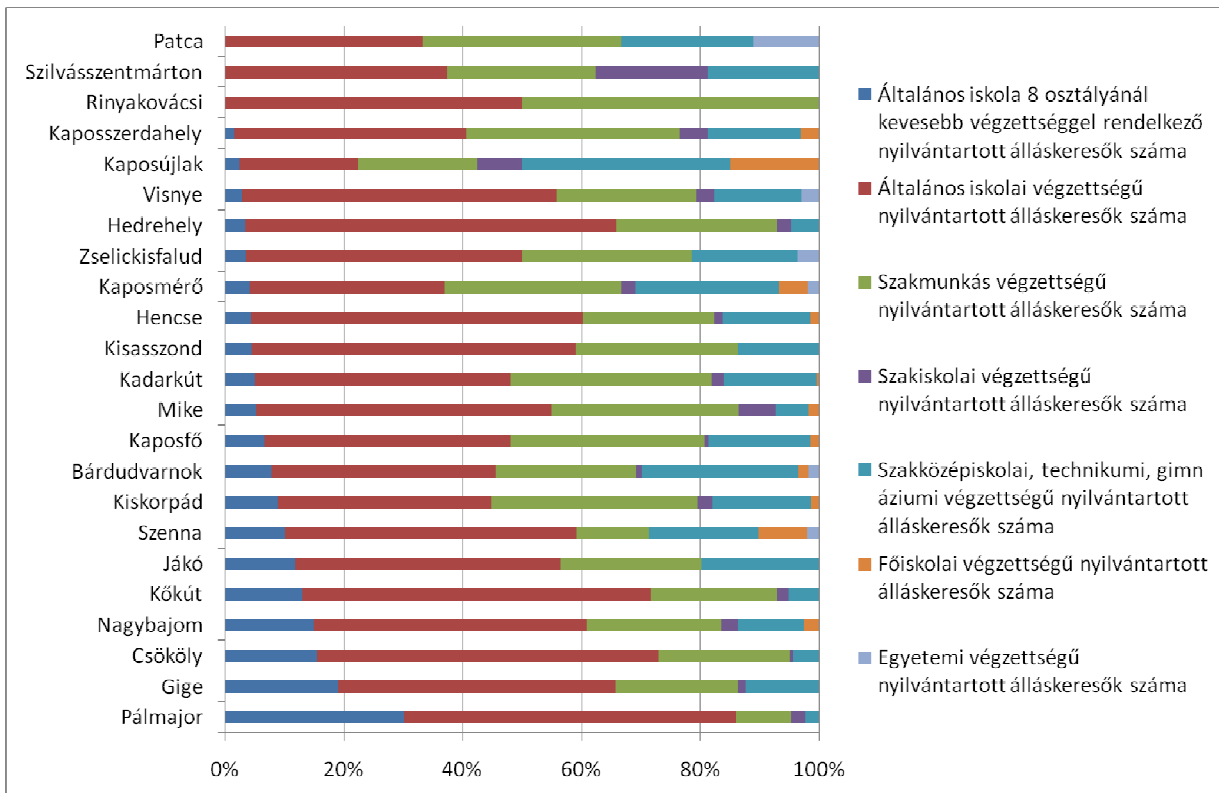
6/1. ábra: Munkanélküliségi ráta 2010-ben (%)²³

A munkanélküliek csoportján belül a tartósan (180 napon túl) munkát keresők aránya szintén kedvezőtlen. A 6/3. ábra adataiból jól látható, hogy három település kivételével a térségben regisztrált állás keresők több mint 50%-a tartósan ebben a státuszban van. Hedrehely és Rinyakovácsi esetében ez az arány 80%.

A nyilvántartott állás keresők végzettség szerinti megoszlása (6/4. ábra) is alátámasztja a térség kedvezőtlen foglalkoztatási helyzetét. A 23 vizsgált település közül 14 esetben 50%-nál magasabb azon állás keresők aránya, akik 8 osztálynál kevesebb, vagy maximum általános iskolai végzettséggel rendelkeznek. **Különösen rossz a helyzet Pálmajor (86%), Csököly (72%) és Kőkút (71%) településeken.** A települések nyilvántartott állás keresői között nagy arányban fordulnak elő a szakmunkás végzettségű személyek is. **A térség munkaerőpiaci viszonyait tehát az alacsony iskolai végzettséggel vagy elavult, nem piacépes szakmával rendelkező munkanélküliek magas aránya jellemzi.**

²³ Adatforrás: KSH T-STAR adatbázis

5/3. ábra: 180 napon túl nyilvántartott állás keresők aránya 2010-ben²⁴6/4. ábra: Nyilvántartott állás keresők végzettség szerinti megoszlása 2010-ben²⁵²⁴ Adatforrás: MTA-KTI Erőforrástérkép²⁵ Adatforrás: KSH T-STAR adatbázis

7 Szolgáltatások a kistérség településein

7.1 Közoktatás

7.1.1 Óvoda

A kistérségben egy települési önkormányzat sem működik önálló közoktatási intézményfenntartóként, a kistérség települései kötelező közoktatási feladataikat több intézményfenntartó társulás keretében látják el. Az óvodai feladatellátást öt intézményfenntartó társulás látja el.

A **Csökölyi intézményfenntartó társulás** Csököly, Rinyakovácsi és részben Gige óvodáskorú gyermekeinek ellátását biztosítja, az óvoda **Csökölyön** található.

A **Kadarkúti mikrotérségi integrált hálózat** ellátási területe Mike, Kőkút, Hencse, Visnye és Kadarkút. A hálózat által fenntartott óvodák **Kadarkúton és Mikén** találhatóak.

A **Kaposmérői mikrotérségi integrált hálózat** kezdetben a kistérség tíz településének biztosította az óvodai szolgáltatását, ezek: Kaposmérő, Kaposfő, Kiskorpád, Kisasszond, Bárdudvarnok, Kaposszerdahely, Szenna, Patca, Szilvásszentmárton, Zselickisfalud, továbbá részben Gige. A tagóvodák Kaposmérőn, Kaposfőn, Kiskorpádon, Bárdudvarnokon, Kaposszerdahelyen és Szennán voltak megtalálhatók. **2011 nyarán a Kaposmérői mikrotérségi integrált hálózatból kivált Kaposmérő, és Jákóval szövetkezve azóta közös intézményfenntartó társulást tartanak fent, a jákói óvodának azonban továbbra is a Nagybjajomi Általános Művelődési Központ maradt a fenntartója. Kaposmérő kiválásával a Kaposfő-Kiskorpád-Bárdudvarnok-Kaposszerdahely-Szenna által fenntartott integrált hálózat központja Szenna lett.**

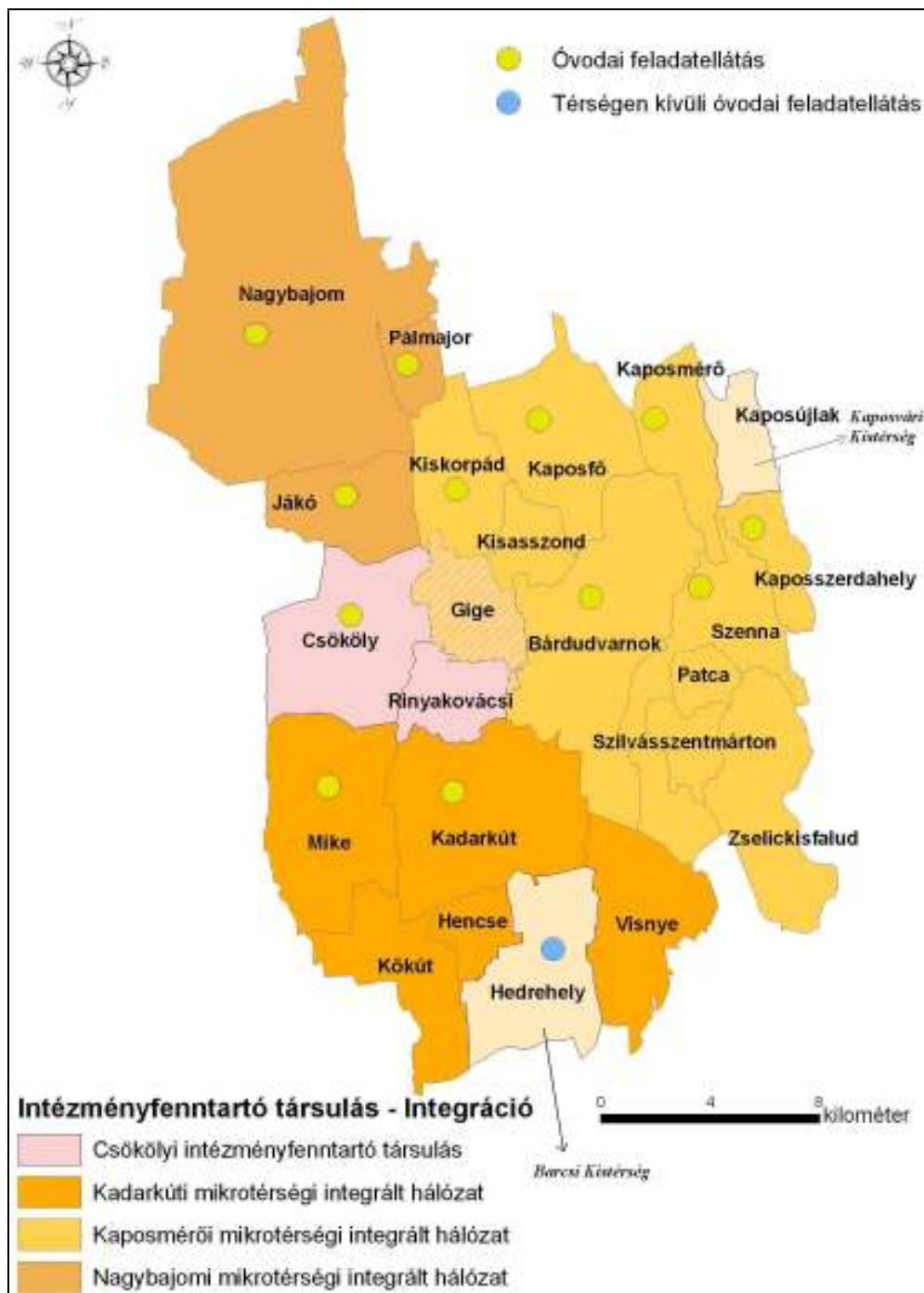
A **Nagybjajomi mikrotérségi integrált hálózat** három településen, Nagybjajomban, Pálmajorban és Jákón biztosítja az óvodai feladatellátást.

Az öt intézményfenntartó társulás (központjaik tehát: Csököly, Kadarkút, Kaposmérő, Szenna és Nagybjajom) integrálta a nevelési és közoktatási feladatokat, így az óvoda mellett az általános iskolai oktatás megszervezését is ezek az intézmények látják el a kistérségben.

Kaposújlak a Kaposvári kistérséggel, Hedrehely pedig a Barcsi kistérséggel működik együtt az óvodáztatás feladatának biztosításában. Kaposújlakon nincs tagóvoda, Hedrehelyen azonban van. A kistérség óvodai feladatellátásának intézményi és szervezeti kereteit a 7/1. ábra mutatja.

A három mikrotérségi integrált hálózat közül (kadarkúti, nagybjajomi, szennai) a kadarkúti és a nagybjajomi központú sikerrel pályázott a DDOP-2007-3.1.2 (Integrált kis-, és mikrotérségi oktatási hálózatok és központjaik fejlesztése) kiírásra.

A különböző kistérségi közoktatási intézményfenntartói társulások a 2011/2012-es nevelési évben 28 óvodai csoportban 742 óvodás nevelésének feltételeit biztosították.

7/1. ábra. Az óvodai feladatellátás intézményi és szervezeti keretei a kistérségben (2011.10.1.)²⁶

Az egyes intézményfenntartó társulások által működtetett óvodákban eltérő a hátrányos helyzetű (HH) és halmozottan hátrányos helyzetű (HHH) gyermekek aránya (7/1. táblázat).

²⁶ Forrás: Kadarkúti Kistérség Fejlesztési Konceptiója 2007-2013. A Kaposmérői mikrotérségi integrált hálózat időközben Kaposmérő kiválásával megszűnt, a mikrotérségnek Szenna lett a központja. Gige a Csökölyi intézményfenntartó társuláshoz csatlakozott.

A 89 százalékos kihasználtsággal működő **csökölyi óvodában az 59 beíratott gyermek 89,8%-a HH és 54,2%-a HHH státuszban van**, közülük egy sajátos nevelési igényű (SNI). A **Kadarkúti integrált hálózat két óvodájának kihasználtsága 103%-os**, a 6 csoportba 155 gyermek jár, közülük 7 SNI, **63,9%-uk HH, míg 32,3%-uk HHH**. A **Nagybajomi integrált hálózat három óvodájának 7 csoportjában hasonló az arány: 65,3% a HH és 32,3% a HHH arány**. A 3 óvoda 95 százalékos kihasználtsággal működik, 2 sajátos nevelési igényű gyermeket nevelnek.

A szennai központtal működő integrált hálózat 9 csoportjában 230 gyermeket nevelnek, közülük egy sajátos nevelési igényű, **50%-uk hátrányos helyzetű, 23,5%-uk halmozottan hátrányos helyzetű**. A kistérségben a HH/HHH arányt tekintve **a legjobb a helyzet a 2011. nyarán a Kaposmérői mikrotérségi integrált hálózatból kilépett Kaposmérő óvodájában: SNI-s gyermek nincs, a hátrányos helyzetű gyermekek aránya 29,7%, a halmozottan hátrányos helyzetűeké pedig 15,8%**.

7/1. táblázat. A Kadarkúti kistérség óvodáinak néhány mutatója a 2011.10.01-ei adatok alapján.²⁷

Óvodai ellátás/ székhely 2011/2012 nevelési év						
Kistérség- Óvodák	Kaposmérői ÁMK	Kadarkúti Integráció	Nagybajomi Integráció	Csőkölyi intézmény	Szennai Integráció	Összesen
Óvodások száma	101	155	167	59	230	742
Csoportok száma	4	6	7	2	9	28
Átlagos csoportlétszám	25.2	25.8	23.8	29.5	25.6	26.98
Fizikai kihasználtság	84%	103%	95%	89%	93%	92.8
HH	30	99	109	53	115	401
HHH	16	50	54	32	54	195
SNI	0	7	2	1	1	23
Bejárók	12	25	68	47	62	214

Míg a Kadarkúti Kistérség Fejlesztési koncepciójában 2011. októberi állapotok kerültek rögzítésre, a Magyar Máltai Szeretetszolgálat munkatársai 2012. tavaszán vették fel az óvodákkal kapcsolatos adatokat. A 2011/2012-es nevelési év második felében felvett adatok nemcsak az évközbeni változásokra mutatnak rá, de **az egyes tagintézmények helyzetéről is pontosabb képet adnak** (7/2. táblázat, MMSZ saját gyűjtés, 2012.)

²⁷ Forrás: Kadarkúti Kistérség Fejlesztési Koncepciója 2007-2013

7/2. táblázat. A Kadarakúti kistérség óvodáztatási adatainak néhány mutatója (2012 tavasz, MMSZ saját gyűjtése)

Óvodai integrációk	Csököly	Kadarakúti MIH	Szennai intézmény	Kaposmérői ÁMK	Nagybajomi MIH	Hedrehely (barcsi kistérséggel működik együtt!)						
tagóvodák	Csököly	Kadarakút Mike	Kaposfő	Kiskorpád	Bárdudvarnok	Kaposszerdahely	Szenna	Kaposmérő	Jákó	Nagybajom	Pálmajor	Hedrehely
Óvodások összesen	57	164	241	98	191	22						22
óvodások létszáma	57	129	35	80	30	32	45	54	22	118	29	22
Férőhelyek száma	50	125	33	80	33	33	50	55	30	231	30	25
Óvodapedagógusok száma	4	10	2	6	2	2	4	4	2	10	1	2
Cigány gyerekek aránya (%)	65	30	80	38	30	1	n.a.	3	25	50	100	35
Más településről bejáró tanulók száma	14	25	0	30	2	0	n.a.	28	12	0	0	2
SNI gyerekek száma (fő)	1	5	2	0	1	0	2	1	1	0(2)	2	0
Hátrányos helyzetű gyermekek száma HH (fő)	53	71	31	33	14	14	20	19	39	18	66	15
Halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek száma. HHH (fő)	32	31	19	24	10	2	5	15	18	3	32	7

A 2011 őszi felvett adatokhoz képest a nevelési év közepén gyűjtött adatok némi elmozdulást mutatnak. A Fejlesztési Koncepcióban rögzített beóvodáztatott gyermeklétszám 742 fő, míg a 2012 tavaszán összegyűjtött adatok szerint 729 fő (mind a két esetben Hedrehely óvodája nélkül!). A nem túl jelentős (1,8%-os) létszámcsökkenés azonban komolyabb kistérségen belüli mozgásokat mutat.

A csökölyi, kaposmérői és nagybajomi fenntartású óvodákban a fél év alatti létszámváltozás csupán néhány fő. A kadarkúti és a szennai intézmény esetében 5 százalékos körüli létszámnövekedésről beszélhetünk.

Az egyes tagintézményekre lebontva az SNI, a HH és a HHH gyermekek arányát, a következő képet kapjuk. A **Nagybajomi MIH pálmajori tagóvodájában vannak jelen a legnagyobb arányban a halmozottan hátrányos helyzetű gyerekek, hiszen valamennyi óvodásuk hátrányos helyzetű, a halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek aránya pedig 69%**, SNI gyermek nincs, valamennyi gyermek helyben lakik. Az összes pálmajori óvodás cigány származású. A **csökölyi óvoda mutatói a második legrosszabbak**, amennyiben a gyermekek összetételét a hátrányos-, illetve halmozottan hátrányos helyzetűek aránya szerint vizsgáljuk. Óvónői becslések szerint **az ide járó gyermekek közel kétharmada cigány**, egyetlen sajátos nevelési igényű gyermeket nevelnek, azonban **a hátrányos helyzetűek aránya 93%, a halmozottan hátrányos helyzetűeké pedig 56%**. Hasonló az arány a Kadarkúti MIH miki tagóvodájában: **88,5%-a** gyermekeknek HH és **54,3%-a** HHH, SNI gyermek kettő található az óvodában, bejáró gyermek nincs.

7.1.2 Általános iskolai oktatás

A kistérség a 2011/2012-es tanévtől 10 településen 5 OM-azonosítóval rendelkező intézmény keretében biztosítja az általános iskolai oktatás ellátását. (Kistérségen belüli elhelyezkedésüket lásd a 7/2. ábrán). Az óvodák ismertetésénél már érintett két DDOP-3.1.2-es nyertes intézmény (kadarkúti és nagybajomi központtal) mellett a másik 3 fenntartó is többféle intézményt működtet, feladataik közé tartozik az általános iskolai oktatás is. **A DDOP-nyertes integrációs központok bevezették tagintézményeikben a kompetenciaalapú oktatást a TÁMOP 3.1.4 nyertes pályázati konstrukció segítségével.**

A **Hunyadi János Általános Művelődési Központot** (Kaposmérő, Hunyadi u.3.) **Kaposmérő** és **Jákó** községek önkormányzatai működtetik. Intézményegységei: Hunyadi János Általános Iskola; Bokréta Óvoda, Művelődési Ház. Mindhárom intézmény Kaposmérői telephelyen található.

A **Kaposmenti Közoktatási Intézményfenntartó Társulás** által fenntartott intézmény a **Fekete László Általános Iskola, és Óvoda** (Szenna, Árpád u.1.). Intézményegységei: Fekete László Általános Iskola (Szenna), ennek telephelye: **Százszorszép Óvoda (Szenna)**. A tagintézmények: **Általános Iskola (Bárdudvarnok)**, melynek telephelye a helyi óvoda; **Általános Iskola (Kaposfő)**, **Napsugár Óvoda (Kaposfő)**, **Óvoda (Kaposzterdamhely)**, **Óvoda (Kiskorpád)**.

7/2. ábra. A kistérségben működő általános iskolai oktatás²⁸

Jálics Ernő Általános és Szakképző Iskola, Óvoda, Alapfokú Művészetoktatási Intézmény, Diákotthon, Egységes Pedagógiai Szakszolgálat és Nevelési Tanácsadó fenntartója a Kadarkút, Hencse, Kőkút, Visnye, Mike Integrált Közoktatási Intézményi Társulása. A többcélú, közös igazgatású közoktatási intézmény székhelye Kadarkúton van. Intézményegységei: Óvoda; Összetett Iskola; Diákotthon; Egységes Pedagógiai Szakszolgálat, Nevelési Tanácsadó. Az intézmény a következő telephelyekkel rendelkezik Kadarkúton: 1) általános iskola (1-8), szakközépiskola, szakiskola, szakképesítés megszerzésére felkészítő szakmai elméleti képzés, szakmai gyakorlati oktatás a szakképzési évfolyamokon; 2) Diákotthon; 3) Egységes Pedagógiai Szakszolgálat; 4) Ifjúsági

²⁸ Forrás: Kadarkúti Kistérség Fejlesztési Konceptiója 2007-2013.

Szálláshely; 5) Alapfokú Művészeti Iskola; 6) „AKÁC” Tanvendéglő; 7) Szakképző osztály; 8) Gyógypedagógiai osztály. **Tagintézményei a miki óvoda és az iskola.**

Nagybajomi Általános Művelődési Központ (NÁMK) fenntartója a **Nagybajom – Jákó - Pálmajor Önkormányzatának Közoktatási Intézményi Társulása**. A közösen fenntartott intézmény feladatellátási helyei: NÁMK Csokonai Vitéz Mihály Általános iskola intézményegység (1-8. osztály); NÁMK Speciális Szakiskola (9-10. osztály); NÁMK Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézmény általános iskola (1-8. osztály); NÁMK Diákotthon; NÁMK Jákói 1-4. évfolyamos összevont osztályú Tagiskola; NÁMK Napközi Otthonos Óvoda és Bölcsődei Csoport; NÁMK Jákói Napközi Otthonos Tagóvoda; NÁMK Pálmajori Napköziotthonos Tagóvoda; NÁMK Gyergyai Albert Városi és Iskolai Könyvtár; NÁMK Pálóczi Horváth Ádám Művelődési Ház; NÁMK Sárközy István Helytörténeti Gyűjtemény.

A **Csököly – Gige – Rinyakovácsi Közoktatási Intézményfenntartó Társulás** által fenntartott intézmény a **Csökölyi Általános Iskola és Napközi Otthonos Óvoda**, melynek székhelye Csökölyön van, ahol az iskola mellett egy telephelyen működik az óvoda.

Kaposújlak a Kaposvári Többcélú Kistérségi társulással, **Hedrehely** a Barcsi Kistérséggel kötött megállapodás alapján a kistérség határain túl biztosítja a kötelező közoktatási feladatok ellátását.

A 2011/2012-es tanév alapadatai (7/3. táblázat) szerint a legtöbb általános iskolai tanulót a **Nagybajomi Általános Művelődési Központ** (a táblázatban: Nagybajomi Integráció) fogadja, 444 főt, közülük 68-an bejárók. A kihasználtság 90 százalékos. **A NÁMK tanulói közül 282-en hátrányos helyzetűek (63,5%!), 192-en halmozottan hátrányos helyzetűek (43,2%!)**. A beilleszkedési, tanulási és magatartási problémás (BTM) gyermeknek minősített tanulók száma 61 (13,7%), a sajátos nevelési igényű diákok száma 25.

A második legnépesebb oktatási intézmény a Kadarkúti központú **Jálics Ernő Általános és Szakképző Iskola, Óvoda, Alapfokú Művészetoktatási Intézmény, Diákotthon, Egységes Pedagógiai Szakszolgálat és Nevelési Tanácsadó** (a 7/3. táblázatban: Kadarkúti Integráció), ahol általános iskolai ellátásban 90%-os kihasználtság mellett 392 diák tanul. A HH tanulók száma igen magas, 302, ez az intézménybe járók 77 százaléka! A HHH tanulók száma 143 (36,5%). **Az SNI tanulók aránya a kistérségben itt a legmagasabb: 19,6%, ez az országos átlag többszöröse!** A BTM gyermekek száma 48 (12,2%).

A kadarkútihoz hasonló nagyságrendű (385 fő) diákot fogadnak a **Kaposmenti Közoktatási Intézményfenntartó Társulás** általános iskolai intézményegysége és annak tagiskolái, melyek kihasználtsága 85 százalékos. A HH tanulók aránya 55%-os, a HHH diákoké 24,4 százalékos. A BTM tanulók száma 80 fő, a sajátos nevelési igényűeknek minősítettek 29 fő. **A bejárók száma és aránya (218/56,6%) rendkívül magas.**

Szinte minden mutató tekintetében a legelőnyösebb helyzetű a Kaposmérő és Jákó községek által közösen működtetett **Hunyadi János Általános Művelődési Központ** általános iskolai intézményegysége. Az iskola kihasználtsága 88 százalékos, a 2011/2012-es tanévben 212 gyermeket írtattak be. **A HH tanulók száma 85, ez 40,1 százalékos arányt jelent. A HHH gyerekek száma 2 fő (0,9%), ez a kistérség oktatási intézményeiben példátlanul alacsony aránynak számít.** A BTM-es és

SNI-s gyermekek aránya egyaránt 10% körüli, míg a bejárók száma és aránya (62/29,2%) meglehetősen magas.

7/3. táblázat. A Kadarkúti kistérség iskoláinak néhány mutatója a 2011. 10.01-ei adatok alapján.²⁹

Általános iskolai ellátás/ székhely 2011/2011 tanév						
Intézmények	Kaposmérői ÁMK	Kadarkúti Integráció	Nagybajomi Integráció	Csökölyi intézmény	Szennai Integráció	Összesen
Tanulók száma	212	392	444	164	385	1652
Fizikai kihasználtság	88%	90%	88%	54%	85%	81%
HH	85	302	282	136	212	975
HHH	2	143	192	90	94	409
BTM	23	48	61	39	80	251
SNI	20	77	25	10	29	161
Bejárók	62	143	68	47	218	538

Akárcsak az óvodai feladatellátási helyek tekintetében, az iskolák esetében is a részletesebb elemzést tekintve a MMSZ-nek a 2011/2012-es tanév második felében gyűjtött adatait használjuk a tagintézmények helyzetének elemzéséhez (7/4. táblázat, MMSZ saját gyűjtés 2012.)

Bárdudvarnokon és Jákón mindössze egy osztályban folyik oktatás, 1-4. évfolyamon, összevont osztály keretében. Bárdudvarnokon egy SNI tanuló van, Jákón egy sem. A HH/HHH tanulók aránya a kistérségi átlagnak megfelelőnek mondható: Bárdudvarnokon 60%/20%, míg Jákón 71,4%/14,3%. **Mind a két település beiskolázási körzetéből 10-10 gyerek máshol teljesíti tankötelezettségét.** Bárdudvarnokról Kaposvárra, míg Jákóról Kaposfőre és Kaposmérőre viszik az eljáró gyermekeket iskolába.

²⁹ Forrás: Kadarkúti Kistérség Fejlesztési Koncepciója 2007-2013

7/4. táblázat, A Kadarkúti kistérség általános iskoláinak néhány mutatója (2012 tavasza, MMSZ saját gyűjtése)

Intézmények	Csököly	Kadarkúti MIH		Szennai intézmény			Kaposmérői ÁMK		Nagybajomi MIH
tagintézmények	Csököly	Kadarkút	Mike	Kaposfő	Bárdudvarnok	Szenna	Jákó	Kaposmérő	Nagybajom
Iskolások összesen	164	393		384			233		416
Iskolások létszáma	164	357	36	217	15	152	21	212	416
Pedagógusok száma	16	41	3	22	3	17	2	21	37
Cigány gyerekek aránya (%)	60	n.a.	50	25-30	n.a.		50	10	n.a.
Más településről bejáró tanulók száma	0	142	0	137	0	80	0	62	77
SNI gyerekek száma (fő)	10	76	2	19	1	10	0	20	96
Hátrányos helyzetű gyermekek száma HH (fő)	136	269	34	125	9	75	15	85	255
Halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek száma. HHH (fő)	90	141	20	52	3	36	3	2	178
BTM tanulók száma (fő)	21	62	4	57	2	27	0	25	56
Középiskolában továbbtanulók száma (fő)	8	32	n.a.	19	nem releváns	16	nem releváns	18	25

A bárdudvarnoki iskola a szennai intézményfenntartó társuláshoz tartozik, akárcsak a kaposfői és a szennai tagintézmény. A **Kaposfőre beíratott 217 tanuló 60 százaléka bejáró**, a gyerekek 25-30 százaléka cigány. Az SNI tanulók aránya közelíti a 10 százalékot, a hátrányos helyzetű tanulók aránya 57,6%, a halmozottan hátrányos helyzetűeké 24%. **Szennán 152 fő tanul, a más településről bejárók valamivel többen vannak, mint a helyben lakók.** Az SNI tanulók aránya 6,6%, a HH gyermekeké 49,3%, a HHH tanulóké 23,7%. Mivel ez az egyetlen olyan iskola, ahol a bejárók többen vannak, mint a helyi lakosok, az MMSZ munkatársai külön adatgyűjtést végeztek arra vonatkozóan, hogy vajon a viszonylag magas HH/HHH arányok mögött inkább a szennai, vagy inkább a bejáró gyerekek állnak,

mert ez a gyerekesély pályázat szempontjából akár releváns intézmény- vagy szolgáltatásfejlesztési/telepítési kérdés is lehet.

A beiskolázási körzet itt tehát Szennán kívül még Kaposszerdahely, Zselickisfalud, Szilvásszentmárton és Patca. Osztályokra lebontva a HH/HHH-s tanulók száma lakóhely szerint a 7/5. táblázat szerint alakul. Ez az összesítés 74 HH-s és 34 HHH-s gyermeket mutat, ami 1, illetve 2 fővel kevesebb, mint ami a 7/4. táblázatban szerepel, de mivel az adatfelvételek időpontjai nem esnek egybe, ennyi mozgás a gyereklétszámban bőven elképzelhető néhány hónap alatt. Az adatok összesítés alapján sejtésünk beigazolódott: a 74 HH-s gyermek közül mindössze 17 szennai (23%), a többiek bejárók, míg a 34 HHH-s között még kisebb a szennaiak aránya (4 fő, ami 12%-nak felel meg). Mivel az iskola összlétszámát tekintve a szennaiak aránya közelíti az 50%-ot, elmondhatjuk, hogy a HH-s és HHH-s gyerekek között messze alacsonyabb a szennai lakosok érintettsége, mint ami az iskolán belüli összlétszámukból következne. Ez azt jelenti, hogy a beiskolázási körzet falvaiban élő gyerekek között arányaiban sokkal több a hátrányos helyzetű, mint a szennaiak között.

7/5. táblázat: A szennai iskola HH/HHH-s tanulói lakóhelyük szerint, osztályonként (2012 tavasza, MMSZ)

1.o.:	HH	HHH	2.o.:	HH	HHH
Szilvásszentmárton:	2fő	0	Szilvásszentmárton:	2fő	2fő
Kaposszerdahely:	1fő	0	Kaposszerdahely:	0	0
Patca:	2fő	0	Patca:	0	0
Szenna:	1fő	0	Zselickisfalud:	1 fő	0
Zselickisfalud:	2fő	2 fő	Szenna:	0	0
3.o.:	HH	HHH	4.o.:	HH	HHH
Szenna:	1fő	0	Szenna:	3fő	0
Kaposszerdahely:	3fő	1fő	Kaposszerdahely:	2fő	2fő
Zselickisfalud:	2fő	1fő	Zselickisfalud:	1fő	0
Szilvásszentmárton:	3fő	0	Szilvásszentmárton:	0	0
Patca:	2fő	0	Patca:	1fő	0
			Zselicszentpál (nem térségi)	1fő	1fő
5.o.:	HH	HHH	6.o.:	HH	HHH
Szenna:	6fő	2fő	Szenna:	0	0
Kaposszerdahely:	3fő	0	Kaposszerdahely:	3fő	3fő
Zselickisfalud:	2fő	2fő	Szilvásszentmárton:	2fő	1fő
Szilvásszentmárton:	1fő	1fő	Zselickisfalud:	2fő	1fő
Patca:	0	0	Patca:	0	0
Zselicszentpál (nem térségi):	2fő	2fő	Zselicszentpál (nem térségi):	1fő	1fő
Kaposvár (nem térségi):	1fő	1fő	Kaposvár (nem térségi):	1fő	1fő
7.o.:			8.o.:	HH	HHH
Szenna:	4fő	2fő	Szenna:	2fő	0
Szilvásszentmárton:	2fő	1fő	Szilvásszentmárton:	0	0
Kaposszerdahely:	1fő	1fő	Kaposszerdahely:	2fő	0
Zselickisfalud:	5fő	2fő	Zselickisfalud:	4fő	4fő
Patca:	0	0	Patca:	0	0

A már ismertetett jákói kisiskola a Kaposmérői ÁMK része. **A másik tagintézmény Kaposmérőn található, az iskola tanulóinak száma 212 fő, a cigány tanulók aránya 10%**, a bejárók az intézmény összlétszámának közel harmadát teszik ki. Az SNI tanulók aránya 9,4%, a HH gyermekek a tanulók kétötödét teszik ki, míg **a HHH gyermekek száma két fő, 1 százalék alatti.**

A kistérségben **a csökölyi iskolában a legnagyobb a cigány tanulók arány, 60%**. Az iskolába járó 164 gyermek mindegyike helybeli, az SNI-s gyerekek aránya 6,4%, **a HH gyermekeké kiugróan magas, 83%, akárcsak a HHH tanulóké (55%).**

Mikén csak alsó tagozatos gyermekek tanulnak négy évfolyamon, két összevont osztályban. A diákok fele cigány, SNI gyermekek száma 2 fő, bejárók nincsenek. **A HH tanulók aránya ebben az iskolában a legmagasabb, 94,4%, akárcsak a HHH gyermekeké (55,6%).** A Kadarkúti MIH – amelyhez Mike is tartozik – a kistérség második legnagyobb iskolája, a tanulók száma 357 fő, a bejárók aránya 39,8%. Az SNI tanulók aránya magasabb, mint 20% (!), a tanulók háromnegyede HH, a HHH diákok aránya közel 40%.

A kistérség legnagyobb létszámú általános iskolája Nagybajomban található, 416 gyermekkel 37 főállású pedagógus foglalkozik, a bejárók száma 77 fő (18,5%). **Az SNI tanulók aránya a kistérség oktatási intézményei közül itt a legmagasabb, 23,1 (!) százalék.** A HH tanulók aránya 61,3%, a HHH diákoké 42,8%.

7.1.3 Kompetenciamérési eredmények

Az alábbiakban összefoglaljuk a Kadarkúti kistérség 2011-es kompetenciamérési eredményeit. Mivel viszonylag kis gyermeklétszámmal működő iskolákról van szó, nem láttuk értelmét visszamenőlegesen, az előző évek eredményét is vizsgálni, hiszen minél kisebb egy iskola, annak mérési eredményei annál jobban ingadoznak. Módszerünk tehát az volt, hogy egy év, 2011, valamennyi helyi iskola 6. és 8 évfolyamán matematikából és szövegértésből rendelkezésünkre álló mérési eredményeit vizsgáltuk és hasonlítottuk össze az országos átlaggal.

A matematika pontszámokat vizsgálva (7/6. táblázat), jól látható, hogy a kistérség iskolái három részre szakadtak, ha az országos átlaghoz való viszonyukat vizsgáljuk.

A **szennai iskola** eredményei a **6. évfolyamon** minimálisan alatta maradtak az országos átlagnak. A **második csoportba tartozó kaposfői és kaposmérői iskola** eredményei jelentősen **megaladták az országos átlagot**, előbbi 9,15, utóbbi 8,45 százalékkal. **A harmadik csoportba tartozó kadarkúti, nagybajomi és csökölyi iskolák lényegesen rosszabbul teljesítettek.** A kadarkúti eredmény is jelentősen alacsonyabb, mint az országos átlag, azonban **a nagybajomi és csökölyi intézmények leszakadása 10 százaléknál is nagyobb (10,16 és 11,45%).**

7/6. táblázat. Kompetenciamérési eredmények matematikából, 6. és 8. évfolyam, 2011.

település	intézmény neve	matematika 6. 2011	matematika 6. 2011, országos átlag	százalékos eltérés	matematika 8. 2011	matematika 8. 2011, országos átlag	százalékos eltérés
Kadarkút	Jálics Ernő Általános és Szakképző Iskola, Óvoda, Alapfokú Művészetoktatási Intézmény, Diákotthon, Egységes Pedagógiai Szakszolgálat és Nevelési Tanácsadó	1380	1486	-7,14%	1455	1601	-9,12%
Kaposmérő	Hunyadi János Általános Iskola, Óvoda és Alapfokú Művészetoktatási Intézmény	1612	1486	8,48%	1458	1601	-8,94%
Kaposfő	Általános Iskola	1622	1486	9,15%	1518	1601	-5,19%
Szenna	Fekete László Általános Iskola	1474	1486	-0,40%	1490	1601	-6,94%
Nagybajom	Nagybajomi Általános Művelődési Központ Csokonai Vitéz Mihály Általános Iskola	1335	1486	-10,16%	1437	1601	-10,25%
Csököly	Csökölyi általános Iskola és Napköziotthonos Óvoda	1316	1486	-11,45%	1298	1601	-20,80%

A 6. évfolyam eredményei tehát azt mutatják, hogy az öt, felsőtagozattal is rendelkező iskola közül három az országos átlag körüli vagy annál lényegesen jobb eredményt ért el a kompetenciamérés során matematikából. **A 8. évfolyam mérési eredményei ennél lényegesen rosszabb képet mutatnak, hiszen mind az öt iskola eredménye rosszabb, mint az országos átlag.** A 6. évfolyamon még az átlagnál kicsit rosszabb eredményt elérő **szennai iskola** jelentősen növeli elmaradását a 8. évfolyamon, itt **már közel 7 százalékkal marad el.** Az a két iskola, amely jelentősen jobban teljesített a 6. évfolyamon, mint az országos átlag, a 8. évfolyamon már mélyrepülésben van, **a kaposfőiek eredménye mínusz 5,19%, a kaposmérőieké pedig mínusz 8,94 százalék.** **A 6. évfolyamon is gyengén teljesítő iskolák közül valamennyi intézmény mérési eredménye tovább gyengül, jobban eltér negatív irányba az országos átlagtól: a kadarkútiaké 9,12 százalékkal, a nagybajomiaké 10,25 százalékkal, míg a csökölyi intézmény tanulóié 20,8 százalékkal gyengébb.** Ez utóbbi három iskola

eredményeinek eltérése az országos átlagtól igen jelentősnek mondható, közülük **a csökölyi iskoláé pedig kiemelten gyenge**. Ezek az adatok előre vetítik, hogy az ebben a három intézményben végzett tanulók jelentős aránya (10-20 százaléka) gyenge eséllyel nézhet középiskolai pályafutása elé, a lemorzsolódás az itt végzett gyerekeknél jelentős lehet.

A szövegértés kompetenciamérési eredményeit vizsgálva (7/7. táblázat) más a helyzet, mint a matematikánál. **A 6. évfolyamon kizárólag a kaposmérői Hunyadi iskola produkált jobb eredményt az országos átlagnál**, a többi intézmény eltérő mértékben (3,21 és 7,04 százalékkal) ugyan, de annál gyengébben teljesített.

7/7. táblázat: Kompetenciamérési eredmények szövegértésből, 6. és 8. évfolyam, 2011.

település	intézmény neve	szövegértés 6. 2011	szövegértés 6. 2011, országos átlag	százalékos eltérés	szövegértés 8. 2011	szövegértés 8. 2011, országos átlag	százalékos eltérés
Kadarkút	Jálics Ernő Általános és Szakképző Iskola, Óvoda, Alapfokú Művészetoktatási Intézmény, Diákotthon, Egységes Pedagógiai Szakszolgálat és Nevelési Tanácsadó	1371	1465	-6,42%	1482	1577	-6,03%
Kaposmérő	Hunyadi János Általános Iskola, Óvoda és Alapfokú Művészetoktatási Intézmény	1524	1465	4,02%	1518	1577	-3,75%
Kaposfő	Általános Iskola	1418	1465	-3,21%	1490	1577	-5,52%
Szena	Fekete László Általános Iskola	1389	1465	-5,19%	1547	1577	-1,91%
Nagybajom	Nagybajomi Általános Művelődési Központ Csokonai Vitéz Mihály Általános Iskola	1362	1465	-7,04%	1485	1577	-5,84%
Csököly	Csökölyi Általános Iskola és Napköziotthonos Óvoda	1366	1465	-6,76%	1415	1577	-10,28%

Még ennél is rosszabb a helyzet a 8. évfolyam szövegértési kompetenciamérési eredményeit vizsgálva, hiszen valamennyi iskola rosszabb eredményt produkált, mint az országos átlag, a skála a szennai 1,91 százalékos eltéréstől a csökölyi 10,28 százalékos eltérésig terjed.

Minden mérési eredményt összevetve a Csökölyi Általános Iskola és Napköziotthonos Óvoda eredményei adnak okot aggodalomra, az innen kikerülő tanulók a kistérségben a legrosszabb helyzetből folytathatják tanulmányaikat.

A kistérségi iskolák kompetenciamérési eredményeit érdemes **továbbvizsgálni a családháttér-index (CSH-index) segítségével.** A méréshez kapcsolódó tanulói háttérkérdőívek lehetőséget biztosítanak arra, hogy a lényeges gazdasági, kulturális, szociális, családi tényezők és a tanulók szövegértési képessége és matematikai eszköztudása közötti kapcsolatokat feltárjuk. A mutatószámot a tanulói kérdőív néhány szignifikáns változójából képezték, ezek: az otthon található könyvek száma, a szülők iskolai végzettsége, illetve található-e a család birtokában legalább egy számítógép, van-e a diáknak saját könyve. Ezt követően azt vizsgálták, hogy az így képzett mutató milyen összefüggésben van a tanulói teljesítménnyel. Ezt egy statisztikai eljárással, a lineáris regresszió használatával becsülték meg a mérési eredmények feldolgozásakor. Ahogy az országos jelentés megfogalmazza³⁰: „A lineáris regressziók esetén abból az alapfeltevésekből indulunk ki, hogy a vizsgált háttérváltozó lineáris módon hat a képességre, azaz a háttérváltozó függvényében ábrázolva a képességeket, a pontok egy egyenes mentén helyezkednek el. Az ettől való eltérések a háttérváltozótól független hatások következményei.”

A Kadarkúti kistérség iskoláinak a 2011-es kompetenciamérés idején felvett tanulói háttérkérdőívekből számolt átlagos CSH-indexét a 7/8. táblázat foglalja össze.

7/8. táblázat. A Kadarkúti kistérség iskoláinak átlagos CSH-indexe, 2011.

település	intézmény neve	CSH-index átlaga (matematika, szövegértés), 2011
Kadarkút	Jálics Ernő Általános és Szakképző Iskola, Óvoda, Alapfokú Művészetoktatási Intézmény, Diákotthon, Egységes Pedagógiai Szakszolgálat és Nevelési Tanácsadó	-0,55
Kaposmérő	Hunyadi János Általános Iskola, Óvoda és Alapfokú Művészetoktatási Intézmény	0,15
Kaposfő	Általános Iskola	-0,79
Szenna	Fekete László Általános Iskola	n.a.
Nagybajom	Nagybajomi Általános Művelődési Központ Csokonai Vitéz Mihály Általános Iskola	-0,96

³⁰ Auxné Bánfi Ilona – Balácsi Ildikó – Lak Ágnes Rozina – Szabó Vilmos: Országos kompetenciamérés 2011., Országos jelentés. Oktatási Hivatal, 2012. Letölthető:

http://www.kir.hu/okmfit/files/OKM_2011_Orszagos_jelentes.pdf

Mivel **Szena** esetében csak részlegesen kerültek megküldésre a tanulói háttérkérdőívek, így itt nem áll rendelkezésünkre az átlagos CSH-index, azonban az Oktatási Hivatal Közoktatási Információs Rendszerének nyilvános adatbázisából tudható, hogy **8. évfolyamon a tanulók eredményei a CSH-index alapján szignifikánsan nem tértek el a várhatótól egyik kompetenciaterületen sem.**

A kadarkúti, kaposfői és nagybajomi iskolák átlagos CSH-indexei – éppen csak, de -a negatív tartományban vannak, ami azt jelenti, hogy ezekben az iskolákban a tanulók családi háttere által indokolt alacsonyabb pontszámaok átlagosan rosszabbak, mint a hasonló helyzetű tanulók országos átlaga. Vélhetően egyes évfolyamokon és kompetenciaterületeken a tényleges eredmények hozták az elvárhatót, esetleg jobbat, ám többségükben annál gyengébbet produkáltak. (Nagybajom esetében a matematika mind a két évfolyamon az elvártnál rosszabb eredményt mutat, a szövegértés esetében azonban átlagosat).

Az eltérések a hibahatáron belül vannak, ennek érzékeltetésére a kaposfői példát mutatjuk be. Az iskolának – ahol a gyermekek 25%-a HHH – **az átlagos CSH-index alapján a 6. évfolyamon matematikából elért valós eredményei jobbak, mint az elvárt, azonban az, hogy a 8. évfolyamon a matematika és a telephely 6. és 8. évfolyamán a szövegértés eredményei nem szignifikánsan különböznek az elvárttól (az átlag közelében vannak), már azt eredményezi, hogy összességében a lineáris regresszió számlálás alapján a negatív tartományba esnek.** Az egyetlen pozitív tartományba kerülő **kaposmérői iskolára ugyanez áll, csak fordítva, hiszen egyik kompetenciaterületen és évfolyamon sem produkáltak az elvárható eredménynél sem szignifikánsan jobb, sem rosszabb eredményt, a CSH-index azonban ha minimálisan is, de pozitív tartományba került.**

A kistérség iskoláiban a cél az lehet, hogy az átlagos CSH-index alapján az elvárható eredményeknél jobb eredményt érjenek el. Ez azt jelentené, hogy az egyes kompetenciaterületeken sikeresebbek lennének, mint a többi iskolai telephely, amennyiben azok a Kadarkúti kistérség iskoláiba járó tanulókkal hasonló szociális helyzetű diákokat oktatnának. **Bízható, hogy vannak iskolák, ahol egyes kompetenciaterületeken és évfolyamokon ez a helyzet már előállt, megmutatva a pedagógusi hozzáadott értéket.**

7.1.4 Integrációs Pedagógiai rendszer (IPR) alkalmazása a kistérségben

2002 augusztusában az oktatási tárca kezdeményezésére megkezdődött egy előkészítő munka, mely a hátrányos helyzetű és roma gyermekek oktatási integrációjának elősegítésére egy országos iskolahálózatot kívánt létrehozni. Az Országos Oktatási Integrációs Hálózat (OOIH) pilotprogramjának keretében ezt végül 2003-ban szervezték meg. Pályázat útján négy régióból 45 intézmény került kiválasztásra, az ezekben folyó munka indította el a tevékenység országos kiterjesztését. A szakmai tartalmat az Oktatási Minisztérium által közreadott **Integrációs Pedagógiai Rendszer (IPR)** alapozta meg. A 2003/2004-es tanévben debütáló hálózati program fő célkitűzése a szegregáció csökkentését célzó új szabályozás gyakorlatba történő átültetése és szakmai támogató rendszerének kialakítása volt.

Az IPR oktatásszervezési és pedagógiai elemek gyűjteménye egy része kötelezően, más része szabadon választhatóan volt bevezethető az integráló iskolákban. Az IPR jogszabályi hátterét a

11/1994. (VI. 8.) MKM rendelet adja, e szerint **a tanulók szociális helyzetéből és fejletlenségéből eredő hátrányainak ellensúlyozása céljából az IPR alkalmazása a központi támogatás feltétele.** 2004-től a programot bevezetni szándékozó iskolák együttműködési megállapodást írtak alá az OOIH-val, cserében módszertani támogatást, képzéseket és mentorálási szolgáltatást kaptak. Az együttműködési megállapodást kötött intézmények közé korán belépett **a kaposfői iskola, ahol 2006-ban 34 gyermeket, 2007-ben 40 diákot érintett a program.**

A programot kezdetben a költségvetés normatív finanszírozással támogatta, később a HEFOP 2.1-es programból biztosították a forrásokat.

Az IPR működését segítő források hozzáférési rendje a programba bekapcsolódó intézmények növekvő száma miatt 2007-ben megváltozott, a feltételeknek megfelelő óvodák és iskolák külön eljárás keretében igényelheték a támogatást és a szakmai szolgáltatásokat. A támogatások igénylésének, folyósításának és elszámolásának rendjéről a 12/2007. (III. 14.) OKM rendelet rendelkezett. **Integrációs, képesség-kibontakoztató felkészítés, valamint óvodai fejlesztő program szervezése esetén támogatást igényelhetek a helyi önkormányzatok, a központi költségvetési szervként működő felsőoktatási intézmények, illetve a közoktatási feladatot ellátó nem állami, nem önkormányzati intézmények fenntartói.** A támogatás feltétele az volt, hogy a fenntartó az általa fenntartott intézményben a nevelési-oktatási intézmények működéséről szóló 11/1994. (VI. 8.) MKM rendelet 39/D, 39/E §-ában meghatározott követelmények és a miniszteri közleményben megjelent Iskolai Integrációs Program szerint képesség-kibontakoztató vagy integrációs felkészítést szervezzen, illetve óvoda esetében az Óvodai Integrációs Program szerinti foglalkoztatást biztosítson.

Óvodák esetében két feltétel volt. Az egyik, hogy az óvoda körzetében élő, három éves halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek legalább hetven százaléka vesz részt óvodai nevelésben (70%-os feltétel), a másik, hogy az óvodában a halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek aránya eléri a tizenöt százalékot.

Csököly 2007-ben 28 halmozottan hátrányos helyzetű gyermek után 1.981.000 forint támogatást kapott, hogy az Óvodai Integrációs Program útmutatása alapján dolgozzon a nevelési évben. **A kadarkúti óvoda ebben az évben ugyanerre a célra 35 HHH gyermek után 2.397.500 forint támogatást kapott³¹,** ugyanitt 2009-ben a nevelőtestület minden tagja IPR képzésen vett részt.

Iskolák esetében³² a támogatási rendszer első évében, 2007-ben a csökölyi iskola integrációs felkészítésre kapott 92 jogosult tanuló után 5.658.000 forint támogatást, Kaposfő 40 gyermek után 2.460.000 forintot, Szenna pedig 37 tanuló után 2.275.500 forintot. Képesség-kibontakoztató felkészítési támogatást egy olyan intézmény sem kapott, amely a Kadarkúti kistérség területén található.

A Hunyadi János Általános Iskola, Óvoda és Alapfokú Művészetoktatási Intézmény **kaposfői tagóvodája a 2008/2009 nevelési évtől vezette be az óvodai IPR-t,** ezt a halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek magas aránya indokolta.

A kistérség többi nevelési-oktatási intézménye nem csatlakozott az Integrációs Pedagógiai Rendszerhez.

³¹ http://www.nefmi.gov.hu/letolt/kozokt/ovodai_fejlesztzo_program_jav_071113.pdf

³² http://www.nefmi.gov.hu/letolt/kozokt/integracios_felkeszites_jav_071113.pdf

Érdemes megvizsgálni (7/9. táblázat), hogy a jelenlegi nevelési évben (2011/2012.) mely óvodák pályáztak sikerrel az IPR-hez kapcsolódó támogatásokért³³. **A csökölyi óvodában, ahol 50 százalék fölötti a HHH gyermekek aránya, évek óta folyik az Óvodai Integrációs Program.** Öröndetes, hogy az intézményben folyó munka javítására ezt az eszközt is felhasználják. Hasonló a helyzet a **kadarkúti intézmény kadarkúti és miki tagóvodájában, ahol az előbbiben a gyermekek negyede, az utóbbiban pedig a fele halmozottan hátrányos helyzetű.** A Kaposmenti Közoktatási Intézményfenntartó Társulás öt tagóvodája közül csak **háromban (Kaposfőn, Kiskorpádon és Szennán) zajlik óvodai IPR,** a másik két intézményben, **Bárdudvarnokon és Kaposszerdahelyen nem, mivel 15%-nál alacsonyabb a HHH gyermekek aránya, ezért nem jogosultak a támogatásra.**

7/9. táblázat. 27/2011. (IX. 14.) KIM rendelet az oktatási esélyegyenlőséget szolgáló támogatásokról alapján meghozott támogatások a Kadarkúti kistérségben (óvodák).

Fenntartó Neve	Intézmény neve	Tagintézmény helye	Támogatott létszám	Támogatási összeg (óvodai program), Ft	Pedagógusok kiegészítő illetményére felhasználható összeg (2011.09.01-12.31.), Ft
Csököly község Önkormányzata	Csökölyi Általános Iskola és Óvoda	Csököly	32	595 200	479 999
Kadarkút Város Önkormányzata	Jálics Ernő (óvoda)	Mike	20	372 000	299 999
Kadarkút Város Önkormányzata	Jálics Ernő (óvoda)	Kadarkút	39	725 400	467 996
Kaposmenti Közoktatási Intézményfenntartó Társulás	Fekete László Általános Iskola és Óvoda	Kaposfő	17	316 200	203 996
Kaposmenti Közoktatási Intézményfenntartó Társulás	Fekete László Általános Iskola és Óvoda	Kiskorpád	6	111 600	71 994
Kaposmenti Közoktatási Intézményfenntartó Társulás	Fekete László Általános Iskola és Óvoda	Szena	8	148 800	95 997

A Kaposmérői ÁMK jákói tagóvodájában nem éri el a HHH gyermekek aránya a jogosultságot jelentő 15 százalékot, a kaposmérői tagóvodában viszont igen (18,4%), azonban nem pályáztak az óvodai IPR támogatásra.

³³ http://www.wekerle.gov.hu/download.php?doc_id=2437

Ami igazán érthetetlen, az a **Nagybajomi ÁMK tagóvodáinak passzivitása**, hiszen a nagybajomi tagóvodában **a halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek aránya 27,1%, a pálmajori tagóvodában pedig 69 százalék!** Az IPR-től való elzárkózás azért is meglepő, mert az igénylés elmaradása miatt ezekben a forráshiányos időkben a két tagóvoda közel egymillió forintos támogatástól esett el a 2011. szeptember 1. és december 31. közötti időszakban (967.200 Ft) és ennél valamivel többitől a 2012. január 1-től a nevelési év végéig tartó időszakra – az óvónőket megillető illetménykiegészítés nélkül!

7/10. táblázat: 27/2011. (IX. 14.) KIM rendelet az oktatási esélyegyenlőséget szolgáló támogatásokról alapján meghozott támogatások a Kadarkúti kistérségben (általános iskolák).

Fenntartó Neve	Intézmény neve	Tagintézmény helye	Támogatott létszám	Támogatási összeg (iskolai program), Ft	Pedagógusok kiegészítő illetményére felhasználható összeg (2011.09.01-12.31.), Ft
Csököly község Önkormányzata	Csökölyi Általános Iskola és Óvoda	Csököly	109	1 842 100	1 634 996
Kadarkút Város Önkormányzata	Jálics Ernő (általános iskola)	Kadarkút	129	2 180 100	1 547 999
Kadarkút Város Önkormányzata	Jálics Ernő (általános iskola)	Mike	15	253 500	224 998
Kaposmenti Közoktatási Intézményfenntartó Társulás	Fekete László Általános Iskola és Óvoda	Kaposfő	74	1 250 600	815 975
Kaposmenti Közoktatási Intézményfenntartó Társulás	Fekete László Általános Iskola és Óvoda	Szena	33	557 700	359 999

Az iskolák esetében (7/10. táblázat) is megvizsgáltuk³⁴ a kistérség egyes tagintézményeit abból a szempontból, hogy igénybe vették-e az IPR-t vagy sem, ha nem, akkor ennek jogosultsági vagy egyéb oka lehetett.

Csököly ebben a tanévben is igényelte és meg is kapta az **IPR-hez kapcsolódó támogatásokat, közel 3,5 millió forintot.**

A Jálics Ernő Általános és Szakképző Iskola, Óvoda, Alapfokú Művészetoktatási Intézmény, Diákotthon, Egységes Pedagógiai Szakszolgálat és Nevelési Tanácsadó (**Kadarkúti Integráció**) **mind a két tagiskolájában folyik az Integrációs Pedagógiai Program, a képesség-kibontakoztató és**

³⁴ http://www.wekerle.gov.hu/download.php?doc_id=2433

integrációs felkészítés támogatása Kadarkúton 2011. utolsó négy hónapjára 3,7 millió forint, Mikén 470 ezer forint.

A Kaposmenti Közoktatási Intézményfenntartó Társulás két nagyobb iskolájában, Kaposfőn és Szennán 74, illetve 33 tanuló után kapják az intézmények az IPR támogatást, a csak alsó tagozaton működő bárdudvarnoki kisiskola nem, igaz ott csak 3 HHH gyermek tanul.

A Kaposmérői ÁMK egyik tagiskolájában sem vezették be az IPR-t, a jákói kisiskola alsótagozatában ez érhető, hiszen itt csak 3 HHH gyermek tanul.

Nagyon furcsa a helyzet **Kaposmérőn, hiszen míg a hátrányos helyzetű (HH) gyermekek száma 85, addig a HHH gyermekekből mindössze kettő került regisztrálásra.** Nem tudni, mi áll emögött, hiszen a tapasztalatok szerint a HH gyermekek legalább harmada, de inkább nagyobb aránya halmozottan hátrányos helyzetű (HHH). **Kaposmérőn azonban a HHH gyermekeknek mindössze 2,3 százaléka HHH tanuló.** Lehetséges, hogy a jegyzői nyilatkozatok megtétele körül van valamiféle probléma, nem tűnik életszerűnek a statisztikai összesítőben megmutatkozó arány.

A Nagybjomi ÁMK-ban a HHH gyermekek aránya 42,5%, mégsem igényelnek a jogosult 178 gyermek után IPR támogatást, pedig ez kb. 5 milliós bevételt jelentene az intézménynek. Az igénylés elmaradásának több oka lehet, a legvalószínűbb, hogy nem tudnak vagy akarnak megfelelni a feltételeknek. Ezek közül az egyik legfontosabb az iskolán belüli szegregáció tilalma, azaz két párhuzamos osztály között a HHH tanulók számának eltérése nem lehet 25 százaléknál nagyobb.³⁵ Amelyik iskola ezt nem teljesíti, nem jogosult³⁶ a képesség-kibontakoztató vagy integrációs támogatásra.

7.1.5 Közép- és felsőfokú oktatás

A kistérségben középfokú oktatási intézmény Kadarkúton és Nagybjomban érhető el.

A Kadarkúti Integrációs Központban (A Jálics Ernő Általános és Szakképző Iskola, Óvoda, Alapfokú Művészetoktatási Intézmény, Diákotthon, Egységes Pedagógiai Szakszolgálat és Nevelési Tanácsadó) szakközépiskola, szakiskola, és kollégium működését biztosítják. A szakközépiskola profilja a vendéglátás és az idegenforgalom. Az intézmény képzési kínálatában szerepel 2 éves OKJ-s cukrász, pincér és szakács szakmunkás-képzés is. A szakközépiskolai tagozat nyelvi előkészítő osztályára maximum 35 fő vehető fel, a szakközépiskola 4 évfolyamára (9-12.) 140 gyermek vehető fel legfeljebb. A szakiskolai tagozat 9-10. évfolyamán 4, míg a 11-13. évfolyamán 6 csoporttal működik, az alapító okirat szerint maximum 330 fő vehető fel. Az intézmény két speciális gyógypedagógiai osztályt is működtet a 9-10. évfolyamokon 60 fővel.

³⁵ 11/1994. (VI. 8.) MKM rendelet a nevelési-oktatási intézmények működéséről 39/D§ (9) b) az általános iskolában évfolyamonként több osztály működik, és évfolyamonként az egyes osztályokban a halmozottan hátrányos helyzetű tanulók létszámának az osztályba járó összes tanuló létszámához viszonyított aránya (a továbbiakban: osztályon belüli arány) eltérő az osztályok között, amennyiben ez az eltérés meghaladja a huszonöt százalékpontot.

³⁶ 27/2011. (IX. 14.) KIM rendelet az oktatási esélyegyenlőséget szolgáló támogatásokról 3§ (3) (3) Nem nyújtható esélyegyenlőségi támogatás, ha a fenntartó, valamint az általa fenntartott nevelési-oktatási intézmény, tagintézmény nem felel meg az MKM rendelet 39/D. § (9) és (10) bekezdésében foglalt feltételeknek.

A kollégium 1976-ban épült, felújítására és bővítésére 2010-ben került sor. A férőhelyek száma 90, az első emeleten nyolc blokkban összesen 48 ágy lányoknak, a második emeleten pedig hét blokkban 42 ágy található fiúk számára. Egy-egy blokk két-két háromágyas szobát tartalmaz, melyek közös fürdőszobával rendelkeznek. Mindegyik szinten található egy mozgássérültek számára kialakított szoba is.

A nagybajomi integrációban (NÁMK) 9-10. évfolyamon speciális szakiskolai képzés valósul meg. A szakiskolákba felvételt nyert diákok többsége a térségből, illetve a környező kistérségekből jár, a tanulók valamennyien sajátos nevelési igényűek. A Kolping Katolikus Szakiskola, Kollégium és Felnőttoktatási Intézmény 2005-ben alakult, 9-12. évfolyamon folytat képzéseket, 25 és 30 közötti osztálylétszámokkal. Az iskolában magas a bejárók aránya, 30-40%.

A tágabb értelemben vett térségben a felsőfokú oktatást a nagyobb városokhoz (Kaposvár, Pécs, Budapest, Székesfehérvár, Veszprém) kötődő egyetemek kihelyezett képzései biztosítják. Főiskolai és egyetemi képzés a Kaposvári, Siófoki, Nagykanizsai, Zalaegerszegi és Pécsi kistérségek központjaiban folyik. A Kaposvári Egyetem karain (mezőgazdasági, pedagógiai, gazdasági, művészeti területeken), Zalaegerszegen a Budapesti Gazdasági Főiskola Pénzügyi és Számviteli Főiskolai Karán, Nagykanizsán a veszprémi Pannon Egyetem kihelyezett képzési helyén, Siófokon a székesfehérvári Kodolányi János Főiskola kihelyezett képzési helyén, a Pécsi Tudományegyetem karain, a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Gépészmérnöki Karán, a Gábor Dénes Főiskola kihelyezett tagozatán szerezhetnek diplomát a diákok.

7.1.6 Pedagógiai Szakszolgálat

A pedagógiai szakszolgálati feladatok ellátása kistérségi szinten történik. Az egyes települések megállapodásokat kötöttek a feladat elvégzésére a két, ellátást végző intézmény fenntartójával, **Kadarkút** önkormányzatával és a **Nagybajom-Jákó-Pálmajor** Önkormányzatainak Köznevelési Intézményi Társulásával.

A Nagybajomi Általános Művelődési Központ a gyógytestnevelési, logopédiai feladatok ellátását végzi a saját intézményében 3 gyógypedagógussal akik közül kettő logopédus, és egy részállású gyógytestnevelővel. A gyerekek helyben kapják az ellátást, már óvodás korban elindul a logopédiai fejlesztés. Ezt egészítette ki a mozgásfejlesztő terápia, mely a 2009-2010-es tanévig működött igen sikeresen. A gyógypedagógiai tanácsadást (az integrált SNI általános iskolások rehabilitációs ellátása) az EGYMI gyógypedagógusai végzik. A gyógytestnevelési ellátás is helyben megoldott. A gyógytestnevelés szűrése problémás, így nehéz tervezni. Pálmajorban és Jákóban nem megoldott a szűrés és az ellátás sem. Hatékony lenne ezen gyermekek számára a gyógyúszás foglalkozások megszervezése Kaposváron, időszakosan vagy heti rendszerességgel. Az összevonás miatt nem tudják használni a mozgásfejlesztő és logopédiai szobát. A meglévő alapozó terapeuta, korai fejlesztő szakember foglalkoztatását hosszú távra meg kell oldani.

A Jálics Ernő Általános és Szakképző Iskola, Óvoda, Alapfokú Művészetoktatási Intézmény, Diákotthon, Egységes Pedagógiai Szakszolgálat és Nevelési Tanácsadó a nevelési tanácsadás, gyógytestnevelés, logopédiai feladatok ellátását végzi kistérségi szinten. Munkatársai: 2

pszichológus;; 6 teljes állású gyógypedagógus, akik közül 2 fő logopédus, 1 fő korai fejlesztő; 2 szerződéses gyógypedagógus, mindkettő logopédus; 1 szerződéses gyógytornász, valamint 2 főállású, 2 részállású, és két szerződéses gyógytestnevelő. Óvodások részére óvodás logopédiát (128 fő vette igénybe), óvodás gyógytestnevelést (70 fő), valamint óvodás nevelési tanácsadást biztosítanak (7 fő). Iskolások esetében ugyanezen szolgáltatások érintettjei: 63, 277 és 153 fő, vagyis a gyógytestnevelés iránt van a legnagyobb igény ebben a korosztályban. Korai fejlesztést 3 fővel végeznek. A kadarkúti Egységes Pedagógiai Szakszolgálat és Nevelési Tanácsadó szinte az összes feladatot fel tudja vállalni, ami szükséges a környék problémás és hátrányos helyzetű gyermekeinek felzárkóztatásához, fejlesztéséhez. A hátrányos helyzetű felzárkóztatást és fejlesztést igénylő gyermekek esetében fontos szempont, hogy nehezen érik el a szolgáltatásokat, ezért utazó hálózat kiépítésével próbálják a szolgáltatásaikat a helyszínre vinni. Ezt néhányan saját autóval teszik, de a többiek busszal utaznak. Azonban ez sokszor nehéz, hiszen a magas szintű ellátáshoz megfelelő és speciális segédeszközökre van szükség, melyeket nagyon nehéz buszon szállítani. Tehát egyik fejlesztésre szolgáló területük az utazás megoldása lenne.

Az egyes települések (az ottani intézmények) a 7/11. táblázat szerinti megoszlásban részesülnek a pedagógiai szakszolgálatok szolgáltatásaiból. Korai fejlesztés csak Kadarkúton működik, nevelési tanácsadás azonban Mike kivételével minden intézményben elérhető, és Kadarkúton van rá leggyakrabban szükség. A logopédia iránt általános az igény, a szolgáltatás heti óraszámától függően minden intézményben viszonylag sok gyermek szorul rá beszédfejlesztésre. A gyógytorna már kevesebb intézményben érhető el, de ahol van, ott a logopédiához hasonló gyakorisággal veszik igénybe/szorulnak rá a gyerekek. Kiugró Csököly adata: messze itt a legnagyobb e szolgáltatás heti óraszám, s az egész kistérség gyógytornára járó gyerekeinek több mint egyharmada csökölyi intézményhez tartozik (itt óvoda és iskola is működik).

7/11. táblázat: A pedagógiai szakszolgálat jelenléte a kistérség településein³⁷

	Korai fejlesztés		Nevelési tanácsadás		Logopédia		Gyógytorna	
	Óra-szám	Gyermek-szám	Óra-szám	Gyermek-szám	Óra-szám	Gyermek-szám	Óra-szám	Gyermek-szám
Kadarkút	6	3	25	84	7	20	16	87
Mike					3	9	3	16
Kaposmérő			1	6	7	23		
Csököly			4	14	6	21	23,5	144
Szena			2	17	5	22	3	16
Kaposszerdahely			0,5	3	3	15	2	9
Bárdudvarnok			1	2	4	19	3	14
Kaposfő			1	9	10	46	8	48
Kiskorpád			1	5	5	16	2	13
Nagybajom			4	18	33	81	6	32
Pálmajor			1	1	4	13		
Jákó			1	1	4	15		
Összesen			160	160	300	300	379	379

³⁷ A táblázaton belül világoskék színnel azokat a szolgáltatásokat jelöltük, amelyeket a Nagybajomi ÁMK lát el.

A Hunyadi János ÁMK 2012. január elsejétől Kaposmérő és Jákó önkormányzatok által fenntartott intézmény, amely alapfeladatként a gyógytestnevelés ellátását vállalta fel a saját intézményében.

7.1.7 Tanodák

A Kaposfői Szent Erzsébet Alapítvány működteti a térség egyetlen tanodáját Kaposfőn 60 gyermek számára. Egy nyertes HEFOP pályázat segítségével útjára indított program a tanulási képességek fejlesztésére helyezi a hangsúlyt. A program eredményei³⁸ az alapítvány szerint:

- "A Tanoda-program ideje alatt a helyi általános iskolában tanuló cigány gyerekek közül senkit nem kellett osztályismétlésre kötelezni.
- A végzős tanulók mindegyike szakmát- és/vagy érettségit adó középiskolában tanult tovább.
- Az általános iskolából a lemorzsolódás aránya 0-ra csökkent.
- A tanodai programban résztvevő tanulók tudásszintjének javulása a megismételt sztenderdizált felmérés alapján szignifikánsan kimutatható.
- Láthatóan változik a fiatalok életről kialakított elképzelése, melyben már nem a segélyekből való megélést helyezik előtérbe, hanem azt, hogy szakmát tanuljanak, a jobb képességűek érettségit szerezzenek és elhelyezkedjenek dolgozni, amiből eltarthatják leendő családjaikat.
- Ebből adódóan lett céljuk, tehát élhető, minőségi életre törekednek, melyhez mi minden "mankót" megadunk a számukra, követjük és segítjük őket, amíg lehetséges."

2010. szeptembere és 2011. decembere között még egy tanoda működött a kistérségben, Szennán, pályázati pénzből. Több iskolán kívüli programot is szerveztek, de jelenleg szünetel a tevékenység, mert az érintet pedagógusok kifogytak az ötletekből, és aláébbhagyott a lendületük is, ahogy az az MMSZ munkatársainak helyi interjúiból kiderült. Pedig a programok itt igen sokrétűek voltak: volt Kuckó-program a gyerekeknek, és volt külön szülői program is. Ez utóbbi azonban sikertelen volt a szülők érdektelensége miatt. Nyilvánvaló, hogy akítv szociális munkás támogatás nélkül a helyi szülők, különösen a munka nélkül lévő, szegénységben élők, nem vonhatók be semmiféle közösségi programba, ami indokolhatja a TÁMOP 5.2.3-as pályázat megjelenését Szennán a már lerakott alapok felélesztése és működtetése érdekében.

7.2 Szociális ellátórendszer

7.2.1 Bölcsőde

³⁸ <http://www.szenterzsebetalapitvany.hu/tanoda/>

Az 1997. évi XXXI. tv.³⁹ szerint a települési önkormányzat feladata a gyermekek védelme helyi ellátó rendszerének kiépítése és működtetése, a területén lakó gyermekek ellátásának megszervezése. A törvény szerint csak azokon a településeken kötelező a települési önkormányzatnak bölcsődét működtetni, ahol tízezerél több lakos él. A törvény lehetőséget biztosít arra is, hogy a települési önkormányzatok a személyes gondoskodás keretébe tartozó gyermekjóléti alapellátások, köztük a bölcsődék működtetését többcélú kistérségi társulás útján is biztosíthatják. Mivel a kistérség legnagyobb településének a lakossága sem haladja meg a tízezer főt, ezért a térség egy településének sem kötelező bölcsődét működtetnie. A kistérségben élők részéről felmerülő igény miatt Nagybjomban 2011. szeptemberétől kialakításra került egy bölcsőde – a kistérség egyetlen ilyen típusú gyermekjóléti alapellátási intézménye – amely az Általános Művelődési Központ intézményében működik, egy csoporttal. Kadarkúton szintén szeretett volna bölcsődét nyitni az önkormányzat, de a szükséges épület felújítására beadott pályázatukat elutasították, így ez a tervük egyelőre nem valósult meg.

A kistérséghez legközelebb Kaposváron, Taszáron és Hetesen érhető el bölcsődei ellátás.

Családi napközi nincs a kistérségben (2010).

7.2.2 A szociális ellátórendszer szervezeti keretei

A kistérségben a szociális ellátórendszer négy központtal működik, ezek székhelyei: Kadarkút, Nagybjom, Kaposszerdahely, Kaposmérő. A **kadarkúti Szociális Alapszolgáltatási Központ** ellátási területéhez tartozik: Bárdudvarnok, Hedrehely, Hencse, Kőkút, Kadarkút, Mike, Visnye. A **kaposmérői Szociális Alapszolgáltatási Központ**hoz a következő települések tartoznak: Gige, Kaposfő, Kaposmérő, Kaposújlak, Kisasszond, Kiskorpád, a kistérségen kívülről pedig Csombárd és Hetes. A **kaposszerdahelyi Gondozási Központ** Kaposszerdahely, Patca, Szenna, Szilvásszentmárton, Zselickisfalud települések ellátásáért felel. A **nagybjomi Alapszolgáltatási Központ** ellátási területe: Csököly, Jákó, Nagybjom, Pálmajor, Rinyakovácsi. A négy központ a következő szolgáltatásokat nyújtja ellátási körzetében: gyermekjóléti szolgálat, családsegítés, házi segítségnyújtás, nappali ellátás, étkeztetés, tanyagondnoki szolgálat.

Tartós bentlakásos és átmeneti elhelyezést nyújtó szociális intézmény Kadarkúton és Kőkúton található, előbbi 69, utóbbi 208 férőhellyel rendelkezik.

Szociális étkeztetésben Pálmajor kivételével minden településen részesülnek a jogosultak (holott Pálmajor a kistérség messze legrosszabb helyzetben lévő települése). Több településen mindössze néhány fő (Szilvásszentmárton és Patca: 1-1, Gige: 6, Kaposújlak: 8), de van, ahol a szolgáltatás lényegesen tágabb kört szolgál ki, Kaposmérőn 78 fő, Csökölyön 94 fő, Kadarkúton 166 fő vette igénybe a szociális étkeztetést (2009).

³⁹ 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról

A kistérségben **házi segítségnyújtásban** senki sem részesül Hedrehelyen, Kőkúton, Pálmajorban, Rinyakovácsiban és Szilvásszentmártonban. A többi településen egy (Patca, Szenna, Zselickisfalud) és 37 (Csököly) szóródik az ezt a szolgáltatást igénybevevők száma.

Időskorúak nappali intézménye négy településen van: Kadarkúton (25 férőhely), Kaposmérőn és Kaposzterdahelyen (30-30 férőhely), illetve Nagybjajomban (45 férőhely).

A kistérségben fogyatékosokat, pszichiátriai betegeket ellátó nappali vagy bentlakásos intézmény nincs. Szenvedélybetegek és hajléktalanok bentlakásos ellátását a megyei fenntartású kőkúti Magas Cédrus Szociális Otthon biztosítja, 2010-ben 77 fő szenvedélybeteg és 20 fő hajléktalan számára biztosított férőhelyet.

Családok átmeneti otthona nincs a kistérségben.

A kistérség minden települése csatlakozott **a négy szociális ellátó központhoz, melyek családgondozói, gyermekjóléti szolgáltatást is nyújtanak** (7/12. táblázat). 2010-ben összesen 324 gyermek részesült a kistérségben gyermekjóléti ellátásban, 156 fő Kadarkúton, 130 fő Nagybjajomban és 38 gyermek Kaposmérőn.

7/12. táblázat: A családsegítő és gyermekjóléti szolgálat elérhetősége, 2011.

	Évközepe lakónépesség száma	18 év alattiak összesen	Családsegítés heti óraszám	Gyermekjóléti szolgáltatás heti óraszám	Családsegítő szolgáltatást igénybe vevők száma (2011.)	Gyermekjóléti szolgáltatást igénybe vevők száma (2011.)
Kadarkút	2592	522	20	20	390	249
Bárdudvarnok	1213	217	20	20	80	21
Hedrehely	414	101	20	20	13	14
Hencse	350	50	2	2	6	5
Kőkút	637	116	4	4	13	47
Mike	644	182	3	3	12	97
Visnye	220	75	20	20	12	10
Kaposmérő	2430	439	14	15	49	47
Gige	354	128	N.A.	N.A.	9	19
Kaposfő	1681	280	40	8	2	17
Kaposújlak	723	135	1,5	1,5	3	3
Kisasszond	182	43	40	8	2	N.A.
Kiskorpád	901	177	N.A.	N.A.	5	14
Kaposzterdahely	978	209	18	18	48	26
Patca	60	7	1	1	3	4
Szenna	765	151	8	8	17	19
Szilvásszentmárton	194	50	4	4	7	15
Zselickisfalud	243	58	4	4	11	22
Nagybjajom	3479	734	6	24	167	571
Csököly	1161	318	6	16	32	200
Jákó	611	136	3	8	8	26
Pálmajor	379	161	6	6	60	30

Rinyakovácsi	143	35	3	8	2	56
--------------	-----	----	---	---	---	----

7.3 Közművelődés

Bárdudvarnok kivételével a kistérség valamennyi településén található művelődési ház vagy az ugyanezen funkciót betöltő faluház. Könyvtár Rinyakovácsi és Zselickisfalud kivételével mindenhol elérhető, igaz, egyes helyeken kizárólag mozgókönyvtár nyújtja a szolgáltatást.

A civil szervezetek tevékenysége elsősorban a kultúra, ifjúság, sport, környezetvédelem, oktatás, kisebbségi hagyományőrzés és érdekvédelem, valamint a közbiztonság területére irányul. A kistérségi civil szervezetek száma 164, a legtöbb szervezet Nagybajomban (21), Bárdudvarnokon és Szennán (17-17), Kadarkúton és Kaposmérőn (16-16) található; ezen az öt településen van a kistérség civil szervezeteinek több mint a fele. Négy településen (Kisasszond, Pálmajor, Patca, Rinyakovácsi) csak egy civil szervezet működik. Tevékenységükről a 15. fejezetben számolunk be.

8 Lakás, lakhatás, egyéb infrastrukturális ellátottság

8.1 Lakásállomány

A kistérség lakásállományáról a 2001. évi népszámlálás teljeskörű adatfelvétele alapján tudunk képet adni. A kistérség településein összesen 20.977 lakás volt 2001-ben (ez a lakások és a lakott üdülők együttes száma). A lakónépességet tükrözve a legkevesebb lakás Patcán (72 darab), míg a legtöbb Nagybjomban (3.564) található. A lakások komfortfokozatát vizsgálva azt tapasztaljuk, hogy a kistérségi lakásállomány döntő többsége nem összkomfortos. Az egyes települések összkomfortos lakásainak aránya 0 és 57,1 százalék között szóródik. Az összkomfortos lakások arányának decilisek szerinti megoszlását a 8/1. táblázat mutatja.

8/1. táblázat. A kistérség településeinek összkomfortos lakásainak aránya, 2001.⁴⁰

Összkomfortos lakások aránya					
10% alatt	10-20% között	20-30% között	30-40% között	40-50% között	50-60% között
Rinyakovácsi	Patca	Mike	Jákó	Kaposfő	Kaposszerdahely
Visnye	Hedrehely	Szilvásszentmárton	Kadarkút		Kaposújlak
Pálmajor	Csököly	Bárdudvarnok	Kaposmérő		
Kőkút	Hencse	Kiskorpád	Szena		
	Kisasszond	Nagybjom			
	Gige				
	Zselickisfalud				

Érdekes összevetni a táblázat eredményeit a Beluszky-Sikos T.-féle falutípológiával. **A hat, igen rossz munkaerőpiaci helyzetű, szegény, de növekvő népességű, kedvező demográfiai mutatókkal rendelkező települések közé sorolt falvak közül Rinyakovácsiban, Kőkúton és Pálmajorban a lakások kevesebb mint 10 százaléka összkomfortos, míg Gigen, Hedrehelyen és Hencsén 10 és 20 százalék közé esik az összkomfortos lakások aránya.** A rossz munkaerőpiaci helyzetű, közepes méretű, stagnáló népességű, sok kiingázóval rendelkező falvak közé besorolt Csökölyön is igen rosszak a mutatók, az összkomfortos lakások aránya 10 és 20 százalék közé esik. A fogyó népességű, hátrányos helyzetű, számottevően agrár-szerepkörrel rendelkező kistelepülések (Bárdudvarnok, Mike, Visnye) egyikében sem magasabb az összkomfortos lakások aránya, mint 30 százalék. Ugyanez megállapítható a gyorsan fogyó népességű, kedvezőtlen demográfiai struktúrájú hátrányos helyzetű ingázó aprófalvakra (Patca, Szilvásszentmárton) is.

⁴⁰ Forrás: Erőforrástérkép, MTA KTI

A jó munkaerőpiaci helyzetű, stagnáló népességű, illetve stabil kistalvák kategóriákba sorolt falvak (9 darab) nagy része azon települések közé tartozik, amelyeknél 30%-nál magasabb az összkomfortos lakások aránya, ez alól kivétel Kiskorpád, Kisasszond és Zselickisfalud.

A kistérség összkomfortos lakásainak aránya 30,4%, ez alacsonyabb a megyei (34,67%), a régiós (45,46%) és az országos (49,79%) átlagnál is.

Érdeemes megvizsgálni a komfort nélküli lakások arányát a kistérség településein (8/2. táblázat), hiszen a lakhatási szegénységről ezek az adatok árulkodnak leginkább. **A komfort nélküli lakások aránya 6,4% (Kaposújlak) és 69,9% (Kőkút) között szóródik.** A legnagyobb arányú komfort nélküli lakásállománnyal rendelkező települések **Rinyakovácsi és Kőkút, mind a két faluban** – mint láttuk – **az összkomfortos lakások aránya még a 10 százalékot sem érte el.** A Beluszky-féle falutipológia szerint mindkettő az igen rossz munkaerőpiaci helyzetű, szegény, de növekvő népességű, kedvező demográfiai mutatókkal rendelkező kistalvák közé került besorolásra, akárcsak a következő decilis (50-60% közötti arány) községei közül **Hencse és Pálmajor.** Ugyanebbe a decilisbe esik **Visnye** is; mindegyik település szegénységi kockázati kódja 10-es. **Ez az öt község, beszámítva az összkomfortos lakások arányát is, a kistérség legrosszabb lakásállománnyal rendelkező települése.** Nagyon hasonló a helyzet ugyanakkor Hedrehelyen, Patcán és Kisasszondon is.

8/2. táblázat. A kistérség településeinek komfort nélküli lakásainak aránya, 2001.⁴¹

Komfort nélküli lakások aránya						
10% alatt	10-20% között	20-30% között	30-40% között	40-50% között	50-60% között	60% fölött
Kaposújlak	Jákó	Kiskorpád	Zselickisfalud	Hedrehely	Hencse	Rinyakovácsi
Kaposfő	Kaposszerdahely	Mike	Csököly	Patca	Pálmajor	Kőkút
	Nagybajom		Bárdudvarnok	Kisasszond	Visnye	
	Szena		Gige	Szilvásszentmárton		
	Kadarkút					

A legkevesebb komfortnélküli lakásarányal Kaposújlak és Kaposfő rendelkezik, de összevetve az összkomfortos lakások arányát mutató táblázatot, Kaposszerdahely csatlakozik hozzájuk, mint a kistérség összességében legjobb lakásállománnyal rendelkező tagjaihoz. Meglepően magas a kistérség két városában, Kadarkúton és Nagybajomban a komfort nélküli lakások aránya, annak fényében azonban érthető, hogy a kistérségi központban csak 34,1% az összkomfortos lakások aránya, Nagybajomban pedig csak 29,9 százalék. A kistérség településeinek komfortfokozat szerinti lakáeloszlásáról a 8/3. táblázatban lehet részletesen tájékozódni.

⁴¹ Forrás: Erőforrástérkép, MTA KTI

8/3. táblázat: A kistérség lakásállományának komfortfokozat szerinti eloszlása, 2001. Kiemelve a legrosszabb lakásállománnyal rendelkező települések⁴²

	Komfort nélküli lakások aránya (%)	Félkomfortos lakások aránya (%)	Komfortos lakások aránya (%)	Összkomfortos lakások aránya
Bárdudvarnok	35,2	6	23,8	27,7
Csököly	33,6	8,6	35,7	12,7
Gige	37,9	4	40,3	16,1
Hedrehely	41,3	13,8	20,4	11,7
<i>Hencse</i>	<i>54,7</i>	<i>2,7</i>	<i>10,7</i>	<i>14,7</i>
Jákó	16	3,3	39,8	30,7
Kadarkút	18,6	4,4	37,2	34,1
Kaposfő	6,9	4,4	38,1	44,1
Kaposmérő	25,4	2,7	27,5	37,4
Kaposújlak	16,7	6,1	19,3	52,7
Kaposszerdahely	6,4	3	29,2	57,1
Kisasszond	48,6	25,7	4,3	15,7
Kiskorpád	20,6	3,2	37,1	29,7
<i>Kőkút</i>	<i>69,9</i>	<i>6,8</i>	<i>18</i>	<i>1,5</i>
Mike	23,3	9,1	39,1	23,3
Nagybajom	18,3	3,8	42,8	29,9
<i>Pálmajor</i>	<i>54,8</i>	<i>8,6</i>	<i>6,5</i>	<i>1,1</i>
Patca	44,4	13,9	27,8	11,1
<i>Rinyakovácsi</i>	<i>68,1</i>	<i>2,9</i>	<i>26,1</i>	<i>0</i>
Szena	18,8	7	26,2	38,9
Szilvásszentmárton	42	5,8	20,3	27,5
<i>Visnye</i>	<i>58</i>	<i>14,3</i>	<i>16,1</i>	<i>0,9</i>
Zselickisfalud	30,1	4,4	38,9	17,7
Kadarkúti kistérség	24,93	5,23	32,26	30,41
Somogy megye	13,22	4,19	41,69	34,47
Dél-Dunántúli régió	11,88	4,89	33,04	45,46
Magyarország	11,07	5,1	30	49,79

8.2 Egyéb infrastruktúra

A kistérség úthálózatát folyamatosan fejlesztik, minden település megközelíthető műúton, azonban több zsáktelepülés is van: Pálmajor, Kőkút, Visnye, Patca, Szilvásszentmárton. A kistérség útjait a 8/4. táblázatban tüntettük fel.

⁴² Forrás: Erőforrástérkép, MTA KTI

8/4. táblázat. A Kadarkúti kistérség útjai.

Útszakasz	Útszám
Kaposvár –Nagykanizsa	61. (610.) sz.
Kaposvár – Szenna	66141 sz.
Kaposfő – Kadarkút	6616 sz.
Kaposfő – Kisasszond	66163 sz.
Kiskorpád – Kadarkút	6617 sz.
Nagybajom – Gige	6618 sz.
Kadarkút – Hencse	6607 sz.
Hencse – Kőkút	66164 sz.
Hencse – Visnye	66151 sz.

A kistérség településeit a főváros felől az M7-es autópályán, majd a 67-es számú másodrendű, a balatonhoz közeli szakaszán gyorsforgalmúvá (autóút) minősített főúton, Pécs felől Szigetváron keresztül szintén a 67-es számú másodrendű főúton, Barcsról a 68-as számú úton Nagyatád felől vagy Ladon keresztül, az ország délnyugati térségéből a 61-es főúton érhetjük el.

A térségben elsőként Kaposmérő és Bárdudvarnok között épült kerékpárút, majd 1995-ben Kaposújlak is épített belterületén a két településrészt összekötő közel egy kilométeres útszakaszt. Kaposfő belterületén kerékpár- és gyalogút épült. Az Országos Területrendezési Terv (2003. évi XXVI. törvény) tartalmazza a Belső-somogyi kerékpárutat (Kaposvár - Szenna – Almamellék)⁴³, mely a megyeszékhellyel való összeköttetés lehetőségét biztosítaná a kistérség keleti települései számára. Az OTRT 2008-as felülvizsgálata során a kistérség polgármestereinek kezdeményezésére az országos kerékpárút törzshálózat részeként a tervbe került a Kaposmente kerékpárút, mely a kistérséget érintő Nagyatád - Segesd - Nagybajom - Kaposmérő – Kaposvár⁴⁴ útvonalon kötné össze a kistérséget a megyeszékhellyel.

A vasúti közlekedés csak a kistérség északi részén érhető el, itt halad a Kaposvárt Gyékényessel összekötő vasútvonal. Vasútállomással rendelkező települések: Kaposújlak, Kaposmérő, Kaposfő, Kiskorpád, Jákó-Nagybajom. A tömegközlekedés a térségben autóbuszjáratokkal (Kapos Volán) megoldott.

A kaposújlaki repülőtér magántulajdonban van, sétarepülő- és ejtőernyős bázisként funkcionál.

A vezetékes szennyvízhálózatot Kadarkúton, Kaposszerdahelyen és Kaposmérőn készülnek kiépíteni, uniós források segítségével. A tervezett beruházások 2013-ban készülhetnek el. A szippantott szennyvíz elhelyezését a kistérségben Kaposmérőn sikerült megoldani.

A közüzemi ivóvízellátás a kistérségben megoldott, a hálózat hossza 184,5 kilométer. A közüzemi ivóvízhálózatba bekapcsolt lakások aránya 91,5 százalékos (2009.). A vezetékes gázt használó lakások aránya 43,3% (2009.).

⁴³ OTRT 1/6. számú melléklete

⁴⁴ OTRT 1/6. számú melléklete

A kistérség településeinek elektromos áramellátása a kaposvári áramelosztó állomáson keresztül történik.

Az alternatív és megújuló energia felhasználása a kistérségben nem számottevő.

A kistérségében teleház Hencse községben üzemel, e-Magyarország Pont hét településen működik: Kaposújlakon, Kaposmérőben, Kaposfőn, Nagybajomban, Kadarkúton, Bárdudvarnokon, Jákóban.

A kistérségben a szálláshelyek száma 385 darab volt 2009-ben, közülük kereskedelmi szálláshely 244 volt, a magán szálláshelyek száma pedig 141 darab.

2009-ben a kiskereskedelmi üzletek száma 178 volt, a vendéglátó helyeké 92 darab.

9 Egészségügyi helyzet és az ellátások elérése, igénybevétele

9.1.1 Háziiorvosi, házi gyermekorvosi ellátás

A kistérség 23 települése közül nyolc településen érhető el helyben háziiorvosi ellátás. A háziiorvosi székhelyek: Bárdudvarnok, Csököly, Kadarkút, Kaposfő, Kaposmérő, Kiskorpád, Nagybjom, Szenna.

Bárdudvarnokon és Csökölyön 1-1, Kadarkúton 4, Kaposfőn 1, Kaposmérőn 2, Kiskorpádon 1, Nagybjomban 3 (közülük egy gyermekorvos) és Szennán 1 háziiorvos látja el körzetét. Gyermekorvosi szakrendelés kizárólag Nagybjomban elérhető.⁴⁵

A kistérségben a 2009-es adatok szerint az egy háziiorvosra jutó betegforgalom 10.342 eset volt, ugyanebben az évben az egy háziiorvosra jutó lakos 1.570 fő volt. Ez a megyében kiugróan magasnak számít.

9.1.2 Fogorvosi alapellátás

A fogorvosi ellátás Kaposmérőben, Kadarkúton és Nagybjomban biztosított, illetve a megyeszékhelyen, Kaposváron érhető el. Az MMSZ saját tapasztalatai szerint a szegényebb családok egyáltalán nem jutnak el fogorvoshoz, legalábbis önszántukból szinte biztosan nem, vagy ha igen, a fogápolás akkor sem része a gyerekek mindennapjainak. A védőnői adatlap nem tartalmazott ugyan ilyen jellegű információkat, de például a miki védőnő elmondásából tudjuk, hogy a szűrések eredménye szerint a miki iskola mind a 37 tanulója fogászati beavatkozásra szorulna, és ugyanez a helyzet a miki óvodában is. A játszóházi tapasztalatok ezt a végletekig megerősítik: az ovisok legtöbbször szemmel láthatóan rettenetes állapotban van a fogsora.

9.1.3 Fekvőbeteg-ellátás

Fekvőbeteg ellátást biztosító egészségügyi intézmény nincs a kistérségben, a megyében működő kórházak (Kaposvár, Marcali, Nagyatád, Siófok, Mosdós) látják el a terület betegeit. A kistérségben mentőállomás sem működik, a térséghez legközelebb Kaposváron van ilyen létesítmény.

9.1.4 Patikák

Gyógyszertár Kadarkúton, Kaposmérőn és Nagybjomban működik. A védőnői szolgálat a kistérség mind a 23 településén elérhető.

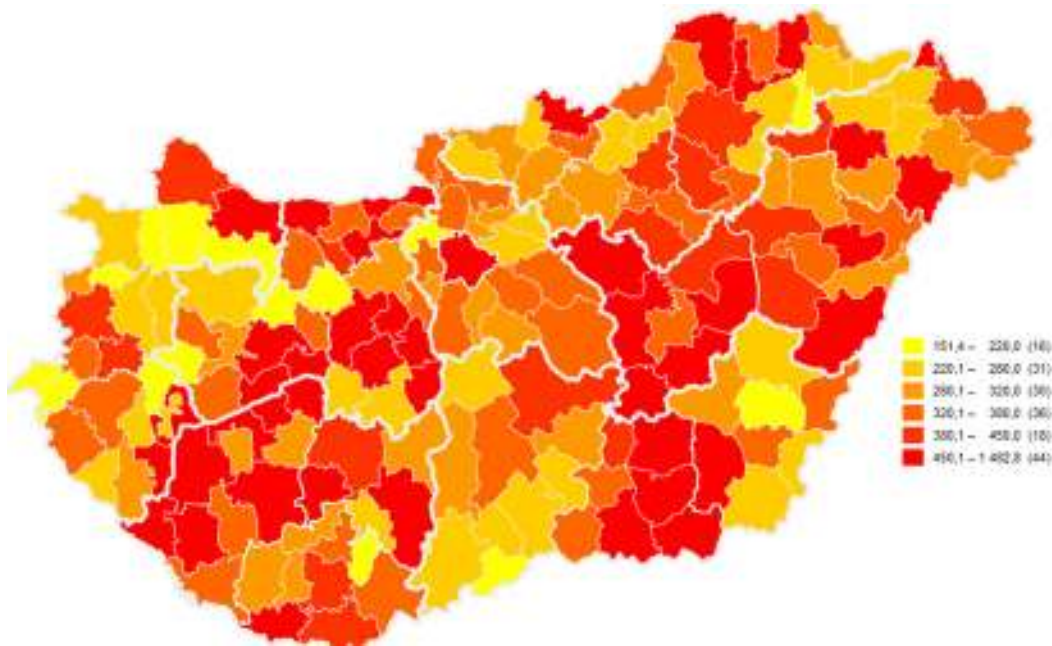
---

⁴⁵ Forrás: www.medlist.com

10 Közbiztonság és kriminalitás

A 10 ezer lakosra jutó bűncselekmények száma szempontjából a Kadarkúti kistérség a középmezőnyben helyezkedik el.

10/1. ábra: 10 ezer főre jutó regisztrált bűncselekmények száma, 2010.⁴⁶

A rendőri eljárásban regisztrált bűncselekmények közül messze a leggyakoribb a vagyoni elleni bűncselekmények előfordulása (2011-ben 348 ilyen eset volt⁴⁷). Ezek közül is a lopás és a betöréses lopás a legjellemzőbb bűncselekmény-típus. A gyakoriságot tekintve a közrend elleni (94) és a személy elleni (45) bűncselekmények fordultak elő a legnagyobb számban. Előbbiben az okirattal való visszaélés, illetve a garázdaság, utóbbiban a zaklatás, valamint a könnyű és súlyos testi sértés a domináns. A házasság, család, ifjúság és nemi erkölcs elleni bűncselekmények száma az előbbiekhöz képest kifejezetten alacsony (2010-ben mindössze 2, 2011-ben 3 eset), azonban ki kell emelnünk, hogy ezeknek a bűncselekményeknek a többsége vélhetően nem kerül bejelentésre, így a rendőrségi statisztikában sem jelenik meg, eljárást nem von maga után. A vagyoni elleni bűncselekményeknél is meg kell jegyeznünk, hogy noha egyetlen uzsora-bűncselekményt sem regisztráltak sem 2010-ben, sem 2011-ben, ez minden bizonnyal jelen van a kistérségben, és jelentős helyet foglal el a mélyszegénységben élő lakosság mindennapjaiban. A Máltai Szeretetszolgálat helyszíni interjúi során például olyan információt kaptunk, hogy Csökölyben volt uzsorás-letartóztatás.

A gyermekek és fiatalok veszélyeztetettségét jelzi, hogy az ismertté vált elkövetők között arányuk 14%, azaz csaknem az elkövetők hatodát teszik ki (10/1. táblázat). Az általuk elkövetett bűncselekmények legtöbbször vagyoni elleni, a legnagyobb számban lopások, és 2011-ben két betöréses lopás írható a számlájukra.

⁴⁶ Forrás: KSH

⁴⁷ Forrás: ORFK adatszolgáltatás

10/1. táblázat: Az ismertté vált, rendőri eljárásban regisztrált bűnelkövetők száma, akiknek lakóhelye a Kadarkúti kistérség illetékességi területéhez tartozik, 2011.⁴⁸

	Gyermek- korú	Fiatal- korú	Fiatal felnőtt	25-59 éves	60 éves és idősebb	Összesen
Személy elleni	1	5	6	14	2	28
Közlekedési	0	0	2	15	1	18
Házasság, család, ifjúság és nemi erkölcs elleni	0	0	1	2	0	3
Államig., igszolg. és a közélet tisztasága elleni	0	0	0	1	1	2
Közrend elleni	0	4	3	31	1	39
Gazdasági	0	1	0	1	0	2
Vagyon elleni	2	18	32	76	3	131
Összesen	3	28	44	140	8	223

⁴⁸ Forrás: ORFK adatszolgáltatás

11 A gyerekes családok szegénységi kockázata, helyzete

A Kadarkúti kistérségben, mint ahogy azt már az óvodák és az iskolák bemutatásánál is láttuk, egyáltalán nem ritka esemény az, hogy egy gyerek szegény, vagy legalábbis a szegénység kockázatának erősen kitett családban nőjön fel. A kistérség mintegy 4300 18 év alatti lakosa közül több mint ezren részesülnek rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben, vagyis majd' minden negyedik gyerek (11/1. táblázat). A hátrányos helyzetűek (HH) közel ugyanennyien vannak, míg a halmozottan hátrányos helyzetűek száma is közelíti a 700 főt. Ez azt jelenti, hogy a kistérségben minden hatodik gyerek HHH-s. Ez a fajta szegénységi kockázat – ahogy az fenti településleírásokból is már kiténik – egyenetlenül oszlik meg a kistérség települései között. **A legsúlyosabb a helyzet Pálmajorban.** Láthattuk, hogy az itteni óvodában az összes (!) gyerek HHH-s, ám ez a fajta veszélyeztetettség nemcsak a kicsikre, de szinte az összes 18 év alattira igaz: a 161 pálmajori gyerek közül mindössze 8 nem HH-s, és a 153 HH-s között is mindössze 5 olyan van, aki nem HHH-s. Ily módon **a pálmajori gyerekek mintegy 92%-a halmozottan hátrányos helyzetű.** A többi település hasonló mérőszámai ezt a szintet meg sem közelítik, ám igen súlyos társadalmi problémákkal más falvaknak is szembe kell nézniük.

11/1. táblázat: Hátrányos helyzetű gyerekek a Kadarkúti kistérség településein⁴⁹

	18 év alattiak összesen	rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülő gyerekek (fő)		ebből hátrányos helyzetű gyerekek száma (HH) (fő)		ebből hátrányos helyzetű gyerekek száma (HHH) (fő)		rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülő gyerekek aránya (%)		ebből hátrányos helyzetű gyerekek aránya (%)	
		18 év alattiak összesen	rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülő gyerekek (fő)	hátrányos helyzetű gyerekek száma (HH) (fő)	hátrányos helyzetű gyerekek száma (HHH) (fő)	védelemben vett gyerekek száma (fő)	veszélyeztetett gyerekek száma (fő)	védelemben vett gyerekek száma (fő)	rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülő gyerekek aránya (%)	ebből hátrányos helyzetű gyerekek aránya (%)	ebből hátrányos helyzetű gyerekek aránya (%)
Pálmajor	161	153	153	148	N.A.	N.A.	N.A.	95,0	95,0	91,9	
Kőkút	116	114	90	74	22	13	13	98,3	77,6	63,8	
Patca	7	8	4	4	0	0	0	114,3	57,1	57,1	
Gige	128	104	104	71	6	2	2	81,3	81,3	55,5	
Zselickisfalud	58	52	27	25	0	2	2	89,7	46,6	43,1	
Rinyakovács	35	32	32	14	6	2	2	91,4	91,4	40,0	
Mike	182	152	140	72	12	6	6	83,5	76,9	39,6	
Szilvásszentmárton	50	41	23	18	0	0	0	82,0	46,0	36,0	
Nagybajom	734	411	411	240	N.A.	N.A.	N.A.	56,0	56,0	32,7	
Kiskorpád	177	85	85	54	4	0	0	48,0	48,0	30,5	
Csököly	318	236	275	58	43	5	5	74,2	86,5	18,2	
Kadarkút	522	258	258	93	52	9	9	49,4	49,4	17,8	
Kisasszond	43	30	30	5	0	0	0	69,8	69,8	11,6	
Hedrehely	101	69	58	11	7	3	3	68,3	57,4	10,9	
Szenna	151	49	34	15	0	1	1	32,5	22,5	9,9	
Bárdudvarnok	217	112	96	15	21	5	5	51,6	44,2	6,9	
Kaposszerdahely	209	61	61	14	1	1	1	29,2	29,2	6,7	
Hencse	50	41	28	3	0	0	0	82,0	56,0	6,0	
Kaposfő	280	126	126	14	0	4	4	45,0	45,0	5,0	
Visnye	75	55	55	3	2	1	1	73,3	73,3	4,0	
Jákó	136	89	89	5	0	0	0	65,4	65,4	3,7	
Kaposmérő	439	150	150	15	20	2	2	34,2	34,2	3,4	
Kaposújlak	135	43	43	0	0	0	0	31,9	31,9	0,0	
Kadarkúti kistérség	4324	1067	984	666	196	56	56	24,7	22,8	15,4	

⁴⁹ Forrás: MMSZ saját adatgyűjtés. Kiemelve sötétebb kék színnel a 10-es, világosabb kék színnel a 9-es szegénységi kockázati kódú települések.

12 Szegregátumok, gettósodott és gettósodó települések

A Kadarkúti kistérségre, csakúgy, mint az ország rosszabb helyzetű kistérségeire, jellemző, hogy a legszegényebbek helyenként térben elkülönülve laknak az egyes településeken, azok határában, külterületein. Mivel a TÁMOP 5.2.3-as (Integrált helyi programok a gyermekszegénység csökkentésére) pályázatra való felkészülés időtartama nem engedi meg, hogy a kistérség valamennyi településének szegregátumai a 2001-es népszámlálás adatainak felhasználásával és a szegregációs index kiszámolásával⁵⁰ kerüljenek felmérésre, ezért az MMSZ munkatársai azokat a jól lehatárolható területeket vették be a szegregátumok közé, amelyek esetében egyértelmű volt, hogy a környezetüknél szegényebbek egy tömbben élnek, legyen ez a település közepe, széle, vagy valamely külterület.

12.1 Kadarkút

A kistérség települései közül egyedül Kadarkút esetében készített a KSH az NFÜ felkérésére szegregációs mutatóból generált kartogramot⁵¹ az LHH-programmal kapcsolatban. Kadarkúton a 2001-es népszámlálás adatainak felhasználása alapján a KSH 3 szegregátumot nevezett meg:

Mutató megnevezése	Kadarkút összesen	Szegregátum_1. (Béke u. - Árpád u. - névtelen u. - településhatár - névtelen u. - Árpád u. - névtelen u. - településhatár)	Szegregátum_2. (Körmendi u. - településhatár - névtelen u.)	Szegregátum_3. (Vótapuszta-Vótakastély egyéb belterület)
Lakónépesség száma (fő)	2 732	81	193	101
Legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők aránya az aktív korúakon (15-59 évesek) belül (%)	41,2	67,9	68,9	78,7
Rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya az aktív korúakon (15-59 évesek) belül (%)	50,3	71,7	75,7	70,2
Legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők és rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya az aktív korúakon belül (%)	26,4	54,7	53,4	57,5

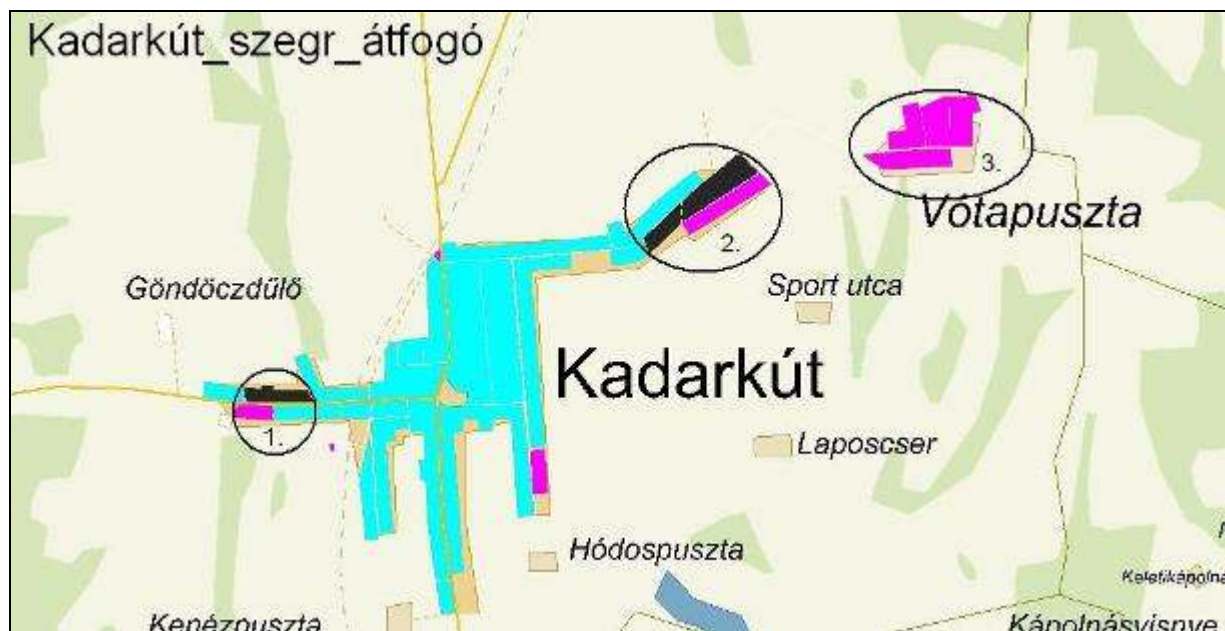
Szegregátumként az az egybefüggő terület került megjelölésre, ahol a népesség (az intézetekben lakó népesség nélkül) meghaladja az 50 főt és a kijelölt terület egészére a szegregációs mutató 50 %-nál

⁵⁰ Szegregálnak, szegregátumnak tekintjük azt a minimum egy háztömbből – négy utca vagy közterület között elhelyezkedő ingatlanokból – álló településrészt, ahol az alacsony státuszú lakosság (az aktív korú népességben belül a legfeljebb 8 osztályos iskolai végzettséggel rendelkező és rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők) aránya (a szegregációs index) meghaladja az 50%-ot.

⁵¹ <http://www.nfu.hu/doc/1326>

magasabb értéket mutat. A KSH által készített kartogramon (12/1. ábra) violaszínnel jelölték az 50 százaléknál magasabb szegregációs mutatóval rendelkező területeket és feketével a veszélyeztetett (40%-nál magasabb szegregációs mutatóval rendelkező lehatárolható háztömbök) területeket.

12/1. ábra. Kadarkút szegregációs térképe a 2001-es népszámlálási adatok alapján

A három szegregátum közül a **Dózsa György** utcában közel 200 ember él, körülbelül 30 CS-lakásban, az óvoda, iskola, orvosi rendelő nagyobb távolságra, kb. 2 kilométerre található. A területen az út kiépített, közvilágítás van, a házak javában elérhető a vezetékes víz. A szegregátum a város szélén található, de a környező utcáktól fizikailag nem különül el élesen. Az MMSZ saját felmérése szerint mintegy 40 gyerek él ezen a területen. Az itten családok többsége roma származású.

A **somogyzentimrei külterületi szegregátum** volt majorsági épületekből alakult ki, körülbelül 20 fő lakhat itt, valamennyi közszolgáltatás több kilométerre esik a teleptől, amelynek a széléig pormentes út vezet, a közelben buszmegálló is található, közvilágítás is van. Az MMSZ saját felmérése szerint itt leginkább idős emberek élnek.

A harmadik kadarkúti szegregátum **Vótapuszta**, itt 50-60 fő lakik. A telep Kadarkúttól 3 kilométerre esik, ezért az óvoda, iskola, a polgármesteri hivatal vagy az orvosi rendelők meglehetősen távol esnek a területtől, ráadásul a legközelebbi buszmegálló is nagyon messze esik. Az MMSZ saját felmérése szerint Vótapuszta lakosai is inkább idős emberek, vagy olyan középkorúak, akiknek már felnőttek a gyerekei, így gyereket nagyon keveset találunk ezen a területen; őket egyébként a város busza hordja be az iskolába. Kadarkútnak ez a külterületi része egyébként ma már eléggé rendezett, nem, vagy csak részlegesen kelti szegregátum benyomását. Nem romák élnek itt, hanem az agráriumból élő magyar családok.

12.2 Kaposmérő

A Kaposmérőhöz tartozó **Baglaspusztán** mintegy százan élnek, nagyon leromlott állapotú épületekben. A terület Kaposmérőtől 2 kilométerre helyezkedik el, a telepen csak közkifolyó biztosítja az ivóvízellátást. Somos László kaposfői katolikus esperes-plébános közlése szerint Baglaspusztá méretei a következők:

Lakóházak száma: 22

Családok száma: 26

Felnőtt lakosok száma: 57 fő

Gyermekek száma: 45 fő

Somos Atya 1994. óta szolgál Kaposfőn; mivel Kaposmérő Baglaspusztá a Kaposfői Plébániához tartozó filia, az itt élő romákkal ő kezdett el foglalkozni hitéleti és közösségfejlesztési oldalról, de nagyon határozott szociális munkával. Baglaspusztán régi uradalmi házakban élnek az emberek. 1994-ben a házak nagyon lelakottak voltak, több helyen hiányzott, vagy egyáltalán nem volt csukható az ajtó és az ablak. A tetőről sok cserép hiányzott, beáztak a házak. Villany minden házban volt. A pusztá közepén lévő nyomókútból ballonokban hordták és hordják ma is a vizet. A felnőttek 100%-a munkanélküli volt és ma is az. Alacsony iskolai végzettségük miatt (többen analfabéták) nincs esélyük az elhelyezkedésre. Megélhetésként akkor is és ma is Kaposvárra járnak kukázni. Ruházatuk régebben nagyon szegényes volt. Nagyon sokan laktak (10-15 fő) az általában egy szoba és egy konyha helyiségekből álló lakásokban. Több család élt együtt egy épületben.

Somos Atya az alábbiak szerint számolt be a Máltai Szeretetszolgálat kérésére a Baglaspusztán végzett tevékenységéről:

“A Kaposvári Püspökség segítségével több házat vásároltunk a pusztán. Ma egy család él egy házban. A Német Egyház segítségével felújítottuk a házakat. 2007-ben közösségi házat építettünk, mosókonyhával és zuhanyzóval. A közösségi házban különböző programokat szervezünk. Megoldottuk a ruhamosást és a zuhanyozást is.

Az emberek önbizalmát növeljük. Ennek eredménye az ott élőkön jól látható, amit a kaposmérői lakosok is észrevettek. A házakat csinosítják, meszelik, nyílászárókat festik, ami azelőtt elképzelhetetlen volt. A kertekbe akáccsemetéket ültettek, de egyre gyakoribb a veteményeskert is. Különböző rendezvényeken, ünnepeken szívesen szerepelnek a gyerekek (pl. magyarul és cigányul szavalják József Attila és Ady Endre verseit). A szemét, bodza és egyéb rendetlenség eltűnt az utcáról. Rendszeresen nyírják a fűvet, több helyen próbálkoznak a ház elé virágokat ültetni.

Amilyen mértékben nő az önbecsülésük, olyan mértékben változnak a lakosok és a környezetük is.”

12.3 Kaposfő

Kaposfőn két szegregátum található. A település központjához közel eső **Vadászdombon lévő „szocpolos sor”**-on több mint 100 fő lakik, az útviszonyok nagyon rosszak, a víz azonban a házak

többségében bevezetésre került. A másik szegregátumban, a település szélén lévő **Ady Endre utcai CS-lakásokban** kb. 30-40 fő lakik. A kettő közül a rosszabb helyzetben lévő Vadászdomb lakosaival szintén Somos Atya és munkatársai foglalkoznak, az ő adatközlésük szerint a szegregátióum méretei az alábbiak:

Lakóházak száma: 20

Családok száma: 25

Felnőtt lakosok száma: 52 fő

Gyermekek száma: 53 fő

Somos Atya a Máltai Szeretetszolgálat kérésére a Vadászdombról is írt egy rövid összefoglalót a kistérségi tükör számára:

„1994-ben a Vadászdombon nem volt szilárd burkolatú út. Villany csak néhány házba volt bevezetve. Vezetékes víz nem volt, az utca közepén lévő nyomókútról ballonokban hordták a vizet. Lakáskörülményeik rendkívül szegényesek voltak. Általában öten-hatan laktak 20-30 m²-es vályog, illetve vesszőből font, sárral tapasztott házakban. A kunyhók legnagyobb részét fekhelyek töltötték ki. Széket, asztalt a legtöbb helyen nem használtak, hiszen az épületbe sem fért. Nagyon sokan WC helyiséget sem építettek, használtak. A felnőttek 100%-ban munkanélküliek voltak. Teljes reményvesztettség, kilátástalanság volt rájuk jellemző. Ruházatuk hiányos és szegényes volt.

Ma, 2012-ben sincs szilárd burkolatú út, egyébként a falu összes utcájában van műút és járda. Szociálpolitikai segélyből két család kivételével új házakban élnek az emberek. Minden házba bevezették a villanyt és a vizet. A házak minősége és állaga sajnos nem a legmegfelelőbb, de már nem 30m²-es putrikban laknak. 2012. márciusában a Start munkaprogramban mindenki kapott munkát. Ruházódásukat adományokból segítjük. Az általános iskolásoknak Tanodát működtetünk 8 éve. Azóta egyetlen gyermek sem ismételt évet, nem maradt ki az Általános Iskolából, és továbbtanult középiskolába. A középiskolásokat is kísérik. Ő előttük is nyitva van a Tanoda. A fiatalok igyekeznek változtatni az életükön, életkörülményeiken, de ez anyagi okok miatt nagyon nehéz, vagy lehetetlennek tűnik.”

12.4 Nagybjom

Nagybjom városáról nem készült KSH szegregátum-felmérés, ezért csak a MMSZ saját adatgyűjtése alapján állítottuk össze azokat a területeket, amelyekről állítható, hogy a legszegényebbek lakják térben elkülönülve.

Nagybjomban szintén **három szegregátum** található, az első a település déli szélén, a **Sugár és Mező utcák és a határban lévő földek által lehatárolva**. Itt kb. 50-60 ember él CS-lakásokban.

A **következő nagybjomi szegregátum** a település északi részén található a **Gábor Áron, Zrínyi, Dózsa György utca és a településhatár által lehatárolva**. Ezen a területen közel 200-an laknak,

elsősorban CS-lakásokban. A terület infrastruktúrája kielégítő, úthálózata kiépített, a közvilágítás megoldott.

A **harmadik nagybajomi szegregátum** a várostól 2 kilométerre fekvő külterületi **Homokpuszta**, 10-12 rossz állapotú épületben kb. 30-40 ember él. A területen nincs vezetékes víz, csak közkifolyó. Mivel bitumenes út nem vezet a telepre, a csapadékos időszakokban a terület megközelítése nehézkes.

12.5 Bárdudvarnok⁵²

Bárdudvarnok külterületi településrészei egymástól kisebb-nagyobb távolságra helyezkednek el, közülük nyolcra állítható, hogy a legszegényebbek lakják, ezek⁵³: **Csermány (6km), Kaposdada (2 km), Kopaszhegy (15 km), Szendipuszta (2 km), Olajhegy (1 km), Lipótfá (7 km), Nagypuszta (10 km), Bánya (8 km)**, illetve a településrésznek nem számító **Cseberki erdészet (6 km)**. A központtól való nagy távolság miatt a közszolgáltatások elérhetősége nehézkes. Mivel **Kopaszhegyhez pormentes út sem vezet, ennek a településrésznek a megközelítése a legnehezebb.**

A kilenc szegregátum közül **az olajhegyi külterületen (70-80 fő) és Bányán (kb. 80 fő) laknak a legtöbben, őket követi Lipótfá és Nagypuszta (kb. 50-50 fő), a cseberki erdészetben és Kopaszhegyen mindössze néhány fő lakik, a többi területen élők száma 10-20 fő.**

Csermányban, a Cseberki erdészetben, Kaposdadán és Kopaszhegyen még közkifolyó sincs. Szendipusztán és Olajhegyen van közkifolyó, a többi területen a vezetékes vízellátás megoldott.

Az alábbiakban a Máltai Szeretetszolgálat munkatársainak terepbejárási tapasztalatait közöljük:

Bárdibükk mellett található egy Gudora nevű településrész. Nincs rajta a térképen, sehol nem jelölik, jóformán csak a helyiek tudják, hogy létezik. Itt 3 család él, és összesen 4 gyermek. Régi gazdasági épületekben laknak, a környezet rendezetlen. A házak eldugottak, és még csak közel sincsenek egymáshoz. Nincs áram, gáz, sem víz. (Egyébként Bárdudvarnok egészére jellemző, hogy a víz több helyen ihatatlan. Többen kútból szerzik a megfelelő minőségű vizet). Földes úton (körülbelül 10-15 perc) lehet megközelíteni a családokat, az önkormányzat busza sokszor bajban van, amikor megy a gyerekekért, hogy elszállítsa őket óvodába vagy iskolába. Télen igen nagy probléma van erre, mert vagy van hókotró, vagy nincs. A gyerekek hiányzása e miatt magas szokott lenni. Az élelmet a falugondnok szállítja, ha tudja, de szokott bejárni mozgó ABC is.

Kisolajhegy: tt 14 család él, ebből 3 gyermekes (összesen 7 picur van). Tanyasi világ, így is működik.

Szendihegy: Egyetlen ember él itt, egyébként szőlőhegyként funkcionál.

Olajhegy: Itt körülbelül 12-14 gyerek él. Ez a kis településrész a főútról bevezető beton úton, majd egy jobbkanyarral induló földes úton közelíthető meg. Amúgy a beton út mellett is vannak házak, de csak pár (3-4). Ezt a részt Szendipusztának nevezik. (Főút mellett is látható).

Csermánypuszta: Itt 8 család él. Összesen 3 gyermek van (ovis, iskolás és csecsemő), de vannak idősebb fiatalok is. Innen átlátni Kisasszondra és Gigére.

⁵² Jegyzői megjegyzéseket lásd a Mellékletben.

⁵³ Zárójelben a Bárdudvarnoktól való távolság

Nagypusztá: A főút mentén található. Körülbelül 30 család él itt. 4 óvodás illetve kisiskolás gyermek van, a többiek már nagyok. A szomszédos Kadarkútra járnak iskolába (nem távolság ez a két település).

Lipótfá, Bánya, Zsippó, Kaposzentbenedek, Kaposdada: itt kb. 120-140 család él, és összesen 8 óvodás és kisiskolás gyermek van. Ezek elég jó módú helyek.

A Lipótfá- Bánya- Zsippó helyen érdemes figyelembe venni a turizmus megjelenését. Nagyon szép környék, mesébe illő. Nyaranta rendszeresen jönnek német látogatók, illetve van egy állandó holland család is. Számukra egy szálló biztosít lakhatást. Ezen a részen található egy bicikliút is, ami egészen Kaposmérőig vezet.

12.6 Gige

Gigén egy szegregátum található, ez a Petőfi utcában, a település szélén helyezkedik el, 80-90 fő él itt. A telep széléig vezet bitumenes út, a vezetékes vízellátás megoldott.

12.7 Kaposújlak

Kaposújlak egyetlen szegregátuma a külterületi **Szarkavár**, amely 2 kilométerre helyezkedik el a településtől, kb. 20-30 ember él itt.

12.8 Kaposzterdahely⁵⁴

A településen **két szegregátum található.** A település szélén lévő **Petőfi utcában CS-lakásokban él kb. 30 fő,** a vízellátás nem megoldott, a terület pormentes úton nem megközelíthető. A másik szegregátum a **település szélétől 2 kilométerre a Tókaji Parkerdő irányában található, 13-30 fő lakik itt,** a vízellátás nem megoldott, bitumenes út nincs.

12.9 Kiskorpád

A településen két szegregátum van, a nagyobbik a falu szélén található **Kossuth utcában,** itt kb. 100 fő lakik. A **Hunyadi utcai** másik CS-lakásos telepen fele annyian laknak, mint a Kossuth utcában, itt csak közkifolyó biztosítja az ivóvízellátást.

12.10 Szenna

Szennán egyetlen szegregátum található az **Árpád utcában, itt 30-40 fő lakik CS-lakásokban.**

⁵⁴ Jegyzői megjegyzéseket lásd a Mellékletben.

12.11 Pálmajor

Pálmajor esetén a különféle források nem említik szegregátum meglétét, de a falu adatainak áttekintése, illetve a Máltai Szeretetszolgálat helyszíni beszámolója szerint maga a teljes település egy nagy szegregátum, lélekszámát tekintve a kistérségben a legnagyobb. E megállapítást a kistérségi tükör egyéb fejezeteiben leírtak indokolják.

13 A megnevezett fejlesztési szükségletek és igények (adatlapok és interjúk alapján)

A kistérségi döntéshozók általában igen szűkszavúan nyilatkoztak fejlesztési igényeikről; ezeket foglaltuk össze az alábbi táblázatban.

Bárdudvarnok	Egy új játszótérre, valamint közösségi házra lenne szükség.
Csököly	Munkahely-teremtésre lenne szükség. Nagyobb fejlesztés vagy leépítés nem várható a településen.
Gige	0-5 éves korosztály intézményi ellátásának megteremtésére (bölcsőde, családi napközi) lenne szükség.
Hedrehely	Fejlesztés nem várható, cél a még meglévő értékek megtartása. Az iskola már régebben megszűnt, az önkormányzat önálló jelleget öltött. Egyelőre az álmódosítás szakaszában van az út karbantartása és a vízelvezetés. Az alapvető infrastruktúra a gáz kivételével megvan. Nincs kábeltévé, internet az önkormányzat és az e-pont épületén kívül 3-4 családnál van.
Hencse	Családi pótlékot természetben kellene fizetni; munkalehetőségekre lenne szükség. Fejlesztés nem várható.
Jákó	A szennyvíz-csatorna megvalósítását tervezik pályázati forrásból.
Kadarkút	Tervben van a szennyvíz hálózat bevezetése (a térségben nincs). Más egyelőre nem, viszont leépítés sem lesz. Az alapvető infrastruktúrális eszközök megvannak. Ezen felül a településen van kábeltévé és internet is.
Kaposfő	Egyelőre konkrét fejlesztési terv nincs, az alapvető infrastruktúrális ellátottság a szennyvíz kivételével biztosított. Talán még a vezetékes telefon, ami néhol hiányzó cikként jelentkezik, de ez javarészt nélkülözhető. Internet és kábeltévé van.
Kaposmérő	Az aluliskolázott személyek részére munkalehetőség teremtése (pl. gyógynövény-felvásárlás fejlesztése, piac biztosítása az általuk előállított termékeknek, mint kosár, seprű). Tanfolyamok szervezése, amelyek elvégzése után biztosított az elhelyezkedés. Várható a szennyvízhálózat kiépítés, új alapszolgáltatási központ építése, faluház felújítás, napelem-rendszerre áttérés. Óvoda, iskola működik a településen. Hiányzik valamilyen fajta nappali ellátás a 0-3 éves korosztály számára.
Kaposújlak	-

Kaposszerdahely	<p>A kistérségben élő gyerekek helyzetét igen nagy mértékben határozza meg a mélyszegénység. A családok közül sokan elszegényedtek, és ez kihat a gyerekek fejlődésére. Olyan fejlesztésekre van szükség, amelyek ezen családok alapellátásán túl életvezetési tanácsokkal, közösségi programokkal, és egyéb segítséggel tudnak szolgálni a szegénységben élő családok és gyerekeik számára. A Hivatalban a legapróbbnak tűnő problémával is felkeresnek bennünket, és sokszor már azt is segítségként élik meg, ha csak meghallgatjuk panaszukat. Nagy szükség lenne tehát olyan szolgáltatásokra, amelyek révén a szülők hasznos életvezetési tanácsokat kapnának, a gyerekek pedig hasznosan töltenék szabadidejüket.</p> <p>A településen megépül egy 1000 m²-es mikróterégi szolgáltatóközpont, orvosi rendelővel.</p>
Kisasszond	<p>Csak fejlesztés várható. A település beadott egy pályázatot a bel – és külvíz elvezetésének megoldása miatt (86 M Ft-t jelente, házanként 3M-t.)Az alapvető infrastrukturális eszközök megvannak, egyedül a szennyvíz hálózat nem megoldott, de nincs is rá igény. Kábeltévé nincs, internet van.</p>
Kiskorpád	<p>0-3 éves korosztály intézményi ellátása feltételeinek megteremtésére lenne szükség, valamint hiányzik egy modern játszótér a faluból. Egyébként különösebb fejlesztés nem várható.</p>
Kókkút	<p>Családi pótlékot természetben kellene fizetni; munkalehetőségekre lenne szükség.</p>
Mike	<p>Családi pótlékot természetben kellene fizetni; munkalehetőségekre lenne szükség. A játszótér felújításra szorul, egyébként pedig nagy szükség lenne egy közösségi házra Mikén.</p>
Nagybajom	<p>Hiányzik az orvosi ügyelet (gyermek és felnőtt), és a korábban anyagi gondok miatt megszüntetett iskolai fakultációk délutánra. A település úthálózata felújításra szorul, főleg a külső részekben, járdákkal együtt.</p>
Pálmajor	<p>A gyerekek szabadidős tevékenysége nagyrészt az utcán zajlik. Kikapcsolódási, szórakozási lehetőség nincs, nagyon hiányzik egy közösségi ház a faluból.</p>
Patca	<p>Játszótér-építés szerepel a tervek között, és az utak burkolatát kellene javítani.</p>
Rinyakovácsi	<p>Munkahely-teremtésre lenne szükség leginkább. Infrastrukturálisfejlesztés nem várható. Internet és kábeltévé van, az alapvető infrastrukturális eszközök közül gáz nincs.</p>
Szena	<p>Családi napközire, bölcsődére, és több szórakozási szórakozási lehetőségre lenne szükség. Különösebb fejlesztés nem várható.</p>
Szilvásszentmárton	<p>Szórakozási lehetőségekre, a szabadidő hasznosabb eltöltésének közösségi megszervezésére (sport, filmvetítés) lenne szükség. A meglévő játszótér mellé egy komplex sportpályát építenek elnyert pályázatból.</p>
Visnye	<p>Tervben van a házi segítségnyújtás kiteljesítése. Az infrastruktúrában van némi hiányosság, például nincs gáz. Igazából nehézséget néha okoz. Széplakon viszont csak villany van.</p>
Zselickisfalud	<p>Sportolási lehetőségekre, és a szabadidő hasznosabb eltöltésének közösségi megszervezésére (kézművesség, hagyományőrzés) lenne szükség, valamint egy kisebb vendégházra.</p>

14 Helyi jó gyakorlatok

14.1 Somos Atya és Baglaspusztá

Kaposfői Szent Erzsébet Alapítvány - Somos László plébános Kaposfő: Tanoda Kaposmérő-Baglaspusztá: közösségi ház

Sikeresen működnek, hihetetlen feladatokat látnak el. Magának az alapítványnak a célja a kisebbség helyzetének javítása, első sorban pedig az iskoláskorú gyermekek segítése. Baglaspusztán a közösségi háznak nagy szerepe van. 100 %-ban román lakta terület, az életszínvonal, iskolázottság alacsony. A közösségi ház nevelési célzatú is, a helyiek itt sok mindent megtanulhatnak (mosakodás, mosás, gyermeknevelés, munka, hit).

14.2 Csökölyi receptek

Igaz, nincs említve a statisztikában, mert talán ez nem egyedi eset, viszont a kistérségben, illetve konkrétan Csököly településén igen nagy szerepe van.

Egyre több család küzd ételgondokkal. Mivel a településen heti 2 alkalommal van jelen a családgondozó, ilyenkor ő abban is segít, hogy olyan recepteket ad, ami megfőzhető abból, ami jelenleg adott (a konyhán) és laktató. Sajnos nagy probléma, hogy nem tudják, miből mit lehet készíteni. A családgondozó ezzel hatalmasat segít, recepteket és technikákat is tanít.

14.3 Fejtetvesség kezelése Kaposfőn

A Kiskorpád- Kisaszond- Kaposfő területeket ellátó védőnővel való beszélgetésre alapozva, több problémás területet is érintve egy igen jó gyakorlat figyelhető meg.

A tetvesség, mint tudjuk, elég gyakori probléma, de ezen a területen a tavalyi évhez képest csökkenés tapasztalható. A kezelése megoldott, ugyanis, a kaposfői önkormányzat vállalta azt, hogy támogatja a védőnőt, és biztosítja azt a szert, amit a családoknak oda adhat a kezelés miatt. Az önkormányzat talán ezt azért is vállalta be, mert a környező településekről sokan ide járnak a iskolába és óvodába is. Ez a megelőzés és a kezelés szempontjából is jó. Vannak olyan gyerekek, akik folyamatosan tetvesek, ez köszönhető annak, hogy az otthonuk nincs fertőtlenítve, nincs meg a megfelelő környezet, és a szer kis adag, egyszeri kezelésre elég. Itt veszi kézbe az irányítást az ÁNTSZ. Gyakori eseteknél kimegy, és fertőtleníti az érintettek otthonát.

14.4 Somos Atya és a ruhaosztás

Több kapcsolatán is alapszik Somos atya ezen tevékenysége. A baglasi embereket folyamatosan látja el ruhaadománnyal, de nem feledkezik meg más hátrányos helyzetű településekről sem a kistérségben. Ezen munkája (érdemben is) megjelenik Gigén és Kiskorpádon, valamint Kaposfőten, Kisasszondot, Rinyakovácsit is támogatja. Elég nagy területet lefed, és szerencsére a munkatársai is hasonló gondolkodásmóddal bírnak, mint Ő.

14.5 Kerekasztal a szennai iskolában

A szennai iskolában a magatartásproblémákkal küzdő gyermekek száma magas. Ezek a gyerekek akadályozzák az olyan társaik tanulmányait, akik próbálnak odafigyelni és megfelelni az órákon.

Igaz, hogy fontos a problémás gyerekekkel való foglalkozás, viszont a többiről sem szabad megfeledkezni. Az előző évi tapasztalatok miatt az intézmény pedagógusai, a zselici 5 falu családgyógyozója és a kadarkúti SZASZK vezetője elkezdtek különböző alternatívákön gondolkodni. Arra jutottak, hogy kellene egy olyan "kerekasztal", ahol a tanárok, szülők, családgyógyozó, körzeti megbízott és esetleg jegyző is megjelenik.

A pedagógus kollégákön az idei tanév kezdetén az volt az első feladatuk, hogy gyűjtsék össze azokat a diákokat, akik problémásak (dohányzás, alkoholfogyasztás, közösségrombolás stb.), és konkrétan ismertessék – írják is le – a nehézségeket is. Ez meg is történt, és jöhetett a 2. lépés. Behívták az érintett gyermekek szüleit és feltárták a problémákat, a különböző szakemberek pedig készségesen álltak az iskola rendelkezésére.

Jelenleg elmondható, hogy az ötlet bevált, és a problémás gyermekek száma csökkenőben van. Ami nagyon fontos, hogy a szülők ezt fontosnak is tartják. Szintén fontos, hogy a szakemberek a szülőkkel együttműködési megállapodást kötöttek, amely a következő részeket tartalmazza:

- probléma megfogalmazása (osztályfőnökök)
- szülő kötelessége (a jogokat nem tüntették fel)
- szankciók (mulasztás miatt).

A kerekasztal féléves visszacsatolást is tartalmaz, ahol is megtörténik az értékelés, és a problémás helyzetek további tárgyalása. Azoktól a szülőkötől elbúcsúznak, akiknek a gyermekei javuló tendenciát mutatnak, viszont a problémások továbbra is megmaradnak. A gyerekek közösségbeli szerepe is javult.

14.6 „Szerdai találkák”

Szennai iskola és az öt zselici falu családgyógyozója

A prevenciónak fontos szerepe van az iskolában. Éppen ezért minden szerdán a családgondozó kolléga leül beszélgetni az iskola gyermek- és ifjúságvédelmi felelősével (még talán az igazgatónővel is), és megvitatják, hogy milyen problémák vannak az iskolában– gyermek, élethelyzet stb.

A családgondozó a problémának megfelelően elkezd dolgozni - egyéni vagy családi elbeszélgetés, néha esetmegbeszélés következik. A tapasztalatoknak is fontos szerepe van, tehát ki mire jutott az elmúlt időszakokban esetleg egy esettel kapcsolatban.

15 Civil szervezetek

Ebben a fejezetben azokat a civil szervezeteket és szolgáltatásokat soroljuk fel, amelyek – a helyszíni interjúkból nyert információk alapján – a kistérség valamely településén közösség-szervezőként lépnek fel, illetve kifejezetten a gyermekeknek biztosítanak szolgáltatásokat, programokon való részvételi lehetőséget.

Bárdudvarnok: Gyerekeknek alkalomszerűen rendeznek programokat: falunap, karácsony, játszóház.

Csököly: Csökölyi Kulturális Egyesület szervez programokat a gyerekeknek.

Gige: Gyermekkel foglalkozó közösség vagy civil szervezet nem működik a faluban. A játszótér és a teleház jelent kikapcsolódási lehetőséget 8 számítógéppel.

Hedrehely: Vannak különböző egyesületek, például kulturális egyesület, amely próbálja kezelni a gyermekek helyzetét. A helyi óvoda vezető látja el ennek oszlopos feladatát, amúgy ő a falu szíve lelke. Ő szervezte a köztéri játszóteret, kultúrházat, és az e-klubot is (internet hozzáférés).

Hencse: A gyermekeknek ifjúsági szervezet szervez programokat (anyák napja, játszóház, mikulás).

Jákó: Működik egy ifjúsági szervezet, de nem túl aktívan.

Kadarkút: Ifjúsági klub működik.

Kaposfő: Szent Erzsébet Alapítvány Somos László plébános vezetésével.

Kaposmérő: Szülők Egyesülete, Szent Erzsébet Alapítvány.

Kaposszerdahely: Farsangi, húsvéti, karácsonyi ünnepet rendeznek a gyerekeknek. Egészségnapot tartanak. A Vöröskereszt segít az adományozásban. Nyéky Kálmán kaposvári donneri plébános jelentős munkát végez a hátrányos helyzetűek ellátásában, nyári tábort – Riska tábor – szerveznek kb 150 fővel.

Kaposújlak: Nincs információnk.

Kiskorpád: Sportegyesület működik. Könyvtár és a kultúrház várja fiatalokat. A Kiskorpádért Alapítvány és a Verbai Alapítvány szervez programot gyerekeknek.

Kőkút: Kőkút Fejlődéséért civil szervezet működik a településen.

Kisasszond: Szervezetről nincs tudomásunk, de játszóházakat rendszeresen szerveznek a gyerekeknek.

Nagybajom: Gyermekéért Alapítvány, Angyalkert Alapítvány, Református Egyházkerület.

Mike: A Mikei Gyermekéért Alapítvány működik a településen.

Patca: 2001-ben kezdődött az aktív turizmus úttörőjének számító Katica Tanya fejlesztése. Ez a létesítmény ma 120 főnyi szálláshellyel, Magyarországon egyedülálló Kalandparkkal (bemutató

gazdasággal, lovagvárral), a hangulatos Katica-tóval és szabadidős programok tucatjaival várja a látogatókat. Nem civil szervezet ugyan, de a faluban ez jelentheti a közösségi programokat.

Pálmajor: A gyerekek szabadidős tevékenysége nagyrészt az utcán zajlik. Kikapcsolódási, szórakozási lehetőség nincs.

Rinyakovácsi: Gyermeknek szóló szabadidős tevékenység csak akkor van a faluban, ha a szülők alkalom-szerűen összefognak.

Szenna: Több civil szervezet működik a községben, közülük a Lázi Dombi Kulturális Egyesület a "lelke" a település legtöbb kulturálisprogramjának. Fontos megemlíteni a nyugdíjas egyesületet, majd az összes rendezvényen megjelennek a településen. Évente megrendezésre kerül a hurkafesztivál.

Szilvásszentmárton: ifjúsági egyesület van kialakulóban.

Visnye: Van egy kis könyvtár, ami alkalmas a szabadidő eltöltésére. Néha kézműves foglalkozás is folyik. Minden megtalálható benne. Széplakon van házi óvoda, de nem bejelentett; igazából öntevékenyek, de jó lenne, ha hivatalos lenne. Emellett működik filmklub is, amelyet a Faluvédő Egyesület szokott üzemeltetni. Kikapcsolódási lehetőségük az előbb felsoroltak által biztosított, illetve a különböző ünnepek alkalmával szervezett programokon.

Zselickisfalud: A Zselickisfaludért Közalapítvány szervez programokat a gyerekeknek: karácsonyi műsor.

16 Jelenlegi forrástérkép

16.1 Nemzeti Fejlesztési Terv

Az előcsatlakozási alapokat nem számolva a Nemzeti Fejlesztési Terv (NFT) keretében kiírt pályázatok segítségével jutottak a kistérség települései először uniós forrásokhoz. Az NFT a 2004 és 2006 közötti időszak fejlesztéspolitikai stratégiája volt, a mellé rendelt uniós pénzügyi eszközökkel segítették az abban foglaltak megvalósítását. Mivel a kistérség települései 2007. december 31-ig a Kaposvári Többcélú Kistérség társulás tagjai voltak, ezért a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség nyilvános adatbázisából a jelenleg a Kadarkúti-Nagybajomi Többcélú Kistérségi Társulás egyes településeinek az NFT keretében leszerződött támogatásait összesítettük és vizsgáltuk.

Az NFT keretében 5 operatív program (OP) működött, ezek határolták le az egyes fejlesztési területeket. Röviden bemutatjuk az egyes operatív programok céljait, majd ismertetjük, hogy a kistérség településeinek milyen eredményekkel sikerült forrásokhoz jutniuk.

AVOP (Agrár- és vidékfejlesztési Operatív Program): célja a mezőgazdaság modernizálása és hatékonyabbá tétele és a vidékfejlesztés volt.

GVOP (Gazdasági versenyképesség Operatív Program): célja a gazdaság versenyképességének javítása volt, ennek érdekében a termelőszektor beruházásait, a gazdasági innovációt és az elektronikus gazdaság kiépülését támogatta.

HEFOP (Humán erőforrások fejlesztése Operatív Program): célja a foglalkoztatás szintjének emelése, a munkanélküliség csökkentése volt, az OP kiemelt figyelmet fordított a hátrányos helyzetű csoportok munkaerő-piaci helyzetének javítására.

KIOP (Környezet és infrastruktúra Operatív Program): célja a környezetvédelmi, közlekedési, telekommunikációs és egészségügyi infrastruktúra fejlesztése volt.

ROP-ok (Regionális fejlesztési Operatív Program): célja volt az egyes régiók fejlesztése a gazdasági környezet javításával, a turizmus fejlesztésével, integrált térség- és területfejlesztéssel, a helyi emberi erőforrás és tudás javításával, valamint a környezetgazdálkodás fejlesztésével.

16.1.1 Az NFT keretében benyújtott pályázatok száma

A kistérség településeinek pályázati aktivitását az NFT keretében a 16/1. táblázat mutatja be.

A kistérség pályázati aktivitása igen alacsony volt, egyik operatív program esetében sem érte el az országos (kistérségi összesített) átlagot. A kistérség aprófalvas szerkezete, a mezőgazdasági művelés hagyományai is indokolják, hogy a legnépszerűbbek az Agrár- és Vidékfejlesztési Operatív Program pályázatai voltak. Ennek az operatív programnak a pályázati konstrukciói iránt nagyobb volt az érdeklődés (42 benyújtott és beérkezett pályázat), mint a másik négy OP pályázatai iránt együttesen

(38 pályázat). Fele ilyen népszerűek voltak a GVOP pályázati kiírásai, azonban így is a második legnépszerűbb OP-nak bizonyult a 22 befogadott pályázattal. A harmadik legnépszerűbb OP-nak a HEFOP bizonyult (12 pályázat), a negyedik leggyakrabban pedig a ROP (4 pályázat) kiírásai keltették fel a pályázók érdeklődését.

A Környezet és Infrastruktúra Operatív Program kiírásaira nem érkezett be pályázat a kistérségből.

16/1. táblázat. A jelenleg a Kadarkúti kistérséghez tartozó települések NFT pályázati aktivitásának összesített adatai (pályázatok darabszáma)

Operatív program	Beérkezett pályázatok	Beérkezett pályázatok	Támogatott pályázatok	Támogatott pályázatok
	Kadarkúti kistérség	Országos (kistérség) átlag	Kadarkúti kistérség	Országos (kistérség) átlag
AVOP	42	63	28	37
GVOP	22	122	10	47
HEFOP	12	43	4	19
KIOP	0	2	0	1
ROP	4	12	1	3
Összesen:	80	242	43	107

Látható, hogy az **AVOP** esetében az országos átlagnak csak a kétharmada volt a kistérség településeiről benyújtott pályázatok száma, a támogatott pályázatok aránya ugyanakkor valamivel kedvezőbb volt, hiszen a **beadott pályázatok 75%-a támogatás kapott** (az országos átlag 58,7%).

A **GVOP** esetében a legrosszabb az arány, hiszen az országos átlagnak csak a 18 százalékát érte el a **beadott pályázatok száma**. A benyújtott pályázatok 45,4%-a kapott támogatást, míg az országos átlag csak 38,5% volt.

A HEFOP pályázatok beadása 27,9%-a volt az országos átlagnak, támogatást a harmaduk kapott.

KIOP pályázat nem került benyújtásra, a **ROP** esetében a **pályázati aktivitás a harmada volt az országos átlagnak és ugyanúgy a harmaduk kapott támogatást, mint az országos átlag**.

16.1.2 Forráselérési szándék és elnyert összegek operatív programok szerint

Érdekes megvizsgálni az egyes operatív programok pályázatait során igényelt és megítélt támogatások összesített adatait (16/2. táblázat).

Látható, hogy az AVOP és a GVOP pályázataiban az igényelt támogatások kb. 68, illetve 72 százaléka megítélésre is került, ezek lényegesen jobb eredmények, mint az országos átlag (kb. 56 és 42%). A ROP esetében hasonló az arány (kb. 40%), mint az országos átlag (kb. 33%), ám annál jobb.

A HEFOP pályázatok bizonyultak a legkevésbé eredményesnek, hiszen az igényelt támogatásnak mindössze kb. 17 százalékát ítélték meg számukra, ez lényegesen rosszabb, mint az országos átlag (kb. 45%).

Amennyiben valamennyi operatív program összes pályázatára beadott igényelt és megítélt támogatások arányait vizsgáljuk, látható, hogy a kistérség pályázati hatékonyságával nincs gond, hiszen míg számukra hozzávetőlegesen az igényelt támogatás felét ítélték meg, az országos átlag 30%.

16/2. táblázat. A jelenleg a Kadarkúti kistérséghez tartozó településeknek az I. NFT pályázataiban során igényelt és megítélt támogatásainak összesített adatai (Ft)

Operatív program	Beérkezett pályázatok	Beérkezett pályázatok	Támogatott pályázatok	Támogatott pályázatok
	Kadarkúti kistérség	Országos (kistérség) átlag	Kadarkúti kistérség	Országos (kistérség) átlag
AVOP	520 028 442	1 130 786 783	357 450 611	642 269 148
GVOP	758 745 653	1 973 593 827	547 912 442	837 122 450
HEFOP	414 686 233	2 404 971 920	74 432 518	1 100 904 820
KIOP	0	1 555 657 863	0	694 017 634
ROP	338 018 997	1 992 321 147	136 000 682	676 321 107
Összesen:	2 031 479 325	9 057 331 540	1 115 796 253	3 950 635 159

16.1.3 A 10 legnagyobb támogatott projekt

A tíz legnagyobb támogatott projekt több OP közül kerül ki. A legnagyobb támogatást egy útépités kapta (**ROP 2.1/301 MFt**). A Szenna Pack Trade Kft. két pályázatával is rajta van a listán: egy technológiafejlesztéssel (**GVOP 1.1.1/300 MFt**) és egy vállalkozói képzési programmal (**HEFOP 3.4.1/36,76 MFt**). A harmadik legnagyobb támogatást a kardosfai ökoturisztikai és konferenciaközpont építésére nyerte a SEFAG Erdészeti és Faipari ZRT (**ROP 1.2/136 MFt**). Igen jelentős összeget nyert a Nagybjom Térségének Informatikai Területfejlesztési Társulása szélessávú internethálózat kiépítésére (**GVOP 4.4.2/110,65 MFt**). A BRAINVEST Kft. szennyvíztisztítási technológia kifejlesztésére kapott komoly támogatást (**GVOP 3.1.1/54,16 MFt**). Az első tíz legnagyobb nyertes pályázó maradéka mind valamely **AVOP konstrukcióban** kapott támogatást 28,5-48,8 MFt közötti értékben.

16.2 Új Magyarország Fejlesztési Terv

Magyarország a 2007-2013-as időszakban először tervezhetett az Európai Unió több éves pénzügyi keretével. A források sikeres felhasználása érdekében az NFT tapasztalatainak felhasználásával kibővítésre és átalakításra került az operatív programok rendszere.

ROP-ok (Regionális Operatív Programok): célja a regionális versenyképesség erősítése, a régiók turisztikai vonzerejének növelése, a közlekedési infrastruktúra és a közösségi közlekedés fejlesztése, az energiatakarékosság- és hatékonyság javítása, a települések integrált fejlesztése, a társadalmi infrastruktúra fejlesztése. A Kadarkúti kistérség a Dél-dunántúli Operatív Program (DDOP) kiírásaira pályázhatott.

GOP (Gazdaságfejlesztési Operatív Program): célja a magyar gazdaság növekedésének elősegítése a fizikai és humán tőke javításával.

KÖZOP (Közlekedés Operatív Program): célja a közlekedés fejlesztése, ezzel az elérhetőség javítása a versenyképesség növelése és a társadalmi-területi kohézió erősítése érdekében.

TIOP (Társadalmi Infrastruktúra Operatív Program): célja a humán közszolgáltatások fizikai infrastrukturális fejlesztése a közszolgáltatások elérhetőségének, a tartós növekedés és a foglalkoztatás bővítésének érdekében.

KEOP (Környezet és Energia Operatív Program): alapvető célja Magyarország fenntartható fejlődésének elősegítése azáltal, hogy mérsékeli az ország környezeti problémáit.

EKOP (Elektronikus Közigazgatás Operatív Program): célja a közigazgatás teljesítményének javítása.

TÁMOP (Társadalmi Megújulás Operatív Program): célja a munkaerő-piaci részvétel növelése az emberi erőforrások minőségének javításával.

VOP (Végrehajtás Operatív Program): célja az ÚMFT szabályszerű és eredményes megvalósítása.

16.2.1 Az ÚMFT keretében benyújtott pályázatok száma

A Nemzeti Fejlesztési Ügynökség honlapjáról elérhető Jelentéskészítő és Lekérdező Keretrendszer az Egységes Monitoring Információs rendszer adatbázisából szűri le az adatokat, a Kadarkúti kistérség ÚMFT pályázatokkal kapcsolatos eredményeit ennek a rendszernek a segítségével elemezzük (adatlekérés: 2012. május 16.).

Először érdemes egy pillantást vetni az összesítő táblázatra (16/3. táblázat), hogy változott-e a pályázati aktivitás, annak eredményessége az NFT-hez képest?

A beérkezett pályázatok arányát tekintve valamelyest javult a helyzet: az NFT-ben a kistérség az országos (kistérségi) átlagban beadott pályázatmennyiség egyharmadát nyújtotta be, az ÚMFT-ben ez az arány 40 százalékra emelkedett, de az elmaradás még így is nagyon jelentős. Mindez azt jelenti, hogy egy átlagos kistérség által benyújtott pályázati mennyiségnek csak a kétötödét adja be a kistérség a közreműködő szervezeteknek.

16/3. táblázat. Beérkezett és támogatott ÚMFT pályázatok

	Kadarkúti kistérség	Országos (kistérség) átlag
Beérkezett pályázatok száma	178	442
Igényelt támogatási összeg (Ft)	21 964 876 005	56 753 251 150
Támogatott pályázatok száma	90	235
Megítélt támogatási összeg (Ft)	8 858 614 851	30 530 912 899
Leszerződött pályázatok száma	85	217
Szerződéssel lekötött összeg (Ft)	8 576 265 850	27 984 986 925
Megkezdett kifizetések száma (pályázat)	70	169
Kifizetett támogatási összeg (Ft)	4 764 924 739	13 275 097 531

Míg a támogatott pályázatok aránya országosan 53,1%, addig a Kadarkúti kistérség településeinek pályázatainál ez arány alig kevesebb, 50,5%.

Sokkal rosszabb a helyzet az igényelt és megítélt támogatási összegeket összehasonlítva az országos átlaggal. A kistérség által igényelt támogatási összeg ezeknek nem egészen 40 százaléka, a megítélt támogatás pedig mindössze közel 30 százalék. Ezek az országos átlagnak a 30-40 százaléka közé eső értékek megmaradnak a későbbiekben a szerződéssel lekötött összegek és a kifizetett támogatási összegek összehasonlításakor is.

A gyenge pályázati aktivitás és eredményesség okaként az ÚMFT keretei között a kistérség településeinek 85 leszerződött pályázata van összesen 8,56 milliárd forint értékben, amelyből 4,76 milliárd forint már kifizetésre is került.

16.2.2 Forráselérési szándék és elnyert összegek operatív programok szerint

A következőkben az egyes operatív programok pályázati konstrukcióira történő pályázási szándék és az elnyert összegek összesített adatait vizsgáljuk (16/4. táblázat). Mivel az ÁROP és a KÖZOP pályázatai kiemelt pályázatok, és ezért nem tudjuk a kistérségi pályázati aktivitást mérni, ezért ezekkel az operatív programokkal nem foglalkozunk.

A DDOP pályázatoknál a kistérség által benyújtott pályázatok száma több mint ötszöröse az országos (ROP-okra) benyújtott pályázatoknak, a támogatott pályázatok száma is több mint négyszeres.

A ROP-os pályázati aktivitással ellentétes állapot figyelhető meg a GOP-os benyújtott pályázatok esetén, amelyek száma még a negyedét sem éri el az országos átlagnak. A támogatott pályázatok száma már valamelyest jobb arányt mutat, az országos kistérségi aránynak a negyedénél valamivel több kistérségi pályázat nyert kedvező elbírálást. **Valamennyi operatív program közül a GOP-ban mutatható ki leginkább a kistérségi pályázói szándék hiánya. (Hozzáteve, hogy 5000 fő alatti települések önállóan nem is pályázhattak GOP-ba.)**

16/4. táblázat. A Kadarkúti kistérség településeinek az ÚMFT pályázatainak során igényelt és megítélt támogatásainak összesített adatai operatív programonként

Operatív program	Beérkezett pályázatok (Kadarkúti kistérség)	Beérkezett pályázatok Országos (kistérség) átlag	Támogatott pályázatok (Kadarkúti kistérség)	Támogatott pályázatok Országos (kistérség) átlag
ÁROP	1	3	1	2
DDOP	54	10	22	5
GOP	36	151	24	92
KEOP	28	36	17	19
KÖZOP	1	3	1	2
TÁMOP	48	78	17	35
TIOP	10	17	8	10

A KEOP és a TÁMOP esetében jelentősen jobb az aktivitási arány, mint a GOP-ban, de azért komoly érdektelenség mutatható ki az országos átlaghoz képest. A KEOP esetében az országos átlag háromnegyedénél valamivel több pályázat került benyújtásra, míg ez az arány a TÁMOP esetében 61%-os. Hiába lett csak az országos átlag háromnegyedének megfelelő számú KEOP pályázat beadva, a beadott és támogatott pályázatok aránya jobb, mint az országos eredmény: a kistérség esetében a pályázatok 60 százaléka támogatásra került, az országos átlag azonban csak 53 százalék. **A TÁMOP esetében sokkal rosszabb a helyzet a kistérség szemszögéből nézve. A kistérség benyújtott pályázatainak csak alig több mint harmada kapott támogatást, míg az országos kistérségi átlag 45 százalék.**

A TIOP pályázatoknál a kistérség csak 10 pályázatot adott be az országos kistérségi átlag 17-tel szemben, azonban 80%-át támogatták, míg országosan csak az 59 százalékát.

16.2.3 A 10 legnagyobb támogatott projekt

A legnagyobb támogatott projektre a **KÖZOP 3.1.1** konstrukció keretében került sor (**1,8 Mrd Ft**), a kivitelező a Nemzeti Infrastruktúrákezelő Zrt. volt. A 61-es út javításaira szánt támogatást **három KEOP konstrukció követi 664 és 837 millió forint közötti összegekkel, valamennyi szennyvízberuházást takar Kadarkút, Kaposszerdahely és Kaposmérő gesztorokkal.** Az ötödik és hatodik a sorban a nagybajomi és a kadarkúti integrált közoktatási hálózatok fejlesztésére elnyert **634 és 614 milliós támogatások (DDOP 3.1.2/2F).** Az oktatási infrastruktúra-fejlesztési támogatásokat az **O'Brien Kft. golfklubjának szolgáltatásfejlesztési projektje követi 540 millió forinttal (DDOP 2.1.2).** Ez után következik a nyolcadik helyen a **Boxal Hungary Kft. palackozóüzemének fejlesztése 337 millió forint támogatással (GOP 2.1.1/C).** Az utolsó két helyen a legnagyobb beruházások között **Nagybajom funkcióbővítő városrehabilitációs projektje (DDOP 4.1.1/B/266,1 MFt)** és a **kaposszerdahelyi mikrotérségi alapfokú egészségügyi és szociális szolgáltató központ létrehozása található (DDOP 3.1.3/A/237,7 MFt).**

16.2.4 NFT nyertes, a gyerekesély program szempontjából releváns HEFOP pályázatok a kistérségben

A 2004-2006-os időszakban a Nemzeti Fejlesztési Terv keretei között három olyan nyertes pályázat volt, amely a **gyermek helyzetének javításával összefügg**.

A HEFOP 2.2 (A társadalmi beilleszkedés elősegítése a szociális területen dolgozó szakemberek képzésével) konstrukció keretében a nagybajomi I. számú **Gyermekvédelmi Intézmény Kékmadár projektje kapott 16,8 millió forintos támogatást**. Az intézmény a Nagybajomi Cigány Kisebbségi Önkormányzattal és a Konszenzus Alapítvány Budapesti Szervezetével közösen pályázott szociális területen dolgozó szakemberek képzésére. A képzésen 30 fő gyermekvédelmi szakember, gondozók, gyermekfelügyelők, nevelőszülők vettek részt, melynek során munkaerő-piaci és informatikai, romológiai és EU munkajogi ismereteket sajátítottak el. A képzést mediációs, szupervíziós, valamint kommunikációs tréningek tették teljessé.

A HEFOP 2.1.4 (Modell értékű tanoda típusú (extrakurrikuláris) tevékenységek támogatása a hátrányos helyzetű tanulók iskolai sikeressége érdekében) konstrukcióban két nyertes pályázat is volt a kistérségből. A **Collegium Martineum Alapítvány Tanoda program Kaposmérőn című pályázata 15 millió forint támogatást nyert**. Az előző, 2004 végén induló projektre épült a **másik nyertes pályázat**, amelynek címe *Kooperatív projekt szervezet keretében együttműködő tanodák programjainak továbbfejlesztése Kaposfőn és Alsószentmártonban* volt. A projektgazda ezúttal a **kaposfői Római Katolikus Plébánia Hivatal** volt, a program **19 millió forint** támogatást nyert.

16.2.5 ÚMFT nyertes, a gyerekesély program szempontjából releváns TÁMOP pályázatok a kistérségben

A TÁMOP 3.1.4-08/2 (Kompetencia alapú oktatás, egyenlő hozzáférés - Innovatív intézményekben) keretében a kistérség **négy iskolájában került bevezetésre a kompetencia alapú oktatás**. Kadarkút önkormányzata 32 millió forintot, **Kaposfő** önkormányzata 38,4 millió forintot, **Nagybajom** önkormányzata 72 millió forintot, **Szena** önkormányzata pedig 22 millió forintot nyert erre a célra.

A TÁMOP 3.2.11/10-1 (Nevelési-oktatási intézmények tanórai, tanórán kívüli és szabadidős tevékenységeinek támogatása) pályázaton a **Nagybajomi Atlétikai Club** nyert 15,2 millió forintot sportfoglalkozások szervezésére a nevelési-oktatási intézmények diákjainak.

A TÁMOP 3.3.2-08/2 (Esélyegyenlőségi programok végrehajtásának támogatása) egy nyertes pályázat volt, amely **Kaposfő község oktatási hálózatának minőségi fejlesztésére irányult, a halmozottan hátrányos helyzetű tanulók hozzáféréseinek javítása érdekében**. A **32,5 millió forintos projekt** a közoktatási esélyegyenlőségi helyzetelemzésben feltárt problémákat kívánta megoldani.

A TÁMOP 3.3.7-09/1 (Minőségi oktatás támogatása, valamint az egész életen át tartó tanulás elősegítése a kultúra eszközeivel az LHH kistérségek esélyegyenlősége érdekében) pályázat keretében a **Csökölyi Általános Iskola és Napköziotthonos Óvoda nyert 30 millió forintot**. Projektjük címe *Bölcsödéből az óvodába, az óvodából az iskolába való átmenet tartalmi, módszertani*

eszköztárbeli fejlesztése volt. Céljukat a célcsoport tagjaival, a gyerekekkel, a szülőkkel, a pedagógusokkal közös partneri rendszerben kívánták elérni, a program tartalmi elemei között szerepelt módszertani adatbázis és önértékelési rendszer kialakítása, a módszertani kultúra megújítása. A program keretében hat pedagógiai módszertani képzés keretében 120 képzési szerződés került megkötésre (egy pedagógus több képzésen is részt vehetett).

Ugyanebben a konstrukcióban **még két nyertes pályázat** volt a kistérségben. **Kaposfő önkormányzata esélyegyenlőségi programok végrehajtásának támogatására nyert 57,7 millió forintot**. A projektgazda definíciója szerint: a program megvalósítása során az iskola tanulóinak és azok családtagjainak, kiemelten a hátrányos helyzetű és sajátos nevelési igényű tanulóinak, olyan tehetséggondozó, esélynövelő és kulturális-közművelődési programokat kínál, melyben az egyéni esélyek növelése mellett, kiemelt figyelmet kap a közösség fejlesztése. A projekt jelenleg is fut, zárására 2014 nyarán kerül sor. **A szennai Fekete László Általános Iskola és Óvoda felzárkóztatást segítő iskolán kívüli tevékenységet segítő tartalmi fejlesztésre nyert 20 millió forintot**. A projekt összefoglalása alapján a csökölvi 3.3.7-es program tükörprojektjét valósították meg.

A TIOP 1.1.1 és 1.2.5 konstrukciók egyaránt az iskolák és a közművelődési intézmények informatikai fejlesztését tűzték ki célul. A kistérség több települése is forráshoz jutott ezekből a pályázatokból: Kadarkút (9,4 MFt + 21,6 MFt), Kaposfő (16,2 MFt), Nagybjajom, Jákó és Pálmajor (2 MFt), Szenna (9,9 MFt).

A TÁMOP 5.2.5-08/1 (Gyermekek és fiatalok integrációs programjai 5.2.5-08/1 Gyermekek és fiatalok integrációs programjai) kiíráson **Nagybjajom** az ALTERNATIV című projektjével nyert 14,3 millió forintot. A drogrevenziós programnak a tájékoztató előadások megtartása mellett egyik fő eleme éjszakai sportrendezvények szervezése fiatalok számára.

A KEOP 6.1.0/A/11 (A fenntartható életmódot és az ehhez kapcsolódó viselkedésmintákat ösztönző kampányok (szemléletformálás, informálás, képzés)) kiírás kistérségi nyertes pályázata, amely közvetlenül közoktatási intézményhez kapcsolódott: A fenntartható életmódra nevelés a Hunyadi János Általános Iskola, Óvoda és Alapfokú Művészetoktatási Intézményben **Kaposmérőn** (4,1 MFt). Más nyertesek a kistérségből: **Nagybjajomi ÁMK, Közös Ég Egyesület (Szenna), Györkevölgyi Természetjáró és Ismertető Szabadidő Egyesület (Kaposmérő)**.

A gyermekek szegénysége összefügg szüleik rossz anyagi helyzetével, amelynek fő oka a munkanélküliség. Éppen ezért megnéztük, **melyek azok az uniós forrásból finanszírozott programok, amelyek a tartósan munkanélküliek, a mélyszegénységben élők munkaerő-piaci helyzetén kívánnak segíteni.**

A TÁMOP 5.1.1-09/3 (LHH kistérségek projektjei: Digitális kompetencia-fejlesztés) pályázaton a Szövetség a Polgárokért Alapítvány Közhasznú Szervezet 145,4 millió forintot nyert Digitális kompetencia fejlesztés a Kadarkúti kistérségben c. pályázatával. A alapítvány meghatározása szerint: „Projektünk célja az LHH Kadarkúti kistérség munkaképes korú (18-59 év közötti) lakossága számára digitális kompetencia fejlesztési program megvalósítása. Ennek során IKT elméleti és gyakorlati, illetve Vállalkozásindítási alapismeretek képzést szervezünk. A mentorok IT mentor képzésben vesznek részt. A projektbe bevont 400 fő számára Álláskeresési, Munkaügyi tanácsadást, személyes mentorálást, valamint Internet elérhetőséget és Telefonos Ügyfélszolgálatot biztosítunk.”

A TÁMOP 5.1.1-09/6 (Képzés-foglalkoztatás hátrányos helyzetűeknek) keretei között két kistérségi program valósult meg. A **Somogy Megyei Területi Cigány Kisebbségi Önkormányzat** *Roma foglalkoztatási koordinációs hálózat kiépítése a Kadarkúti kistérségben* című projektje **54,3 millió forintot nyert**. Célja, hogy a munkanélküliek megismerjék a foglalkoztatás területén tevékenykedő hatóságok munkáját. Ennek érdekében a szervezet roma koordinátorokat alkalmazott, hogy a munkaerő-piaci információk eljussanak a célcsoporthoz. A **Kadarkúti-Nagybajomi Többcélú Kistérségi Társulás** *Együtt a szociális biztonságért* című projektje **54,3 millió forint támogatást kapott**. A program keretében 15 fő kőműves OKJ képzése, 120 fő pályaeorientáló és álláskereső tréningje valósul meg. A toborzást követően 150 tartós munkanélküli került bevonásra a programba, 30 főként egy mentor gondoskodik az egyéni esetkezelésről.

A TÁMOP 1.4.3-08/1-1F (Innovatív, kísérleti foglalkoztatási programok) pályázatban a Somogy Megyei Minoritas Egyesület *Innovatív komplex foglalkoztatási válságkezelés a Dél-Dunántúlon* című projektterve a második fordulóra léphetett. A program keretében tervezett beruházás helyszíne Mike község lenne.

A TÁMOP 3.3.7 és 5.1.1, illetve a TIOP 1.2.5 projektek az LHH-program dedikált forrásaiból kerültek megvalósításra.

17 Módszertan

A kistérségi tükrök elkészítésének módszertani alapjait az Magyar Tudományos Akadémia Gyerekszegénység Elleni Programirodája (MTA GYEP) dolgozta ki. Az Iroda megszűnésével a harmadik körös kistérségek felmérésének módszertani felelőse az MTA TK Gyerekesély-kutató Csoport lett, mely a Magyar Máltai Szeretetszolgálattal (MMSZ) néhány módosítást vezetett be. 2011 végén és 2012 elején a kiemelt gyerekesély programban⁵⁵ az MMSZ által segített 8 kistérség adatgyűjtési és elemzési keretét is - nagy vonalakban – ez a módszertan adta. A lényegi eltérésekre külön kitérünk.

A kistérségi tükrök megállapításai kvantitatív, kvalitatív és dokumentum-elemzéssel gyűjtött adatokon alapszanak.

A **kvantitatív adatok** fő forrása a **KSH különböző adatgyűjtései** és az ezekből született publikációk, illetve ezek másodelemzései. Olyan településsoros és kistérségi adatsorokat használtunk fel, amelyek bemutatják az egyes területek demográfiai folyamatait, lakáshelyzetét, intézményekkel való ellátottságát, a lakosság képzettségét, egészségügyi helyzetét, illetve gettósodási és szegregálódási folyamatait.

Ezen túlmenően pedig a kistérségekben működő intézmények (szociális, egészségügyi, oktatási intézmények, szakszolgáltatások, valamint a jegyzők) körében kiosztott, két időpontban szerkesztett, ezért néhány eltérést mutató **adatlapok** szolgáltak az adatgyűjtés keretként. Az ezeken az adatlapokon szolgáltatott adatok néhány esetben ellentmondtak pl. a KSH adatainak, és helyi interjúkhoz képest is előfordult, hogy eltéréseket tükröztek, vagy belső logikai ellentmondásokat tartalmaztak – ezekben az esetekben egyéni mérlegelés alapján döntötték el a tükrök készítői és véleményezői, hogy mely adatot emelik be az elemzésbe.⁵⁶ Az effajta pontosításokat és az

---

⁵⁵ Gyerekesély Program országos kiterjesztésének szakmai - módszertani megalapozása és a program kísérése TÁMOP-5.2.1-11/1-2011-0001

⁵⁶ Előfordult például, hogy a jegyzői adatlapokon megadott 18 éven aluli népesség száma nem egyezett a korosztályos bontás összegével, vagy hogy a településen élő, rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülő kiskorúak száma nagyobb volt, mint a hátrányos helyzetűeké, a halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek száma nagyobb volt, mint a hátrányos helyzetűeké – holott ezeket a számokat a törvényi szabályozás miatt egymás részhalmazaként kell, hogy megállapítsák. Ezeknek az inkongruenciáknak több forrása is lehetett: a törvényi szabályozástól eltérő korosztálybontás, az adatgyűjtés időpontja, vagy csak egyszerű félreértelmezés is. (A jelenleg hatályos, 1993. évi LXXIX. közoktatási törvény szerint hátrányos helyzetű gyermek, tanuló az, akinek családi körülményei, szociális helyzete miatt rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre való jogosultságát a jegyző megállapította, e csoporton belül halmozottan hátrányos helyzetű az a gyermek, az a tanuló, akinek a törvényes felügyeletét ellátó szülője - a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló törvényben szabályozott eljárásban tett önkéntes nyilatkozata szerint - óvodás gyermek esetén a gyermek három éves korában, tanuló esetében a tankötelezettség beállásának időpontjában legfeljebb az iskola nyolcadik évfolyamán folytatott tanulmányait fejezte be sikeresen; halmozottan hátrányos helyzetű az a gyermek, az a tanuló is, akit tartós nevelésbe vettek. A rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény megállapítására vonatkozó szabályozást ld. a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény 19. §-át.)

adathiányokat, ellentmondásokat mindenhol feltüntettük. Az adatok begyűjtését 2012 áprilisával zártuk le. Az így gyűjtött adatok a helyi lakosság korszerkezetére, részletes foglalkoztatottsági helyzetére, helyi gazdasági szereplők meglétére, alap- és szakszolgáltatások elérhetőségére, főbb problémákra és intézmény-fejlesztési igényekre, valamint elsősorban a gyerekek és a gyermekek családjaira fókuszálva a szociális szolgáltatásokban részesülők összetételére és a főbb esetfajtákra, az oktatási intézményekbe járó gyerekek összetételére, nevelési-fejlesztési igényeire, valamint a koragyermekkor és a terhesség időszakában leggyakrabban felkeresett védőnői hálózaton keresztül megtudható, a gyerekek egészségügyi állapotára vonatkozó információkra vonatkoztak. A munkaügyi ellátó és a pedagógiai szakszolgálat adatszolgáltatása is az MTA GYEP által kialakított és továbbfejlesztett adatgyűjtő lapok segítségével történt.

Az **adatok további forrása** a Magyar Állami Kincstár (helyi költségvetési adatok), az Oktatási Hivatal (kompetencia-mérési adatok), illetve a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség (fejlesztéspolitikai források felhasználása) volt. A közlekedési elérhetőség vizsgálatához felhasználtuk a Volán és az MÁV menetrendi adatait is. A lakosság foglalkoztatási helyzetére vonatkozó adatokat részben a Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat (NFSZ) adatsoraiból nyertük ki. A Tükrökben az MTA Regionális Kutatások Központja, Térségfejlesztési Kutatások Osztálya által kialakított és az MTA GYEP által kiszámolt szegénységi kockázati indexet használtuk az egyes kistérségeken belüli átfogó, települési szintű (lényegében „fejlettségi”) egyenlőtlenségek vizsgálatához. A kvantitatív adatok megjelenítése az egyes tükrökben – részben terjedelmi okokból, részben pedig azok változó relevanciájának köszönhetően – eltérő.

A **kvalitatív adatok** forrásai helyi interjúk, fókuszcsoportok, bejárások, illetve „helyi játszások”.

Az **interjúkat** a Magyar Máltai Szeretetszolgálat kistérségi munkatársai részben strukturált vagy szabad interjúk formájában vették fel, elsősorban az adott településeken tapasztalható életkörülményekre, fő kihívásokra fókuszálva. Ezeket az interjúkat a munkatársak a jegyzeteik alapján vázlatosan rögzítették (hangfelvételeket nem készítettünk), összefoglalva a megfogalmazott állításokat. Több száz ilyen interjú készült, néhány szereplőt többször is felkerestek a munkatársak.

A **fókuszcsoportos megbeszélések** a kistérségekben irányított találkozók voltak – ezeken elsősorban a gyerekeséssel kapcsolatos helyi vagy szakmai igényeket térképezték fel az adatgyűjtők, ún. munkacsoportos formában. Ezeknek a munkacsoport megbeszéléseknek az összefoglalása is írásos formában készült el, előzetesen kijelölt formátumban (a szakmai megbeszélések vezérfonalát is egy előzetesen megadott „napirendi pont” felsorolás adta). Az egyes kistérségekben eltérő számú fókuszcsoportos megbeszélés zajlott – igazodva a kistérségek településszerkezetéhez, topográfiájához, mikrotérségi dinamikájához.

Hasonló bizonytalanságokkal talákoztunk például a veszélyeztetett és védelembe vett gyermekekre vonatkozó adatközlés esetében is. (A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény szerint a veszélyeztetettség olyan - a gyermek vagy más személy által tanúsított - magatartás, mulasztás vagy körülmény következtében kialakult állapot, amely a gyermek testi, értelmi, érzelmi vagy erkölcsi fejlődését gátolja vagy akadályozza. Ha a szülő vagy más törvényes képviselő a gyermek veszélyeztetettségét az alapellátások önkéntes igénybevételével megszüntetni nem tudja, vagy nem akarja, de alaposan feltételezhető, hogy segítséggel a gyermek fejlődése a családi környezetben mégis biztosítható, a települési önkormányzat jegyzője a gyermeket védelembe veszi.)

A kvalitatív információk harmadik forrása a **„bejárások”**, amikor a Magyar Máltai Szeretetszolgálat munkatársai a kistérségben utazva, véletlenszerűen a terepen sétálva kiválasztott helyi lakosokkal (vagy éppen postással, kocsmárossal) elbeszélgetve figyelték meg az egyes települések, családok helyzetét, és ezekről a bejárásokról rövid összefoglalókat, fényképes vagy videós beszámolókat készítettek. A bejárások során tárták fel a munkatársak az ellátások és a szolgáltatások elérhetőségét. A bejárások 2011 ősze és 2012 tavasza között zajlottak.

A kvalitatív adatok negyedik forrása – az addigi módszertanhoz képest **új elemként** - a **„játás”** volt, amelyek során egy játékokkal és szakképzett animátorokkal „ellátott” játszóbusz érkezett egy előre megszervezett helyszínre (pl. falu, vagy oktatási intézmény, közösségi tér, szabadtér), és ott a Mobil Játzóter program a gyerekeknek nyújtott néhány órás játékos, kreatív foglalkozásokat. Ezeknek a játásoknak ugyanakkor nemcsak a gyerekek általános fejlettségi és egészségügyi állapotának résztvevői megfigyelése, hanem a bevont szülők és pedagógusok, egyéb felnőttek kötetlen interjúhelyzetben való véleményének begyűjtése is a célja volt pl. épp a szolgáltatókkal, a helyi viszonyokkal, a helyi társadalom működési mechanizmusaival vagy akár a helyi közéleti és közösségi szereplőkkel kapcsolatban. A „játásokról” szintén összefoglalót írtak a helyi munkatársak – általában a résztvevő munkatársak közül többen is, ezzel finomhangolva a megállapításokat.

A **dokumentumelemzés** minden kistérségben más és más volumenű és minőségű anyagokra épített. Azokban a kistérségekben, ahol akadémiai szakirodalom is rendelkezésre állt a helyi fejlesztési stratégiák és dokumentumok mellett, ott ezekre is támaszkodtunk (ld. egyes település-tipológiák, a helyi szükségletek és a helyi kapacitások viszonya, a közoktatási helyzet, térségi folyamatok). Másutt a helyi stratégiák és a kistérségi dokumentumok nyújtottak átfogó betekintést a területek kihívásairól – ezeknek a dokumentumoknak a megállapításai részben kiindulópontként szolgáltak az interjúk és a fókuszcsoportok vezérfonalának kialakításakor, illetve ezek segítségével tudtunk pótolni hiányzó adatokat is.

A tükrökben feltárt fejlesztési szükségleteknek csak egy részére vonatkoznak a kistérségi gyerekesély program keretében megvalósítható tevékenységek, mivel azok – a fejlesztéspolitikai és társadalomismereti tapasztalatokhoz illeszkedően - más, strukturális és szociális feszültségek vizsgálatára is kitértek.

A tükrökben leírtak a Magyar Máltai Szeretetszolgálat kistérségi munkatársai (Révai Kata és Horváth László), illetve az adatgyűjtésben és elemzésben segítséget nyújtó Pannon.Elemző Iroda (Németh Nándor és Hgyor Veronika) véleményét tükrözik.

A felhasznált KSH adatsorok összeállítását a Pannon.Elemző Iroda munkatársai végezték.

18 Melléklet: a Tükörhöz érkezett észrevételek

A mellékletben azokat a kistérségi tükörhöz érkezett észrevételeket közöljük, amelyek vagy terjedelmüknél fogva nem kezelhetők a főszövegben, vagy érdemi információik mellett eltérnek attól a tárgytól, amely az észrevételezett fejezet sajátja.

18.1 Bárdudvarnok és Kaposszerdahely jegyzőasszonyának észrevételei

A 64. és a 65. (jelen változatban már a 75. és 76.) oldalon található egy leírás Bárdudvarnok és Kaposszerdahely településekről, amelyekben több, tárgyi tévedéssel teli pont is szerepel, ezért azok újrafogalmazását végeztük el helyben, és kérjük ezt a szöveget felhasználni és a kistérségi tükörhöz igazítani esetlegesen:

Bárdudvarnok

I. ÁLLAPOTLEÍRÁS

Bárdudvarnok Magyarországon egyedülálló településszerkezettel rendelkezik. Egy közigazgatási területen belül 16 részegység található. Egyes településrészek lakóit több km-es távolság választja el egymástól. A távolság legtöbbször nem csak km-ben mérhető, érezhetően megnyilvánul az ellátottság színvonalában is.

INFRASTRUKTÚRA: Az úthálózat csak részben kiépített. A külterületeken található még köves és földes út is. Az utak javítása és fejlesztése az önkormányzat folyamatos tevékenységei közé tartozik.

A régi vasút nyomvonalán épült kerékpárút az 1992 óta áll a lakosság szolgálatában.

A vezetékes ivóvíz ellátás a falu központján kívül a Bányai és a Nagypusztai településrészen megoldott. A további külterületi részeken ásott kutak létrehozásával lehet megoldani az ivóvízzel való ellátást - Olajhegy, Kaposdada, Csermány, Szendihegy, Szendpuszta, Olajhegy, Lipótfá, Zsippó, Öregzsippó.

Az áramszolgáltatás a település egészén megoldott, Kopszhegy kivételével ahol egy család él jelenleg.

A község területén 2 vegyesbolt és kettő mozgó ABC üzemel, amely a külterületi lakosságot hivatott ellátni.

A helyi kommunikációs rendszer kiépítésre csak részben került kialakításra(pl: kábel tv hálózat, internet).

A községben óvoda és alsó tagozatos általános iskola működik. Az általános iskola tornaterme a község lakossága számára is rendelkezésre áll sport és szabadidős tevékenységek terén.

A Községháza épületében került kialakításra az iskolai és községi nyilvános könyvtár, melyre nagy igény van a lakosság körében.

Továbbá a Községháza épülete ad otthont az aktuális kulturális rendezvényeknek is mivel **művelődési ház a községben egyetlen egy sem** működik.

Számos már hagyománnyá vált program kerül évről évre megrendezésre, kizárólag a központi településrészen, mivel csak itt tudunk megfelelő körülményeket, helyszínt biztosítani az érdeklődők számára.

Legnagyobb volumenű ezek közül a Petörke-völgyben a falunap. környezetvédelmi világnap alkalmából 1992-ben került először megrendezésre. A mottója azóta is változatlan „*Környezetünkért és gyermekeinkért*”.

Az egészségügyi alapellátás személyi, tárgyi feltételei biztosítottak, a rendelő épülete központi helyen található. A külterületeken élők számára problémát jelent az egészségügyi ellátás igénybevétele, tekintettel arra, hogy a rendelési idő nem minden esetben illeszkedik a tömegközlekedési járatok indulásával.

Tanyagondnoki szolgálat működik a községben tekintettel a már említett sajátos település szerkezetre.

A tanyagondnok látja el a község közintézményeibe járó külterületi gyermekek szállítását naponta két alkalommal. A szociális étkeztetés keretében az ételszállítás a szomszéd település általános iskolájának konyhájáról történik.

A külterületen élők fokozottan rászorulnak a tanyagondnok segítségére, mivel a nagy távolság, ami a központi településrésztől elválasztja őket hátrányt jelent számukra. Nehezen tudják megközelíteni a közintézményeket, orvosi rendelőt, stb. ebben nyújt nagy segítséget a tanyagondnoki jármű.

A szállításon kívül megoldja az orvos által felírt gyógyszerek kiváltását, házhozszállítását az idős betegeknek. A családlátogatások alkalmával az egyedül élő idős embereknek, sok esetben egyetlen segítség a mindennapi gondjaik megoldásában a tanyagondnok (pl: bevásárlás, favágás, ház körüli apró gondok orvoslása, stb.).

A külterületi településrészekben kiemelten magas a mélyszegénységben élő családok száma. Az ott felnövő gyermekek életminősége, szolgáltatások elérése csak külső segítség bevonásával válik elérhetővé. A 16 településrészből nyolc szegregátum nevesíthető, ahol a mélyszegénység jelen van./ Bánya, Lipótfá, Olajhegy, Szendpuszta, Csermány, Zsippó, Nagypuszta, Kopaszhegy.

Kaposszerdahely

Kaposvártól alig néhány kilométerre délnyugatra a Zselic kapujaként, szelíd dombvonulatok között fekszik Kaposszerdahely. A dombokon, lankákon át kanyarog az út, a falu fő utcáján haladva a

neoromán stílusú templom magasodik. A községet átszelő Berki-patakot ívelő hídról tájékozódhatunk Kaposszerdahely elrendeződéséről. A lankák közepén nemrég nyitott utcákban épülnek az új házak, leginkább a közeli megyeszékhelyről kiköltözők közül vásárolnak ingatlant. A városhoz közeli szép környezet a zselici tájvédelmi körzet vadregényes tája a turisták és a kirándulók kedvelt célpontja. A csendet csak néhány autó zaja töri meg, amely áthalad Szenna, Szilvásszentmárton felé és ahol az út is végződik.

A település mellékutcainak folytatásában, elszórtan azonban a lakosság szegényebb, hátrányosabb helyzetben élő családjai élnek. Ezen a településrészekben a vízellátás nem megoldott, néhány ingatlan területén lévő ásott kútból nyerik az ivó vizet. Pormentes úton nem közelíthető meg a faluközpont sem, sem a tömegközlekedés.

A Petőfi Sándor utca végén lévő (Halas) település részen lévő családokban kb. 30 fő él, akik az egészséges ivóvíz és szilárdburkolatú út miatt is hátrányban kerülnek, köztük kisgyermekes családok is.

A település elején lévő utcából a Tókaji parkerdő mellett elhaladva kb. 2 kilométerre található **Dózsa-telep (Felsőtókaj) településrész** - mely a középkorban falu volt - jelenleg 15-30 fő lakos lakóhelye. Ezen településrészre vezető út sem rendelkezik szilárd burkolattal, valójában a SEFAG kezelésében van, de az elérhetőségben ez az egyetlen járható. Egészségügyi ellátás, mentő, közintézmények az évszaki időjárás viszonyok esetén nehézkes a megközelítése. A családok számára itt sem megoldott a vízellátás, ők vannak leginkább a szegregátumban.

Az **Árpád utcából elérhető (régii temető fölött) Szőlőhegy településrész**. A zártkertekben lévő ingatlanok lakhatóvá tételével és az ott élők bejelentkezése kapcsán a „Szőlőhegyben” 8-10 fő él, akik számára szintén nincs szilárd burkolatú út sem ivóvíz ellátás.

A fenti települési szegregátumokban élő családok jogos igénye az egészséges ivóvíz és pormentes kiépített úton való elérhetőség. Ezen családok többsége azon réteg közé tartoznak amelyek a legtöbb figyelmet igényelnek, mind a helyi önkormányzat, a szociális ellátás, illetve a családsegítő és gyermekjóléti alapellátás szempontjából.

Kaposszerdahely községben a fiatalok részére - kb.150 fő - nem megoldott a szabadidő eltöltésére alkalmat adó megfelelő hely és környezet. Ezen fiatalok, fiatal felnőttek körében a társadalmi hovatartozás helyi igénye sokszor felmerül, hiszen a helyi intézmények csak az óvodáskorúak és rászorulóknak és időskorúak számára elérhetőek. A fiatalok bizonyos csoportjában az összetartó „erő” lenne, ami előre vihetné a jövőben a településhez való kötődést. Jelenleg ez a helyzet nem megoldott fiataljaink számára. Amit a falunkban nem érnek el a közeli városban próbálják, de legtöbbször nem megfelelő közösségben kerülve az „összetartozás” más, rossz irányban fordul. Egy kis közösség, ahol lehetőség nyílik megfelelő programok, szórakozások, előadások, illetve a szabadidő hasznos eltöltésére, a falu színvonalát is emelné. Több odafigyelést és segítséget igényel az, hogy fiataljaink számára biztosított legyen egy olyan kultúrált hely és eszközök, ahol szívesen töltik idejüket.